

121. Torstaina 23 päivänä marraskuuta 1989

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi Pohjoismaiden välillä tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 3786

Hallituksen esitys n:o 209
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 33
Suuren valiokunnan mietintö n:o 195

2) Ehdotus laiksi liikevaihtoverolain 16 ja 27 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 212
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 73

Suuren valiokunnan mietintö n:o 174

3) Ehdotus vuoden 1990 rakennusverolaiksi 3787

Hallituksen esitys n:o 208
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 74

Suuren valiokunnan mietintö n:o 175

4) Ehdotus laiksi vuodelta 1990 toimitettavan verotuksen perusteella maksettavien palautusten ja kannossa maksettavan lopullisen veron korottamisesta 3788

Hallituksen esitys n:o 185

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 75

Suuren valiokunnan mietintö n:o 176

Siv. 5) Ehdotus laiksi elintarvikevirastosta 3789

Hallituksen esitys n:o 150
Talousvaliokunnan mietintö n:o 11
Suuren valiokunnan mietintö n:o 177

6) Ehdotus laiksi kuluttajavirastosta 3793

Hallituksen esitys n:o 151
Talousvaliokunnan mietintö n:o 12
Suuren valiokunnan mietintö n:o 178

7) Ehdotus laiksi kuluttajatutkimuskeskuksesta 3796

Hallituksen esitys n:o 152
Talousvaliokunnan mietintö n:o 13
Suuren valiokunnan mietintö n:o 179

8) Ehdotus laiksi yhdyskuntien vesi- huoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain muuttamisesta 3798

Hallituksen esitys n:o 188
Toivomusaloite n:o 199
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22

Suuren valiokunnan mietintö n:o 180

9) Ehdotukset maakuntaliittojen ja seutukaavaliittojen yhdistämisen mahdollistaviksi laeiksi ”

Hallituksen esitys n:o 95
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 23

Suuren valiokunnan mietintö n:o 189

10) Ehdotukset laeiksi maanmittaus- hallinnosta annetun lain ja maanmit-

Siv.

Siv.

tausmaksusta annetun lain muuttamisesta 3798

Hallituksen esitys n:o 217

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 24

Suuren valiokunnan mietintö n:o 196

11) Ehdotukset laiksi valtion taidemuseosta ja laiksi valtion taidemuseosta annetun lain voimaannpanosta 3799

Hallituksen esitys n:o 168

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 21

Suuren valiokunnan mietintö n:o 181

12) Ehdotus laiksi pellonraivausmaksusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 145

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 68

Suuren valiokunnan mietintö n:o 173

13) Ehdotukset laeiksi maidon väliaikaisesta kiintiömaksusta annetun lain, maidon väliaikaisista tuotantokiintiöistä annetun lain sekä meijeri-kohtaisesta kiintiömaksusta annetun lain muuttamisesta ja voimassaoloajan jatkamisesta 3800

Hallituksen esitys n:o 187

Lakialoite n:o 94

Toivomusaloitteet n:ot 448, 455, 470, 480, 492 ja 496

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 16

Suuren valiokunnan mietintö n:o 190

14) Ehdotukset laiksi maataloustuotannon tasapainottamisesta sekä laiksi kotieläintuotannon ohjaamisesta eräissä tapauksissa annetun lain 13 §:n muuttamisesta 3808

Hallituksen esitys n:o 147

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 17

Suuren valiokunnan mietintö n:o 191

15) Ehdotus laiksi Valtion viljavarastosta ”

Hallituksen esitys n:o 170

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 13

Suuren valiokunnan mietintö n:o 182

Siv.

16) Ehdotus laiksi lainajyvästöistä ja siemenrahastoista annetun lain 14 §:n muuttamisesta 3808

Hallituksen esitys n:o 214

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 14

Suuren valiokunnan mietintö n:o 183

17) Ehdotukset porotalouslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 3809

Hallituksen esitys n:o 144

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 15

Suuren valiokunnan mietintö n:o 184

18) Ehdotukset laeiksi kansaneläkelain väliaikaisesta muuttamisesta, vuodelta 1990 suoritettavasta sairausvakuutusmaksusta ja työnantajan lapsilisämaksun perimättä jättämisestä vuodelta 1990 3810

Hallituksen esitys n:o 154

Lakialoite n:o 89

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 31

Suuren valiokunnan mietintö n:o 186

19) Ehdotukset laiksi lapsilisälain muuttamisesta 3812

Hallituksen esitys n:o 175

Lakialoitteet n:ot 19, 80 ja 91

Toivomusaloite n:o 928/1987 vp.

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 32

Suuren valiokunnan mietintö n:o 192

20) Ehdotukset laeiksi lasten kotihoidon tuesta annetun lain 1 §:n ja lasten kotihoidon tuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta 3814

Hallituksen esitys n:o 193

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 30

Suuren valiokunnan mietintö n:o 185

21) Ehdotukset laeiksi lastensuojelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 177

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 34

Suuren valiokunnan mietintö n:o 194

22) Ehdotukset laeiksi työttömyys-turvalain muuttamisesta sekä työttö-

Siv.
 myyskassalain 3 ja 4 §:n muuttamisesta 3830
 Hallituksen esitys n:o 192
 Lakialoite n:o 101
 Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 33
 Suuren valiokunnan mietintö n:o 193

23) Ehdotus laiksi kuljetusten alueell-
 lisesta tukemisesta annetun lain muut-
 tamisesta 3832

Hallituksen esitys n:o 153
 Liikennevaliokunnan mietintö n:o 10
 Suuren valiokunnan mietintö n:o 187

24) Ehdotus laiksi eräiden asuntolai-
 nojen lyhennysten ja korkojen lykkää-
 misen väliaikaisesta järjestämisestä „

Hallituksen esitys n:o 180
 Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 11
 Suuren valiokunnan mietintö n:o 188

Esitellään:

25) Ed. Jätteenmäen ym. lakialoite
 n:o 103 laiksi Suomen Hallitusmuodon
 11 §:n muuttamisesta 3833

Pöydällepanoa varten esi- tellään:

26) Valtiovarainvaliokunnan mietin-
 tö n:o 76 hallituksen esityksen johdosta
 laiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun
 lain muuttamisesta (HE n:o 112) 3834

27) Valtiovarainvaliokunnan mietin-
 tö n:o 77 hallituksen esityksen johdosta
 laeiksi maatilatalouden tuloverolain
 muuttamisesta sekä tappiontasauksesta
 tuloverotuksessa annetun lain 2 ja 4 §:n
 muuttamisesta (HE n:o 113) „

28) Valtiovarainvaliokunnan mietin-
 tö n:o 78 hallituksen esityksen johdosta
 laiksi elinkeinotulon verottamisesta an-
 netun lain muuttamisesta (HE n:o 111) ..

29) Laki- ja talousvaliokunnan mie-
 tintö n:o 25 hallituksen esityksestä laiki-
 si poikkeusmenettelystä palo- ja pelas-
 tustoimen käyttökustannusten valtion-
 osuuksia myönnettäessä (HE n:o 184) . ..

Siv.
 30) Laki- ja talousvaliokunnan mie-
 tintö n:o 26 hallituksen esityksestä laiki-
 si palo- ja pelastustoimesta annetun
 lain muuttamisesta (HE n:o 196) 3834

31) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o
 35 hallituksen esityksestä laeiksi sai-
 rausvakuutuslain sekä kansanterveys-
 lain voimaannpanosta annetun lain 3 §:n
 muuttamisesta (HE n:o 178) „

32) Toisen lakivaliokunnan mietintö
 n:o 12 hallituksen esityksestä laeiksi
 asuntotuotantolain ja eräiden siihen
 liittyvien lakien muuttamisesta (HE n:o
 194) „

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
 H e t e m ä k i - O l a n d e r .

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi
 edustajat Ahde, E. Aho, R. Aho, Ala-Harja,
 Björklund, Donner, Dromberg, Gustafsson,
 Hacklin, Hietala, Holvitie, Hurskainen-Lep-
 pänen, Ikonen, Jouppila, Jätteenmäki, Kan-
 kaanniemi, Kempainen, Kietäväinen,
 Knuuttila, Kohijoki, Kokko, Lahti-Nuuttila,
 M. Lahtinen, Lamminen, Lax, P. Leppänen,
 U. Leppänen, Liikanen, Luttinen, Mattila,
 Metsämäki, Moilanen, Nieminen, Nordman,
 Paakkinen, Paavilainen, Pekkarinen, Pokka,
 Puhakka, Puisto, Puska, Renko, Saapunki,
 Saari, Saarinen, Savela, Suominen, Särkijär-
 vi, Tenhiälä, Tähkämaa, Vastamäki, Wasz-
 Höckert, Viljanen, Vistbacka, Väyrynen ja
 Zyskowiez.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed.
 Särkijärvi.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä
 päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat
 Donner, Liikanen ja Puhakka sekä yksityis-
 asioiden takia edustajat R. Aho, Gustafsson,
 Hacklin, Holvitie, Ikonen, Kankaanniemi,
 Kietäväinen, Knuuttila, M. Lahtinen,

Lahti-Nuuttila, Lamminen, P. Leppänen, U. Leppänen, Luttinen, Metsämäki, Paavilainen, Pekkarinen, Pokka, Puisto, Puska, Renko, Saarinen, Savela, Tenhiälä, Wasz-Höckert ja Väyrynen sekä tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat E. Aho ja Vistbacka sekä yksityisasioiden takia edustajat Ala-Harja, Hietala, Jouppila ja Kohijoki.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:o:t 482, 483, 498, 500, 501, 505, 507, 508, 511, 512, 514, 516, 517, 521, 527, 535 ja 540. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi Pohjoismaiden välillä tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 209

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 33

Suuren valiokunnan mietintö n:o 195

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 195. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi liikevaihtoverolain 16 ja 27 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 212

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 73

Suuren valiokunnan mietintö n:o 174

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 174. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Liikevaihtoveroahan korotettiin jo toukokuun alusta väliaikaisesti ja nyt sitten marraskuun alusta jälleen kerran, ja parhaillaan on käsiteltävänä hallituksen esitys, jolla korotus 17 prosenttiin koski koko vuotta 1990. Liikevaihtoveron yhden prosenttiyksikön nousu tietää markoissa noin kolmen miljardin markan lisätuloa valtiolle, ja henkilöä kohti laskettuna se on noin 600 markkaa vuodessa, jolloin kuusi henkeisen perheen kustannukset liikevaihtoveroprosenttiyksikön korotuksesta ovat 3 600 markkaa vuodessa. Tämä on tavattoman suuri summa, ja kaikki tämä johtuu siitä, että hallitus on talouspolitiikassaan käytännöllisesti katsoen epäonnistunut.

Valtiovarainministeri Liikanen myönsi välityskeskustelun yhteydessä osittain sen, että hallitus on asettanut aikanaan pohjaksi väärän kehityssuunnan eli valmistautunut menemään kohti lamaa ja käytännössä tilanne onkin ollut aivan toinen. Tätä taustaa vasten nyt käsiteltävä verouudistus ei ole sopinut talouspolitiittiseen tilanteeseen.

Huomioon ottaen kuitenkin ajankohdan ehdotan, että asia jätettäisiin pöydälle huomenna perjantaina kello 13 pidettävään täysistuntoon.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Esitys, joka nyt on käsittelyssä, on selvä osoitus siitä, että hallituksen sanat ja teot ovat ristiriidassa keskenään. Hallitus on viime päivinäkin puhunut siitä, miten hallituksen veropolitiikalla verotusta tässä maassa kevennetään. Mutta nimenomaan liikevaihtoveron korotus, josta nyt on kysymys, on sellainen veronkorotusmuoto, joka vielä hyvin epäsolidaarisella tavalla kohdistuu erilaisiin veronmaksajiin. Tässä tapauksessa rasituksen pääpaino kohdistuu nimenomaan pienituloiseen kansanosaan, tälläkin esityksellä noin kolmen miljardin markan verran kaiken kaikkiaan ja tästä pääosa pieni- ja keskituloisiin kulutta-

jiin. Voisi ehkä sanoa näin, että rasitus tuntuu raskaimpana pienituloisissa väestöryhmissä.

Kun asian lopullinen kolmas käsittely lähestyy, ei ole muuta mahdollisuutta kuin äänestää hallituksen esitystä vastaan eli ehdottaa se hylättäväksi.

Ed. Vihriälä: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Anttilan pöydällepanoehdotusta.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja sitä on kannatettu, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Anttila ed. Vihriälän kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle huomiseen täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Anttilan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle huomiseen täysistuntoon.

3) Ehdotus vuoden 1990 rakennusverolaiksi

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 208

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 74

Suuren valiokunnan mietintö n:o 175

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 175. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Heikkinen: Arvoisa puhemies! Hallituksen asuntopolitiikka on ollut epäonnistunutta koko maassa. Erityisesti sen epäonnistuminen on korostunut pääkaupunkiseudulla. Tätä epäonnistumista hallitus

yrittää paikata suorittamalla rakennustyövoiman massa- ja joukkosiirron pääkaupunkiseudun asuntorakentamiseen. Tämä tapahtuu mm. nyt käsiteltävänä olevan rakennusverolain avulla. Kun rakennusvero ulotetaan koko maahan, se hiljentää rakentamisen alueilla, joilla rakennustyövoimaa on työttömänä tälläkin hetkellä. Silloin ei ole muuta mahdollisuutta kuin siirtyä pois kotiseudulta.

Aluepoliittisesti rakennusveroesitys on todella ikävä ja paha isku Itä- ja Pohjois-Suomelle. Holkerin hallituksen runsaan kahden ja puolen vuoden olemassaolon aikanahan olemme saaneet tähän tottua ja kokea tavan takaa sen. Rakennusveroesitys on uusi osoitus siitä, että nykyisellä hallituksella ei ole tarkoitustakaan edistää maan tasapainoista alueellista kehitystä. Mielestäni on kansallinen onnettomuus, että syrjäseudut autoituvat.

Koko maan kattavan rakennusveron seurauksena toteutuu nimenomaan vaikeimpien työttömyysalueiden rakennustyövoiman joukkosiirtyminen pääkaupunkiseudulle. Autoitumiskehityksessä työvoiman siirto on liian kova panos. On tavatonta taloudellisten voimavarojen ja pääomien tuhlausta jättää hyvä ja asianmukainen rakennuskanta tyhjilleen. En voi syrjäseudun edustajana olla missään tapauksessa hyväksymässä tällaista toimintaa.

Arvoisa puhemies! Rakennusverolain käsittely on hallituksen toimesta pyritty tekemään poikkeukselliseksi. Kun asia oli syyskuussa ensimmäisen kerran käsitellyssä, yritettiin lakiesitys runnoa eduskunnassa ensimmäisen ja toisen käsittelyn läpi heti samana päivänä, kun hallituksen esitys annettiin eduskunnalle. Nyt lain toinen käsittely on ajoitettu illan hiljaisiin hetkiin.

Jotta asia voidaan käsitellä ja keskustelut käydä normaalin, päivällä pidettävän täysistunnon aikana, ehdotan, että asia pannaan pöydälle eduskunnan huomenna perjantaina pidettävään täysistuntoon.

Ed. Ajo: Rouva puhemies! Lausun näkemyksiäni tästä lakiehdotuksesta erityisesti sen jälkeen, kun se on Pohjois-Suomessa ja Lapissa tutkittu seuraamuksineen. Lapin talonrakennusalan työllisyyttä vero vähentäisi vuonna 1990 arviolta 750 työpaikalla. Välilliset vaikutukset huomioon ottaen alan työ-

listävä vaikutus vähenisi veron johdosta jopa 1 000 työpaikalla. Tämä on yli prosentti läänin työvoimasta.

Lapin talonrakennustoiminnalla ei ole merkitystä valtakunnallisen suhdannepolitiikan välineenä. Lapin veronalaisen rakentamisen osuus koko maan rakennustuotannosta on alle 0,4 prosenttia. Tältä osin veron ulottaminen maan reuna-alueille ei näytä perustellulta eikä sillä ole merkitystä valtakunnan rahatilanteeseen. Myönnettyjen rakennuslupien nojalla tarkasteltuna talonrakennustoiminta on Lapissakin voimakkaassa kasvussa. Kasvu on aiheutunut ennen muuta asuntotuotannon ja pienimuotoisen lomiasuntotuotannon lisääntymisestä. Näitä rakennusvero ei koske. Veronalaisen rakentamisen määrä on pysytellyt suunnilleen entisellään.

Alueellisesti rakennusvero tulisi kohdentumaan suhteellisesti rankimmin läänin erityisaluekuntiin, joissa erityisesti matkailuelinkeinon liittyvä rakentaminen on runsasta. Veronalaisen rakentamisen osuus kokonaisrakentamisesta on edellä mainituissa kunnissa peräti neljännes, kun osuus läänin kaupunkeissa jää 17:ään ja muissa maalaiskunnissa 12,5 prosenttiin. Pääosa Lapin matkailukeskuksista sijoittuu erityisaluekuntiin. Näiden kuntien kehittyminen on sidoksissa matkailun kehittymiseen. Esimerkiksi teollisuuteen nähden matkailun taloudellinen merkitys Lapin erityisaluekunnissa on moninkertainen. Rakennusvero vaikeuttaa olennaisesti matkailukeskusten majoitus-, ravitsemis-, sisäliikunta- ym. palveluitten parantamista.

Rouva puhemies! Esittämäni perusteella katson, että lakiesitys ei ole parantunut voimassa olevasta laista. Myöskään olosuhteet eivät ole Lapissa muuttuneet. Laki on myös maakunnalle selvästi turmiollinen. En voi Lapin edustajana hyväksyä sitä, että laki ulotetaan Lappiin nimenomaan vapaa-aikarakentamisen alalla.

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Rakennusverolakesitys on sen luokan esitys, että ainakaan hallitusta ei tämän kohdalla voi epäjohtomukaisuuden puutteesta syyttää. Ensin säädettiin pääkaupunkiseudulle rakennusverolaki, sitten se kesällä kumottiin ja sen jälkeen muutaman kuukauden päästä kaiken varalta säädettiin laki koko maahan. Sitten

hallitus puhuu vielä edistyksellisestä aluepolitiikasta.

Niin kuin ed. Ajon puheenvuorossa kuulimme, Lapin lääninhallitus on tehnyt selvityksen rakennusveron vaikutuksista Lapissa. Siitä oikein hyvin käy ilmi, että ainakin Lapissa laki kohdentuu niin täysin väärin paikkoihin kuin yleensä kohdentua voi. Eli se kohdentuu etupäässä kaikkein vaikeimmassa asemassa oleviin kuntiin, erityisaluekuntiin. Niissä joka neljäs rakennushanke on esitetyn rakennusverolain alainen. Sen lisäksi täällä on edellisellä kerralla ja tämän lain yhteydessäkin puhuttu siitä, että Lapissa rakentaminen on ylikuumentunutta.

Mutta samainen tutkimus kertoo myös sen, että Lapissa rakentaminen on lisääntynyt, mutta siellä on nimenomaan asuntorakentaminen ja sellainen pienimuotoinen matkailurakentaminen lisääntynyt, joka on veron ulkopuolella. Eli vero kohdentuu erittäin epäoikeudenmukaisesti Lapin läänissä. Työtömiä rakentajista on tälläkin hetkellä 10 prosenttia ja tämä lisää niitä noin 15 prosentilla.

Arvoisa puhemies! Kannatan tehtyä pöydällepanoehdotusta.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja sitä on kannatettu, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Heikkinen ed. Apukan kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle huomiseen täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Heikkisen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle huomiseen täysistuntoon.

4) Ehdotus laiksi vuodelta 1990 toimitettavan verotuksen perusteella maksettavien palautusten ja kannossa maksettavan lopullisen veron korottamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 185

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 75
Suuren valiokunnan mietintö n:o 176

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 176. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—6 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi elintarvikevirastosta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 150
Talousvaliokunnan mietintö n:o 11
Suuren valiokunnan mietintö n:o 177

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 177. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Kun paikalla on myös asianomainen kuluttajapolitiikasta vastaava ministeri, haluaisin tässä yhteydessä käyttää tilaisuutta hyväkseni ja tiedustella häneltä: Mitkä ovat ne perusteet, joilla aikanaan on päädytty esittämään elintarvikevirasto nimenomaan hallinnollisesti kauppa- ja teollisuusministeriön yhteyteen?

Kun ajatellaan elintarvikeviraston toiminnan sisältöä ja erityisesti myös elintarvikkeiden terveellisyyttä, turvallisuutta ja niiden valvomista samoin kuin sitä, miten nämä tehtävät tulevat hoidetuksi alueellisella ja paikallisella tasolla, niin ne hoituvat nimenomaan sosiaali- ja terveysministeriön alaisten terveysviranomaisten toimesta. Tässä mielessä todella kiinnostaisi, mikä on se peruste, jolla on päädytty kauppa- ja teollisuusminis-

teriön hallinnon alaisuuteen. Toimivuuden kannalta ainakin, ottaen huomioon elintarvikeviraston tehtävät, uskoisin, että ne ovat enemmän lähellä sosiaali- ja terveysministeriön kuin kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalaa.

Ministeri Salolainen: Arvoisa puhemies! Käytin kuluttajalakien ensimmäisessä käsittelyssä täällä jo puheenvuoron ja korostin sitä, että on erittäin hyvä, että valiokunta on saanut lakinipun käsitellyksi varsin tehokkaasti ja hyvin. Tässä on todellakin kysymyksessä tavattoman laaja kuluttajahallinnon uudistus, jonka eräs detalji on kysymys siitä, mille hallinnonalalle elintarvikevirasto sijoittuu.

Valtiontilintarkastajat ovat kiinnittäneet huomiota ensinnäkin siihen, että elintarvikevirastolle kuuluvat tehtävät ovat olleet hajaantuneena hallinnon kannalla epätarkoituksenmukaisella tavalla eri ministeriöihin: maa- ja metsätalousministeriöön, sosiaali- ja terveysministeriöön ja kauppa- ja teollisuusministeriöön. Tämä hallinnonuudistushan selkeästi ja leimallisesti tekee kauppa- ja teollisuusministeriöstä pääasiallisesti kuluttaja-asioista vastaavan ministeriön. Elintarvikevalvonnasta pääosa on jo tällä hetkellä, siis jo tällä hetkellä, kauppa- ja teollisuusministeriön toimialalla eli elinkeinohallituksessa.

Normien anto, joiden perusteella nyt kyseessä oleva kolmelta hallinnonalalta yhdistetty valvonta joutuu toimimaan, tulisi edelleenkin säilymään entisillä ministeriöillä. Jos minulla olisi pienikin pelko siitä, että sosiaali- ja terveysnäkökohdat olisivat uhattuna, niin tietenkään tällaista järjestelyä ei olisi esitetty. Mutta nämä näkökohdat on erittäin vahvasti otettu huomioon siten, että normien anto jää edelleenkin ammattiministeriöille.

Kun sanoin, että elintarvikevalvonta liittyy suurempaan kokonaisuuteen eli kuluttajahallintoon, tämä täytyy ministeriötasolla koordinoita. Kun ei ole esiintynyt näkökohtia sen puolesta, että kuluttajahallinto siirrettäisiin kauppa- ja teollisuusministeriön toimialalta, tulisi tätä logiikkaa noudattaen elintarvikevalvonta samoin säilyttää KTM:n toimialalla. Mainittakoon muuten, että käytännössä tämä oli ainoa malli, joka oli neuvoteltavissa entisen hajanaisen hallinnon yhdistämiseksi yhdeksi hallinnoksi.

Käyttö- ja kulutustavarat tulisivat olemaan kuluttajavirastossa. Elintarvikevalvonassa sekä käyttö- ja kulutustavaroiden tuoteturvallisuusvalvonassa valvontaorganisaatio on sama. Osa käyttö- ja kulutustavaroista on elintarvikemääräyksissä eli elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin joutuvat käyttö- ja kulutustavarat. Tulisi melkoista sotkua, jos käyttö- ja kulutustavaravalvonta tuoteturvallisuuslain nojalla ja elintarvikkeiden valvonta elintarvikelain nojalla olisivat eri ministeriöissä. Sosiaali- ja terveysministeriön ja lääkintöhallituksen asiantuntijarooli ei poistu elintarvikeviraston luomisen yhteydessä.

Elintarvikevirastoon siirtyisi lääkintöhallituksesta vain terveydenhoitoasetuksen mukainen elintarvikkeisiin liittyvä terveydenhoidon 8 luvun mukainen elintarvikeseännösten noudattamisen valvonnan johto eli myymälöihin ym. liittyvät asiat eli ei suinkaan kovin laajalti. Elintarvikelaissa kiinnitetään ravinnon osalta huomiota paitsi terveysseikkoihin myös kuluttajansuojellisiin näkökohtiin eli estetään kuluttajan harhaanjohtaminen laadun ym. suhteen. Tämä asia on selvää kuluttajansuojelua ja kuuluu KTM:n toimialaan. Elintarvikeviraston johtokuntaan tulevat viranomaistahoista kauppa- ja teollisuusministeriön lisäksi kuten jo aikaisemmin totesin johtokuntatasolle myös sosiaali- ja terveysministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön edustajat. Tällä tavalla turvataan myös yhteys sosiaali- ja terveysministeriöön.

KTM:n hallinnonala on ollut erittäin aktiivinen elintarvikevalvonassa, ja lisäksi KTM:n hallinnonalalla on hoidettu jo pitkän aikaa kuluttaja-asioiden sekä elintarvikeseäntöjen kansainvälinen yhteistyö, mistä tällä hetkellä keskeisin osa on juuri Efta — EC-yhteistyötä, joka tulee tapahtumaan Eestassella. Tässä suhteessa muutokset olisivat aika hankalia myös kesken tätä integraatiovaihetta.

Elintarvikevalvonnan terveystarkastukset ovat kaikkialla maailmassa keskittyneet hienaan toisella tavalla pääasiassa kemistien, toksikologien, ravitsemustieteilijöiden ja eläinlääkäreiden terveysarviointeihin. Perinteinen lääketiede on ainakin vielä toistaiseksi keskittynyt lähinnä muihin kysymyksiin kuin elintarvikkeiden valmistuksen, käsittelyn, varastoinnin, kuljetuksen jne. mukanaan tuomiin terveysvaikutuksiin ihmisissä. Mutta kuten sanottu, tämä linkki on vahvasti ole-

massa tässä mallissa. Kuten sanottu, lääkintöhallitus olisi asiantuntijaviranomainen edelleenkin elintarvikeasioissa. Elintarvikevalvonta on elintarvikelain säätämisestä eli vuodesta 1941 lukien ollut kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla. Tulisi olla todella painavia syitä elintarvikevalvonnan siirtämiseen toiselle hallinnonalalle.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, haluaisin vielä korostaa sitä, että tässä on kysymys laajan kokonaisuudistuksen eräästä yksityiskohdasta, joka oli aika vaikeasti neuvoteltava. Toinen vaihtoehto olisi ollut se, että hallinto olisi jäänyt hajanaiseksi, toisin sanoen edelleenkin samanlaiseksi, jota valtiontilintarkastajat eivät pitäneet järkevänä ja hyvänä.

Tätä mallia on tervehditty tyydytyksellä mm. kuluttajaliikkeessä. Kuluttajaliitto on pitänyt tätä kokonaisuutta hyvänä myös tältä osin. Sen lähtökohta on sama mitä minunkin, eli tämä oli ainoa realistinen toteutettavissa oleva malli, jolla hallintoa tehostetaan ja parannetaan ja estetään se hajanaisuus, joka tällä hetkellä on elintarvikeviraston tontilla ollut.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Tässä ministeri Salolainen marssitti Ees-integraatiokehitystä argumentiksi tälle hallintomallille ja puhui myös tilintarkastajista. Minun mielestäni tässä on kuitenkin kysymys erittäin tärkeistä asioista, jotka koskevat jokaista kuluttajaa. Ensisijaista koko elintarvikevalvonnan toteuttamisen kannalta on, totta kai, taata elintarvikkeiden käyttökelpoisuus ihmisravintona, ja valvonnan keskeiset kriteerit liittyvät siihen, miten arvioidaan elintarvikkeiden mahdollisesti aiheuttamaa terveysvaaraa tai terveyshaittaa ihmiselle.

Totta kai on myös tärkeää, mutta kuitenkin toisarvoista, miten elintarvikkeet pakataan, erilaiset teknislouenteiset asiat, sisältöön ja muuhun kuluttajansuojaan liittyvät valvonnat, mutta ne ovat kuitenkin täysin toissijaisia terveysperusteisiin nähden. Tämän vuoksi katson, että tämä hallintomalli on vähän kummallinen. Se ei myöskään minun tietääkseni Euroopassa ole missään tällä tavalla toteutunut, kuulemma kyllä Uruguayssa.

Koska tämä on tärkeä asia, joka vaatisi vielä keskustelua, ehdotan, että asia pantaisiin pöydälle huomiseen istuntoon.

Ed. Laurila: Arvoisa puhemies! Haluan vastauspuheenvuorona ed. Anderssonin puheenvuoroon vain todeta sen, että talousvaliokunta paneutui asiaan varsin perusteellisesti tätä lainsäädäntönippua käsitellessään ja kuultuaan eri asiantuntijoita, jotka olivat keskenään erimielisiä, totesi, että tämän kokonaisuudistuksen päätavoitteita on ollut kuluttaja-asioden saaminen yhden ministeriön alaisuuteen, ja sen vuoksi päättyi siihen, että elintarvikevalvonta, jossa yhtenä erittäin tärkeänä tekijänä on ihmisen terveyden kannalta elintarvikkeiden valvonta, myös kuluttajapoliittisten ja hintapoliittisten näkökulmiensa vuoksi kuuluisi samaan suureen yhteiseen kuluttajahallinnon yhtenäistämiseen, johon tällä koko lainsäädäntönipulla nyt pyritään. Talousvaliokunnan enemmistö päättyi tähän kantaan kuultuaan varsin perusteellisesti eri alojen asiantuntijoita.

Ed. Huuhtanen: Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ministeri Salolaisen vastauspuheenvuoroksi ja voinen sen käyttää sellaisena.

Me opposition puolella olemme todella suhtautuneet elintarvikeviraston sijoittamiseen kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuuteen kielteisesti, vaikkakin ymmärrämme tarpeen tällä alueella hallinnon yhtenäistämiseen. Ne seikat, joilla vastustamme tämän viraston perustamista kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuuteen, ovat samoja perusteita, jotka tulivat esille ed. Anderssonin puheenvuorossa. Ne ovat elintarvikkeiden terveellisuuden ja turvallisuuden valvontaan liittyvät keskeiset asiat.

On huomattava, että muualla maailmassa tämä asia on hoidettu sillä tavoin, että vastaava toimielin, virasto, on joko sosiaali- ja terveysministeriön tai maa- ja metsätalousministeriön alaisena. Myös hallinnollinen ketju keskusvirastotasolta läänin tasolle ja paikallistasolle edellyttäisi sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen kuulumista, sillä mainitut viranomaiset paikallis- ja alue- tasolla ovat sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa.

Tämän lakiuudistuksen yhteydessä tulee myös käymään niin, että lääkintöhallitukselle vielä jäävät tehtävät elintarvikevalvonnassa tulevat jossain määrin kärsimään, sillä resursseja puretaan lääkintöhallituksen puolelta, ja ministerinkin valittama tosiseikka, että

perinteinen lääketiede ei ole elintarvikevalvonnassa ollut merkittävällä roolilla mukana, tulee entisestään vain jatkumaan, eikä tätä tilannetta voida korjata.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa: Arvoisa puhemies! Haluan ed. Laurilan puheenvuoron johdosta todeta, että tässä vastalauseessa todella on tuotu ne näkökohdat esiin, jotka painottavat tämän linkin pitämistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla. Kysymys on todella elintarvikkeitten terveellisuuden ja turvallisuuden takaamisesta ennen kaikkea.

Se, että perinteinen lääketiede ei ole riittävästi näitä asioita käytännössä meillä toteuttanut, ei tarkoita sitä, ettei hyvään terveydenhuoltoon todella kuulu ympäristöterveydenhuolto ja myös elintarvikkeitten hyvä valvonta. Jos lääkintöhallituksen ja terveydenhuoltoviranomaisten roolia näin heikennetään, en usko, että se millään tavalla palvelee tämän asian eteenpäin viemistä.

Ministeri puheenvuorossaan korosti hallinnon yhtenäistämistä. Kun katsoo hallituksen muita esityksiä koko laajasta kuluttajakentästä, niin minusta tuntuu, että siellä on monessa asiassa kuljettu pirstoutumisen suuntaan. Tässä asiassa hyvää on se, että on tiettyä kokoamista tapahtunut, mutta nyt tämä tärkeä sijoittamiskysymys minusta ei palvele varsinaista päämäärää, vaan muut asiat ovat liaksi tämän asian ratkaisleet, valitettavasti.

Ed. Mönkäre: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoroni vastauspuheenvuorona ed. Huuhtaselle. Tätä lakiesitysniippua on todella pitkään odotettu, jopa 20 vuotta. Kuluttajahallinnossa ei ole saatu uudistuksia aikaan ja keskitettyä hallintoa on toivottu. Tämä on tietysti vasta pieni askel keskitetyn hallinnon suuntaan, mutta kuitenkin jo merkittävä.

Suomessa elintarvikevalvonta on ollut tosiaan jo 40-luvulta lähtien kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuudessa, ja 70-luvun kehitys Euroopan yhdentymisineen ja kansainvälisine näkökulmineen on selvästi tullut puoltamaan tämän tyyppisen toiminnan sijoittamista kauppa- ja teollisuusministeriöön. Varmasti muuallakin maailmassa joudutaan harkitsemaan uudessa muuttuneessa Euroopassa tämän tyyppistä ratkaisua.

Elintarvikevalvontatoimikunta oli mm. muuten täysin yksimielinen tästä sijoittamisesta; vain sosiaali- ja terveysministeriön edustaja teki siellä poikkeavan esityksen. Kuluttajan näkökulma on mielestäni tässä esityksessä tullut nyt hyvin otetuksi huomioon, ja tämä tarkastelu kyllä puoltaa kuluttajaa. Myös valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että eri hallinnonalojen välillä täytyy olla joustava yhteistyö. Me puhumme julkishallinnon tehokkuuden lisäämisestä. Uudenlainen joustava yhteistyö varmasti sallii sen ja edesauttaa sitä, että terveysviranomaiset osallistuvat elintarvikevalvontaan nimenaan kansanterveydellisten näkökohden kannalta entistä paremmin.

Ministeri Salolainen: Arvoisa puhemies! Hieman harmittaa se, että tässä asiassa keskustelu nyt kohdistuu tämän yhden yksityiskohdan näpräilemiseen ja silloin jää kokonaan huomiotta se tosiasia, että me olemme laatimassa nyt Suomelle kokonaisuudessaan erittäin modernia ja hyvää uutta kuluttajahallintoa, joka aivan toisella tavalla kuin aikaisemmin, kun se saadaan nyt käyntiin ensi vuoden puolella, lähtee turvaamaan kuluttajien etua. Uskon, että olemme kaikki vakuuttuneita jonkin ajan kuluttua siitä, että aivan toisen tasoiseksi tulee kuluttaja-asioiden hoito hallinnon puolella.

Ed. Andersson hieman halventavaan sävyyn viittasi siihen, että olin puhunut täällä tilintarkastajista. Mielestäni se ei oikein ollut asiallinen huomautus siinä mielessä, että kyllä valtiontilintarkastajien kannanotot ovat erittäin arvokkaita ja kyllä hallinnossa niitä joudutaan ottamaan huomioon. Valtiontilintarkastajat, joille kuuluu hallinnon yleisen rationaalisuuden, järkevyyden, ja hyödyllisyyden seuranta, ovat huomauttaneet hyvin vakavaan sävyyn, että hallinto on tältä osin huono, ja ovat edellyttäneet, että hallinto yhdennettäisiin tästä hajanaisuuden tilasta ja saataisiin tehokkaampi järjestely aikaan. Nyt se on tässä, nyt se on tehty. Se ei ollut kovin helppoa, koska tähän liittyi eri ministeriöitten intressejä. Maa- ja metsätalousministeriö ei ollut ollenkaan helppo pala neuvoteltavaksi tähän kakkuun. Voin sen kertoa. Jos täällä olisi ministeri Pohjala, hän voisi sen varmistaa.

Jos me katsomme sosiaali- ja terveysministeriötä ja toisaalta kauppa- ja teollisuusmi-

nisteriötä, voimme huomata, että jos hallinto olisi sosiaali- ja terveysministeriön puolella, silloin nämä perinteiset kuluttaja-aspektit, jotka jo tähän asti ovat olleet kauppa- ja teollisuusministeriössä, jäisivät huomommalle tolalle. Kun koko kuluttajahallintoa halutaan nyt tehostaa ja keskittää kauppa- ja teollisuusministeriöön, niin on järkevää, että ratkaisu on tällainen. Ei ole mitään pohjaa ja argumenttia väittää, että tässä terveysnäkökohdat vaarantuisivat. Sosiaali- ja terveysministeriö on edustettuna johtokunnassa, ja kaikki yhteydet asiantuntijaviranomaisiin terveyspuolella säilyvät ja pysyvät tehokkaina. Parannus on se, että nyt tämä hallinto on siis yhdistetty.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan samoin kuin ed. Mönkäre perusteli hyvää hallintoa, sitä minäkin peräänkuulutan ja toivoisin, että suomalainen julkinen hallinto voisi kehittyä niin, että yhteistyötä voidaan tehdä yli ministeriöitten rajojen, ja samaan ministeri Salolainen omassa puheenvuorossaan viittasi. Ne samat argumentit pätevät myös siihen, että tämä osa kuluttajahallinnosta olisi sijoitettu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan, jonne se luontaisimmin liittyy. Ainakin itse pidän kuluttajan kannalta tärkeimpänä terveellisuuden ja turvallisuuden näkökohtaa ja uskoisin, että myös siinä mallissa nämä muut näkökohdat hyvän yhteistyön puitteissa olisi voitu hoitaa.

Se, minkälaisia intressejä eri ministeriöillä on, ei ole minusta ratkaisevaa, vaan juuri tämä kuluttajanäkökohta, mihin ed. Mönkäre viittasi, mutta me ehkä näemme kuluttajanäkökohdan tässä kohden valitettavasti vähän eri tavalla.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sekä ministeri Salolaisen että ed. Mönkäreen puheenvuorossa tuli esille kuluttaja-aspekti, ja tässä on itse asiassa asian ydin, missä olemme eri mieltä. Me näemme, että elintarvikeviraston tehtävä on valvoa elintarvikkeitten terveellisyyttä ja turvallisuutta ja kuluttajanäkökohdat tulevat valvotuiksi ja huomioon otetuksi sekä kuluttajaviraston taholla että toisaalta kuluttajatutkimuskeskuksessa. Tämä puoli asiasta hoituu sitä kautta, mutta näemme, että elintarvikeviraston keskeisin ja itse asiassa

ainoa tehtävä on elintarvikkeitten terveellisyys- ja turvallisuuden valvominen, joka luontevasti kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuluttajahallinnon uudistuksen yhteydessä elintarvikeviraston asema täytyy ymmärtää kuluttajanäkökulman kannalta laajempaan kuin pelkästään terveydellisenä näkökulmana. Tässä tulevat esille sellaiset kysymykset kuin elintarvikkeisiin liittyvien käyttö- ja kulutustavaroiden tuoteturvallisuusvalvonta. Jos ne eriytetään normaalia elintarvikevalvonnasta, syntyy erinomainen hallinnollinen sotku, joka aiheuttaa kuluttajalle paljon käytännön hankaluuksia. Tähän on liitetty tämän tyypiset asiat.

Sitten tuo vielä, että elintarvikevirasto ei sinänsä ole normin antaja. Näitä normeja annetaan nyt kolmen eri ministeriön taholta elintarvikkeita koskien, ja kun kaikki muutkin kuluttaja-asiat ovat kauppa- ja teollisuusministeriössä, niin tämä puoltaa keskitämistä kauppa- ja teollisuusministeriöön. Siinä mielessä näen todellakin kuluttajan näkökulman tässä laajempaan kuin pelkästään kansanterveydellisenä näkökulmana, joka sinänsä tietysti on minun mielestäni erittäin tärkeä asia, jota sosiaali- ja terveysministeriön tulee jatkuvasti kehittää myöskin kuluttajahallintoa koskien.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Anderssonin ehdotusta.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja sitä on kannatettu, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Andersson ed. Stenius-Kaukonen kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle huomiseen täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Anderssonin ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle huomiseen täysistuntoon.

6) Ehdotus laiksi kuluttajavirastosta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 151

Talousvaliokunnan mietintö n:o 12

Suuren valiokunnan mietintö n:o 178

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 178. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Olemme käsittelemässä hallituksen esitystä kuluttajaviraston perustamisesta. Hallituksen esityksen 1 §:ssä todetaan kauppa- ja teollisuusministeriön alaisen kuluttajaviraston tehtävät, joissa mm. yhtenä on hyödykkeiden hintoja koskevien selvitysten ja vertailujen tekeminen, kuluttajavalistuksesta huolehtiminen ja kuluttajaneuvonnan ohjaaminen. Ministeri Salolainen aivan oikein totesi, että tätä uudistusta, tätä pakettia on koottu hyvin monien vaiheiden kautta. Aivan erityisesti kuluttajaviraston päälliköstä on käyty melkoinen kädenväentö, ja siinä mielessä haluan ministeriä ihan kiittää siitä, että kuluttaja-asiamiehen toimintaa ei vaarannettu tekemällä hänestä kuluttajaviraston päällikkö. Hänellä on aivan oma valvontasektori, jota hän käsittääkseni on hoitanut kohtalaisen hyvin.

Samassa yhteydessä myöskin nykyinen kuluttajaneuvosto lakkautetaan. Perustetaan kauppa- ja teollisuusministerin johtama kuluttajaneuvottelukunta, johon eri tahot saavat edustuksensa. Jos oikein muistan, niin myöskin siellä on mukana neljä erilaista yhteiskunnallista näkemystä omaavaa edustajaa. (Eduskunnasta: Kuluttajaministeri!) Kuluttajaministeri, siitä voimme olla yhtä mieltä. — Ymmärrän näin, että nämä erilaiset yhteiskunnalliset näkemykset tarkoittane-

vat poliittisten ryhmien edustajia. Toisaalta sekin on ihan hyvä, että siellä on näitä ryhmiä useampia kuin yksi tai kaksi.

Haluaisin, rouva puhemies, tässä yhteydessä puuttua siihen kysymykseen, että kuluttajaviraston tehtävänä on erilaisten hyödykkeiden hintoja koskevien selvitysten ja vertailujen tekeminen. Käsittääkseni Suomi on aikamoinen kartellien luvattu maa. Tässä mielessä, kun kuluttajaministeri on paikalla, todella haluaisin vastauksen siihen, millä käytännön toimenpiteillä jatkossa kuluttajaministeri ja hallitus uskoo siihen, että me voimme kartelleja purkaa ja saada aikaan vapaan kilpailun. Minusta se vapaa kilpailu pitää saada aikaan meidän oman maamme rajojen sisäpuolella, koska käsittääkseni nykyinen lainsäädäntö ei anna mahdollisuuksia suoranaisesti poliisivaltuuksien olevien kieltojen antamiseen, vaan ainoastaan pyritään poistamaan kilpailun esteitä. Siinä mielessä kysyisin: Miten esimerkiksi keskusliikkeiden prosentuaalisesta laskutuksesta jatkossa voitaisiin luopua, koska nämä prosenttimääräiset laskutuslisät kasvattavat meidän tuotteidemme hintoja, ovat tuotteet sitten elintarvikkeita taikka muita hyödykkeitä?

Tässä yhteydessä myöskin hallituksen toimesta on valmisteltavana elintarvikepoliittinen ohjelma, jossa pyritään selvittämään lisensioinnin purkamismahdollisuuksia ja lisensioinnin korvaamista tuontimaksujärjestelmällä, ja käsittääkseni siellä pohditaan myöskin keskusliikkeiden laskutuslisäjärjestelmää. Nyt olisi erittäin hyvä kuulla kuluttajaministerin lääkkeitä siihen, miten Suomessa todella saadaan aikaan aito kilpailu. Pelkästään se, että avataan rajat erilaisille tuontitarvikkeille, mielestäni ei tätä tilannetta korjaa, vaan oman maan rajojen sisäpuolella on saatava aikaan aito kilpailu, joka on paras tae hintojen pitämiseksi kurissa.

Ministeri Salolainen: Arvoisa puhemies! Me olemme tätä hallintoa nyt pohtimassa ja tarkoitus ei ole mennä kovin syvästi substanssipuoleen. Mutta voin kertoa ed. Anttilalle, että hallitus on parhaillaan käsittelemässä kilpailun tehostamisohjelmaa, ja tämä asia oli eilen esittelystäni esillä iltakoulussa. Tätä asiaa käsitellään lähipäivinä hyvin, hyvin monipuolisesti, ja uskon, että olemme ed. Anttilan kanssa samaa mieltä siitä, että meillä ei ole käytettävissä

mitään yhtä yksittäistä keinoa, jolla voisimme asian hoitaa. Tämä vaatii hyvin monipuolisia toimia, jotka ulottuvat aina ulkomaankaupasta keskusliikkeitten laskutukseen asti, kuten ed. Anttilakin totesi.

Mainittakoon vain nyt tässä yhteydessä menemättä kovin läheisesti siihen ohjelmaan, mitä ollaan suunnittelemassa, että keskusliikelaskutus on eräs seikka, johon aiotaan puuttua. (Ed. Anttila: Millä keinolla?) Meillä on mm. sokerin ja jauhojen osalta tässä ongelmia. Ja niin kuin sanottu, tämä on varsin monimutkainen vyyhti, ja tähän aiotaan käsiksi. Meillä on myös monia elinkeinotoiminnan vapautta rajoittavia sääntöjä, ja näihin aiotaan myös puuttua. Myös meillä on ulkomaankaupapolitiikassa monia toimia, jotka vaikuttavat tähän asiaan. Me suojelemme ulkomaankaupallamme monia suomalaisia tuotannonaloja. Näihin kaikkiin aiotaan käydä käsiksi.

Mutta, kuten sanottu, en aio mennä tässä kovin syvästi substanssipuoleen, kun käsittelemme nyt kuluttajahallintoa. Mutta uskoisin, että aivan lähipäivinä hallitus tulee ulos laajalla ohjelmalla, joka liittyy ed. Anttilan mainitsemiin kysymyksiin. Hän osui siinä suhteessa kovin oikeaan, että tämä on todella ajankohtainen teema.

Ed. Anttila: Rouva puhemies! Ministeri vastauspuheenvuorossaan viittasi erilaisiin mahdollisuuksiin, joita nyt kilpailun lisäämiseksi on käsitelty alla. Jos olen oikein ymmärtänyt, niin myös tähän tupopakettiin sisältyy eräitä aineksia, joilla jatkossa halutaisiin luopua esimerkiksi lihan tuonnissa lisensiointijärjestelmästä ja korvata se tuontijärjestelmällä eli tuontimaksujärjestelmällä. Nyt on vain se ongelma, että jos lisensiointijärjestelmä puretaan, silloin ei oteta mitenkään huomioon sitä, mikä on kotimainen varastotilanne eli onko todellista tarvetta. Itse kuitenkin katson asian niin, että tietyissä elintarvikkeissa, joita mm. liha edustaa, tehtävänä on turvata kotimainen tuotanto jatkossa ja vasta sen jälkeen ryhtyä tuontitoimenpiteisiin, jos on todella todellista tuontin tarvetta, koska käsittääkseni Suomessa ei voi olla kahdenhintaista lihaa.

Ed. Mönkäre: Rouva puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Anttilan ensimmäiseen puheenvuoroon, joten voinen käyttää

sen sellaisena. Ed. Anttila totesi, että oli onni, että kuluttaja-asiamiehestä ei tullut kuluttajaviraston päällikköä tässä esityksessä. Kun valiokunta kuunteli asiantuntijoita, niin hyvin monelta taholta esitettiin toivomus, että olisi saatu yksi yhtenäinen kuluttajavirasto, jonka esimiehenä olisi ollut kuluttaja-asiamies. Eli kyllä tästä asiasta on toisenkinlaisia näkemyksiä.

Se, että Suomessa ei ole todellista, tervettä kilpailua, on hyvin tärkeä asia meidän hintatasossamme. Meillähän on runsaan vuoden toiminut kilpailuvirasto, jonka tehtävänä on erityisesti kilpailurajoituksiin puuttua ja niitä yrittää purkaa. Kilpailuviranomaisilla on rekisteröitynä 600 erilaista kilpailurajoitusta. Näistä 400 on horisontaalisia kartelleja, joita he ovat jo pystyneet jonkin verran purkamaan. Suomelle ovat tyypillisiä pikkukartellit, joita on runsaasti, joissa esimerkiksi liiton suosituksia pidetään kartellin ylähintoina. Mutta paljon merkittävämpiä meillä ovat perusteellisuuden kartellit, jotka vaikuttavat suomalaisen hintatasoon hyvin ratkaisevasti.

Kartelli sinänsähän ei ole meillä kielletty. Vain haitallinen kartelli on kielletty eli sellainen, jonka voidaan osoittaa aiheuttavan kuluttajalle esimerkiksi taloudellista haittaa nostamalla hintoja, ja tällaiseen kartelliin kilpailuviranomaiset voivat puuttua. Järjestelmä on neuvottelujärjestelmä, joka yleensä tuottaa tuloksen. Sen jälkeen mennään vasta kilpailuneuvostoon, jos neuvottelu ei ole tuottanut tulosta. Kartellien purkaminen on suomalaisessa hintatasotaistelussa yksi kaikkien parhaita aseita.

Ministeri Salolainen: Arvoisa puhemies! Tässä keskustelu lipsahti laajemmin myös maatalouspolitiikan puolelle. En aio siihen kovin syvästi mennä, mutta ihan jo informointimielessäkin ja jotta puhuisimme samoista asioista, haluaisin todeta, että ensinnäkin ne paineet, jotka suomalaisen maatalouspolitiikkaan kohdistuvat, kohdistuvat aika pitkälti tällä hetkellä Gattin Uruguayn kierroksen puolelta. Siinähan hallituksen selkeänä toimintalinjana on se, että Suomi pyrkii turvaamaan omavaraisuuden keskeisissä perusmaataloustuotteissa.

Mutta on kyllä huomattava eräs asia: kun puhutaan omavaraisuudesta, se ei tarkoita mitään mittavaa ylituotantoa, niin kuin tällä

hetkellä on asianlaita. Sillä jos nyt Gattin kierros ollenkaan toteutuu sillä tavalla kuin nyt on nähtävissä, ylituotannon markkinointi tulee olemaan äärettömän vaikea harjoitus tulevaisuudessa. Jos me aiomme tämän omavaraisuustavoittemme pitää, niin meille tulee tavattoman vaikeaksi Uruguayn kierroksen puitteissa minkäänlaisen laajalti verovaroin tuetun viennin hoitaminen.

Mitä tulee lisensiointiin, maataloutemme lisenssisuoja on itse asiassa jo nyt Gattin sääntöjen vastainen. Me suojelemme suomalaista maataloutta Gattin sääntöjen vastaisesti. On hyvin todennäköistä, että tässä suhteessa joudumme myös joihinkin uusiin järjestelyihin. Sellaisestakin ajatuksesta on paljon puhuttu, että koko suojajärjestelmä pitäisi muuttaa tariffikaatiopohjalle, eli ei voisi olla määrällisiä suojia, ei voisi olla erilaisia lisensiointi- ja muita järjestelyjä, vaan kaikki suojat pantaisiin tullitariffeihin. Silloin meidän maataloustuotantomme näyttäisi todella pahalta. Näyttäisi siltä, että me joutuisimme suojaamaan monia maataloustuotteitamme 300:n, jopa 500 prosentin tullisuojaalla. Me olemme niin kilpailukyvyttömiä maataloustuotannossamme Suomessa.

Ed. Särkijärvi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Tämä on vastauspuheenvuoro ministeri Salolaisen edelliselle puheenvuorolle. Meillähän on aivan uusi hinta- ja kilpailulainsäädäntö, joka hyväksyttiin täällä noin puolitoista vuotta sitten. Silloin ainakin SKDL:n ryhmä kovasti paheksui sitä, että siitä tehtiin niin tehoton ja hampaaton, että se ei anna minkäänlaisia mahdollisuuksia todella tehokkaasti purkaa kaikkia niitä kartelleja, oligopoleja ja monopoleja, jotka vaikuttavat siihen, että meillä Suomessa on niin korkea hintataso. Se koskee elintarvikkeita, asumista, rakentamista ja kaikkea. Nyt kun ovat tulossa EY:n sisämarkkinat, joihin Suomi aikoo mennä mukaan, niin tulee olemaan hyvin mielenkiintoista nähdä, miten Suomi voi tällaisen kartellisoidun ja monopolisoidun järjestelmän säilyttää EY:n puitteissa, missä ei hyväksytty minkäänlaisia kaupan esteitä.

Nyt ministeri Salolainen kertoi, että hallitus valmistaa uutta ohjelmaa, jonka tarkoitus olisi purkaa juuri mainitsemiani hintataseja nostavia kartelleja ja monopoleja. Mielestäni tarvittaisiin aivan uusi hinta- ja kilpailulaki, joka antaisi valtuudet nimenomaan kartelleiden ja monopolien, yksityisten ja valtiollisten monopolien ja oligopolien purkamiseksi.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Mönkäreelle toteaisin kuluttajaviraston päälliköstä ja nimenomaan kuluttaja-asiamiehestä, että tuki tiedän aivan hyvin, että tämä oli yksi niistä keskeisimmistä erimielisyyksistä, jotka liittyivät uudistuksen toteutumiseen. Erityisesti sosialidemokraatit käsittääkseni edustivat kantaa, että kuluttaja-asiamiehen pitäisi olla kuluttajaviraston päällikkö. Kuitenkin, kuten puheenvuorossani totesin, kuluttaja-asiamiehellä on aivan oma tärkeä rooli ja tehtävä. Nyt kun hän ei ole viraston päällikkö, hänelle jää aikaa ja voimavaroja hoitaa markkinoinnin valvontaa, mikä hänelle kuuluu.

Ministeri Salolaisen kanssa olen samaa mieltä siitä, että meidän pitää jatkossa pyrkiä asteittain eroon ylituotannosta, mutta siinä samassa yhteydessä on pystyttävä neuvotteluteitse turvaamaan se, että voimme jatkossakin huolehtia keskeisimpien elintarvikkeiden omavaraisuudesta. Ministeri Salolainen loppulauseessaan totesi, että me olemme tavattoman huonossa asemassa kilpailumielessä elintarvikesektorilla. Tässä yhteydessä täytyy ottaa aina huomioon se, missä osassa maapalloa me sijaitsemme, minkälaiset ovat meidän kasvu- ja muut olosuhteet, tilakoko ym. Nämä ovat ne tekijät, jotka tekevät suomalaisen elintarvikkeiden lähtöhinnan jo huomattavasti korkeammaksi.

Tässä yhteydessä haluaisin peräänkuuluttaa liikevaihtoverotuksen merkitystä. Nyt on todella pallo hallituksella. Kun erilaiset leipälakko- ym. toiminnot ovat käynnissä, niin mielestäni niiden pitäisi kohdistua jatkossa nimenomaan painostamaan hallitusta muuttamaan Suomen elintarvikkeiden liikevaihtoverojärjestelmä nolaksi, sellaiseksi kuin se on Englannissa ja Irlannissa. Sillä voidaan saada suomalaisten elintarvikkeiden hinnat lähes 20 prosenttia halvemmiksi.

Ed. Mönkäre: Arvoisa puhemies! Ed. Andersson totesi, että Suomen kilpailulain-

säädäntö on hampaaton. Se ei ole kansainvälisesti katsoen pitkälle kehitetty eikä edistynyt, mutta ei se hampaaton ole. Nyt vain näyttää siltä, että sitä ei käytetä ihan sillä tavalla kuin olisi mahdollista. Siinähan kielletään hallitsevan aseman väärinkäyttö. Meillä olisi ihan mahdollista, että kilpailuviraston päällikkö veisi yhden elintarvikkeen hinnan oikeuteen esimerkkinä hallitsevan aseman väärinkäytöstä ja testaisi, miten kilpailulaki toimii, mutta tällaiseen ei ilmeisesti ole ollut vielä minkäänlaista halua.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—8 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi kuluttajatutkimuskeskuksesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 152

Talousvaliokunnan mietintö n:o 13

Suuren valiokunnan mietintö n:o 179

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 179. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sitten ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Olemme käsittelemässä kuluttajatutkimuksesta annettua hallituksen esitystä, jolla jatkossa turvataan se, että myöskin kuluttajahallinto saa toimintaansa varten kattavia tutkimuksia. Se, mikä itseäni tässä asiassa askarruttaa on se, että minulla ei ole ollut toistaiseksi tilaisuutta nähdä, minkälainen asetus tästä annetaan, koska siinä tarkemmin säädetään kuluttajatutkimuskeskuksen johtokunnan tehtävistä jne.

Edelleen itseäni askarruttaa se, että meidän tälläkin hetkellä on jo useita erilaisia tutkimuslaitoksia, jotka tekevät varsin hyvää

hyödyke- ym. tutkimusta. Itse näkisin asian näin, ettei ole mitään järkeä jatkuvasti perustaa uusia tutkimusyksiköitä, vaan luoda järjestelmä, joka koordinoi olemassa olevaa tutkimustoimintaa ja ohjaa sitä sillä tavalla, että olemassa olevat resurssit voidaan mahdollisimman kattavasti käyttää hyväksi. Siinä mielessä talousvaliokunnan lausunto on ainakin omasta mielestäni pettymys. Siellä ei korosteta muuta kuin yhteistyötä yliopistojen suuntaan.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuluttajatutkimuskeskuksen perustaminen lähtee siitä perusajatuksesta, että korkeakoululaitoksen piirissä ei ole meillä syntynyt spontaania kuluttajatutkimusta. Siksi on tarvittu erityinen kuluttajatutkimuskeskus. Mutta kun kuluttajatutkimuskeskukselle esitetään vain 19 henkilöä, se ei saavuta kriittistä kokoa. Se ei siis voi toimia kokonaan yksinään Suomenmaassa kuluttajatutkimuksesta vastaavana elimenä, vaan se on mitä todennäköisimmin alun perinkin tarkoitettu koordinoivaksi elimeksi, jonka tehtävänä on koota ja tehdä yhteistyötä ja innostaa tekemään kuluttajatutkimusta. Meillä ei ole esimerkiksi kuluttajatutkimuksen professuuria koko maassa eikä sitä varmasti kuluttajatutkimuskeskuksen pitäisi perustaa, vaan esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriöön tai johonkin muuhun ministeriöön. Eli kyllä talousvaliokunta kävi tämän keskustelun ja kiinnitti myös huomiota lausunnossaan resurssipulaan ja erityisesti yhteistyöhön.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta kuitenkin ed. Mönkäre on puheenvuoroon viitaten olisi ollut huomattavasti selkeämpää, jos talousvaliokunnan mietinnössä olisi todella lueteltu ne erilaiset tahot, jotka tänä päivänä jo ovat olemassa ja tekevät erittäin hyvää tutkimustyötä ja jotka nimenomaan muodostavat sen pohjan, jolta kuluttajatutkimuskeskus jatkossa saa toiminnalleen resurssit. Nyt tuntuu ihan siltä, että se jää asetettavan johtokunnan tehtäväksi. En ole ollenkaan varma, käytetäänkö jo olemassa olevia resursseja jatkossa riittävästi hyväksi vai lähdetäänkö siitä, että vuoden 1991 budjetissa kuluttajatutkimuskeskus saa uusia resursseja.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa: Rouva puhemies! Tutkimus on kaiken kuluttajaneuvonnan ja muunkin kuluttajapolitiittisen toiminnan ihan keskeinen perusta, ja sen vuoksi on hyvä tässä yhteydessä myös siitä keskustella. Kuluttajaministeri täällä viittasi, että nyt on hyvä keskittyä hallintoon ja jättää sisältökeskustelut myöhemmäksi. Täällä on jo viitattu siihen, että tutkimusta on tehty hyvin vähän, ja tässäkin syntyy hyvin pieni virasto elinkeinohallituksen ja Kotitalous- ja kuluttaja-asiaain tutkimuskeskuksen toimihenkilöjä yhdistämällä.

Täällä on viitattu korkeakouluissa tehtävään tutkimukseen, joka on hyvin vähäistä valitettavasti. Tässä yhteydessä mielellään kuulis, onko minkälaisia suunnitelmia tämän tutkimustoiminnan lisäämiseen. Tutkimustoiminnan tietysti täytyisi olla mitä suurimmassa määrin riippumatonta ja pystyä myös pureutumaan kaikkein keskeisimpiin ongelmiin. Saattaa olla, että tämän tyyppinen keskus ei sitä voi tehdä, vaan se vaatisi yliopistotasoisista tutkimusta ja hyvin, hyvin monen alan asiantuntemusta. Mielelläni kuulis, minkälaisia kehityssuunnitelmia tällä alueella on.

Ministeri Salolainen: Arvoisa puhemies! Täällä on esitetty hyvin tärkeitä näkökohtia kuluttajatutkimuksen osalta. Voin vain todeta, että ylipäätään se, että saadaan kuluttajatutkimuskeskus aikaan, on ollut kuluttajaliikkeen pitkäaikainen unelma. Nyt se tässä toteutuu. Tietenkin lähtökohtana on se, että tähän tuiki tärkeään toimintaan täytyy saada lisää resursseja ajan oloon. Niin kuin tiedetään, niin koko kuluttajahallintomallissa on lähdetty siitä, että välitarkistus suoritetaan parin vuoden kuluttua. Silloin katsotaan, kuinka tämä malli on lähtenyt liikkeelle, ja suoritetaan ne viritykset, jotka silloin ovat tarpeen.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa: Arvoisa puhemies! Minä haluan toistamiseen antaa ministerille tunnustusta siitä, että kuluttajapolitiikan alueella on tapahtunut tätä kokoamista ja siitä ollaan tällä hetkellä hyvin kiinnostuneita. Mutta toivoisin, että pitkiä pysähdystaukoja ei tässä asiassa tapahtuisi, vaan että jatkokehittely menisi hyvin nopeasti eteenpäin. Minusta on päivänselvä asia, että kuluttajatutkimuskeskus tulee vain hy-

vin pieneltä osalta vastaamaan niihin tarpeisiin, jotka tällä hetkellä ovat olemassa. Sen vuoksi haluaisin kannustaa ministeriä nyt lisäponnistuksiin koko kuluttajapolitiikan kentällä ja erityisesti tutkimuksen alueella.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Ministeri vastauspuheenvuorossaan totesi, että jatkossa tarvitaan lisäresursseja. Olisin toivonut ministeriltä myös kannanottoa siihen, miten ministeri näkee jo olemassa olevien tutkimuslaitosten hyväksikäytön. Onko se muodostettavalle laitokselle ja sen hallinnolle todella mahdollista, vai käykö siinä niin, että vähitellen valtionavut vähenevät ja sen jälkeen tiettyjen jo olemassa olevien tutkimuslaitosten toiminta sitä kautta uupuu ja lakkaa ehkä siitä syystä, että niitä on hallittu ehkä vähän eri tavalla ja syntyneet aikanaan vähän eri perusteista.

Ministeri Salolainen: Arvoisa puhemies! Vastaisin ed. Anttilalle, että tässä yhteydessähän on tietenkin katsottu koko kuluttajatutkimuksen kenttää ja myös sitä arvokasta työtä, jota esimerkiksi Työteho-seura tekee. Varmaan ed. Anttila juuri tätä tarkoitti. Ei tarkoituksena missään tapauksessa ole kuristaa muita tätä arvokasta työtä tekeviä organisaatioita. Mutta tietenkin kannattaa katsoa, minkälaista lisääntyvää yhteistyötä voitaisiin saada aikaan ja rakentamalla tavalla lähteä tässä liikkeelle.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—9 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 188

Toivomusaloite n:o 199

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22

Suuren valiokunnan mietintö n:o 180

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 180. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sitten ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—9 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotukset maakuntaliittojen ja seutukaavaliittojen yhdistämisen mahdollistaviksi laeiksi

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 95

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 23

Suuren valiokunnan mietintö n:o 189

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 189. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 103, 118 ja 134 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 18, 19 ja 23 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotukset laeiksi maanmittaushallinnosta annetun lain ja maanmittausmaksusta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 217

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 24

Suuren valiokunnan mietintö n:o 196

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 196. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 5 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 1, 2, 4 ja 8—12 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotukset laiksi valtion taidemuseosta ja laiksi valtion taidemuseosta annetun lain voimaannpanosta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 168
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 21
Suuren valiokunnan mietintö n:o 181

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 181. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 1—7 §, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 1—8 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotus laiksi pellonraivausmaksusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 145
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 68
Suuren valiokunnan mietintö n:o 173

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 173. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Vihriälä: Arvoisa puhemies! Pellonraivauksen rajoittaminen on tarpeen maatalouden ylituotannon markkinoinnista valtiolle ja maataloudelle aiheutuvien kustannusten nousun hillitsemiseksi.

Tehdyistä korjauksista huolimatta hallituksen esitys laiksi pellonraivausmaksusta ei ota riittävästi huomioon pienten tilojen asemaa. Laki pellonraivausmaksusta tuleekin muuttaa niin, ettei se koskisi lainkaan tilaa, jonka peltopinta-ala raivauksen jälkeen on enintään 20 hehtaaria. Pellonraivausmaksua ei tulisi liioin periä silloin, kun maatilalla on metsitetty tai luovutettu muuhun kuin maataloudelliseen tarkoitukseen raivausta vastaava ala.

Edellä olevan perusteella ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin valtiovarainvaliokunnan mietintöön liitettyyn vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus, jossa pellonraivausmaksulakia parannetaan.

Valtiovarainvaliokunnan mietintöön liittyy myös maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunto, ja sen I eriävässä mielipiteessä on pitävät perustelut pellonraivausmaksulain parantamiseksi erityisesti pienten perheviljelmien osalta.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Vihriälän tekemää ehdotusta.

Tämä keskustan vastalauseeseen sisältyvä ehdotus pellonraivauksen rajoittamista koskevan hallituksen esityksen muuttamisesta on perusteltu. Erityisesti tilakohtaiset ja alueelliset ongelmat jäävät hallituksen esityksessä riittävän huomion ulkopuolelle.

Tässä tilanteessa pellonraivauksen rajoittaminen on toki maatalouden kokonaistuotannon ohjaamiseksi välttämätöntä, jotta tuotteiden viennistä koituvat kustannukset eivät rasittaisi kohtuuttomasti valtion eikä viljelijöiden taloutta. Silti on otettava huomioon ne alueelliset ja tilakohtaiset ongelmat, joihin erityisesti pellonraivaus ja riittävä peltoala voi vaikuttaa. Suurimmat ongelmathan ovat

juuri niillä alueilla ja tiloilla, joilla kotieläin-tuotanto ja useimmiten maidontuotanto on ainoa mahdollisuus tuotannon kehittämises-sä. Tilakohtaisesti suurimmat vaikeudet ovat kasautuneet mm. niille nuorille viljelijöille, jotka sukupolven vaihdoksen yhteydessä ovat joutuneet väliinpuotoajan asemaan.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Pellonraivausmaksun säättämiseenhan pää-dyttiin aikoinaan siitä yksinkertaisesta syys-tä, että ylituotantotilanne pakotti etsimään toimenpiteitä, joilla voitaisiin vähentää met-sän raivaamista pelloksi.

Nyt vain tilanne on tällä hetkellä se, kuten vastalauseessa aivan oikein todetaan, että erikokoiset tilat ovat hyvin eriarvoisessa ase-massa keskenään. Suomessahan tunnetusti tilan keskikoko on hyvin pieni, ja varsinkin sellaisilla tiloilla, joilla peltopinta-ala on alle 20 hehtaaria, kotieläintuotannon ohjaamis-laissa olevat tiukat rehuomavaraisuusvaati-mukset estävät totaalisesti tilan tuotannon kehittämisen. Tässä mielessä nimenomaan keskustan vastalauseessa pinta-alarajaksi otettu 20 hehtaaria olisi varsin perusteltu, koska sillä voitaisiin todella mahdollistaa se, että tilalla voisi olla sellainen kotieläintuo-tanto, joka antaa siellä toimivalle viljelijäper-heelle edes kohtuullisen ansion.

Tänä päivänä erittäin isolta osalta sellai-sista tiloista, joitten peltopinta-ala on 15 hehtaaria taikka alle sen, kotieläintuotanto-mahdollisuudet tämä tiukka rehuomavarai-suusvaatimus totaalisesti kumoaa. Siinä mie-lessä olisi todella toivonut, että hallitus esi-tystä antaessaan olisi ottanut tämän pieniä tiloja koskehtavan kysymyksen vakavasti.

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Myös SKDL:n ryhmä on sen pohjaesityksen kan-nalla, minkä ed. Vihriälä teki. Me olemme myös ihmetelleet sitä vuodesta toiseen, että pellonraivauslaki alun perin tehtiin sen vuok-si, että sillä katettaisiin liikaa tuotetun viljan viennistä aiheutuvia kustannuksia. Kuitenkin jokainen tiedämme, ettei Pohjois- ja Itä-Suomessa viljellä viljaa, esimerkiksi Lapissa ei viljaa kasvateta lainkaan. Siksi on käsit-tämätöntä, että vuodesta toiseen tämä laki hyväksytään täällä samanlaisena ja rangais-taan myös Lapin ihmisiä siitä, että meillä jossain tuotetaan viljaa vietäväksi asti.

Pohjois-Suomessa, niin kuin kaikki tie-dämme, lisää peltoa tarvitaan ainoastaan sen vuoksi, että saadaan lypsykarjalle nurmire-hua, eli parannettaisiin hiukan niitten pien-ten, mitättömien tilojen tuottavuutta. Siitä huolimatta tämä laki kohtelee Pohjois- ja Itä-Suomen vaikeimpia alueita aivan samalla lailla.

Me olemme myös sitä mieltä, että pien-tuottajien asema pitäisi turvata niin, että pellon raivaaminen 20 hehtaariin asti sallit-taisiin.

Edelleen voin todeta, että tässä on hätä-varjelun liioittelua, kun tämä pellonraivaus-laki jatkuvasti saman sisältöisenä rakenne-taan. Kyllä maitokiintiöt maitotalousalueella ovat sellainen riittävä rajoitin, ettei siihen enää tarvita tämmöistä peltorajoitinta, vaan olisi nimenomaan tilojen tuottavuuden pie-neksi parantamiseksi vapautettava nämä pie-net tilat raivausmaksusta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Tä-män asian käsittely keskeytetään.

13) Ehdotukset laeiksi maidon väliaikaisesta kiintiömaksusta annetun lain, maidon väliaikaisista tuotantokiintiöistä annetun lain sekä meijerikohtaisesta kiintiömaksusta annetun lain muuttamisesta ja voimassaoloajan jatkamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 187

Lakialoite n:o 94

Toivomusaloitteet n:ot 448, 455, 470, 480, 492 ja 496

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietin-tö n:o 16

Suuren valiokunnan mietintö n:o 190

Ensimmäinen varapuhemies: Kä-sittelyn pohjana on suuren valiokunnan mie-tintö n:o 190. Ensin sallitaan asiasta yleiskes-kustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotus-ten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Myös tämä maidon kaksihintakäsittely vuodesta

toiseen saa jo pieniä farssin piirteitä. Herrat käyvät aina tuolla kehitysalueilla vuoron perään kertomassa, miten ymmärtävät pientuottajia ja lupailevat siellä pieniä parannuksia, ja tänä vuonnahan saatiinkin esimerkiksi Lapissa jakaa vähän vapautuvia kiintiöitä niitä kipeimmin tarvitseville.

Mutta kesällä sitten Keminmaan maatalousnäyttelyn yhteydessä maatalousministeri kävi tekemässä oikein tosi lupauksen. Hän lupasi, että Lapissa vapaan kiintiön raja nostetaan 120 000 litraan. Siitähän luonnollisesti siellä pientuottajat jopa ilahtuivat, kun ministeri kävi näin myönteisen asian kertomassa. Se johti siihen, että hyvin monet rupesivat varautumaan siihen, että vuoden alusta saataisiin tosiaan tuottaa 120 000 litraa, ja niin kuin jokainen tiedämme, niin lypsylehmä ei hommeta jostakin 1. päivänä tammikuuta, vaan niitä ruvetaan kasvattamaan pikkuhiljaa ja varaudutaan siihen.

Mutta mitä sitten saimmekaan kokea, kun hallituksen maidon kaksihintalakiesitys tuli? Saimme nähdä, että taas ministerin puheet olivat vain lupauksia lupausten joukossa, joita oli tietysti kiva suurelle viljelijäväestölle käydä tuolla Keminmaan maatalousnäyttelyssä antamassa. Todellisuudessa, kun saimme tämän hallituksen kaksihintalakiesityksen, tilannettahan kiristettiin nykyisestään Lapissakin. Kiristettiin siksi, että nyt siellä saadaan jakaa vain 60 prosenttia vapautuvista kiintiöistä, 30 jää hallituksen peukalon alle ja 10 prosenttia kokonaan jakamatta. Sen lisäksi tämä meijerikohtainen kiintiömaksu 4 penniä, mikä on hallituksen esityksessä myöskin perusmaitomäärälle, on aikaisempaa markkinointimaksua vastaava pennimäärä, ja nyt se toteutetaan myöskin pohjoisimmassa Suomessa, Lapissa, mitä ei aikaisemmin ole tehty, elikkä tässäkin suhteessa tilanne lappilaisten tuottajien osalta vain huononi.

Oli aika hupaisaa, että tämänkin asian kohdalla tarjottiin ensin syyksi Valion laskuvirhettä. Jokainen meistä tietää, että hyvän selitys menee kerran tuolla kotonakin lävitse, mutta jos joka kerta on samanlainen selitys, niin kyllä se pikkuhiljaa opitaan. Tänä vuonna sentään on vähän joka asian kohdalla tullut tämä laskuvirhe selitykseksi, niin tulikin, Valion, Wärtsilän kuin kenties jonkin muunkin asian kohdalla. Tuntuu vain ikävältä sattumalta, että kaikkien näiden laitosten

johtajilla on ollut yhteinen huono matematiikan opettaja, kun ei ole osannut yhteenlaskua edes opettaa.

Niin kuin me kaikki tiedämme, ei Lapin maidon tuotanto ole tämän maan ylituotanto-ongelma. Siellä tuotetaan vajaat 4 prosenttia. Sehän on niin mitättömän pieni määrä, ettei sillä ole mitään tekemistä meidän ylituotantomme kanssa. Lapissa muutama vuosi sitten tuotettiin vielä reippaasti yli 110 miljoonaa litraa, ja nyt ollaan alle 100 miljoonan litran, eli vauhti on siellä alaspäin ilman niitä rankaisutoimia, joita jatkuvasti ylläpidetään. Siellä se on nimenomaan työllisyyskysymys, minkä olen täällä hyvin monta kertaa sanonut ja sanon vieläkin, vaikka sitä eivät hallitus ja hallituspuolueet edes viitsisi enää kuunnella.

Täällä ovat myös monessa yhteydessä useat edustajat puhuneet siitä, että meillä pitäisi pientuottajien asemaan erityisesti puuttua, mutta joka vuosi me näemme, että maidon kaksihintalaki järjestyy, järjestetään tai kootaan aivan samalle vanhalle pohjalle eli sidotaan vain tuotantomääriin. Sen vuoksi omassa vastalauseessamme olemme esittäneet, että olisi tullut mietinnössä mainita, että siirryttäisiin pelkästään tuotantomääriin sidotusta tuesta jo tilakohtaiseen tukeen, jolla voitaisiin paremmin pientilat huomioida. Kun kerran kiintiöjärjestelmää ei saada sellaiseksi, että syrjäseutujen pientilat paremmin voisivat tulla toimeen, eihän meillä ole muuta vaihtoehtoa kuin siirtyä niiden osalta tilakohtaiseen tukijärjestelmään.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että käsitteilyn pohjaksi otettaisiin mietintöön liitetyn I vastalauseen mukaiset lakiehdotukset, jotka pitävät pääosin sisällään seuraavat asiat: Pohjois- ja Itä-Suomen vastalauseessa tarkemmin määritetyillä alueilla nostettaisiin kiintiö 120 000 litraan eli siihen, mitä ministeri kävi lappilaisille lupaamassa mutta jonka jätti toteuttamatta, ja muualla maassa raja olisi 60 000 litraa. Sen lisäksi vastalauseessa esitetään, että meijerikohtainen kiintiömaksu pudotettaisiin esitystystä 4 pennistä 3 penniin ja että kiintiömaksusta tältä osin vapautettaisiin erikseen vastalauseessa nimetyt Lapin ja Oulun läänin alueet.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Apukan juuri tekemää käsitteilyn pohjaa koskevaa ehdotusta. Hän perus-

teli sitä erinomaisen värikkäästi ja hyvin.

Me vihreät kiinnitämme erityisesti huomiota siihen, että maan pohjoisimmassa osassa maataloudessa karjataloudelle on vain yksi ainoa vaihtoehto. Se on perunanviljely, joka sekin voi täydellisesti epäonnistua, jos luonnonolosuhteet niin hyväksi katsovat.

Erikoisesti olemme kiinnittäneet huomiota siihen erityisjärjestelyyn, että meijerikohtaisesti kiintiömaksusta luovuttaisiin maan pohjoisimmassa osassa kädenojennuksena siellä harjoitettavalle maitotaloudelle.

Vielä en voi olla kiinnittämättä huomiota siihen asiaan, joka tulee täällä kolmannessa käsittelyssä esille, että kannatamme myös sitä, että tuotantomääriin pohjautuvasta tuesta siirryttäisiin tilakohtaiseen tukijärjestelmään. Mielestämme sillä tavalla päästäisiin hyvinkin oikeudenmukaiseen ratkaisuun.

Ed. Vihriälä: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva maidon kaksihintalaki on merkittävä maidontuotannon ja koko maaseudun kannalta. Tänä me tiedämme, kuinka nopeasti maitotilojen lukumäärä tässä maassa laskee. Esimerkiksi tammi — kesäkuussa tänä vuonna maidontuotannosta luopui 1 500 tuottajaa, ja tällä hetkellä tuottajien kokonaismäärä on noin 48 000.

Hallituksen esityksessä kiintiöjärjestelmän joustavuutta parannetaan vapauttamalla alle 40 000 litran tuottajat kiintiömaksun suorittamisvelvollisuudesta sekä porrastamalla maksua siten, että 10 000 ensimmäiseltä kiintiön ylittävältä maksulliselta litralta kiintiömaksu on 50 penniä. Tämä on sinänsä myönteinen asia mutta ei riittävä. On syytä muistaa, että suuresta maitotilojen poistumasta huolimatta meillä maitotilat ovat, kuten täällä edellä on jo ilmi käynyt, keskimäärin erittäin pieniä. Yli 60 prosenttia tuottajista tuotti viime vuonna maitoa meijeriin alle 50 000 litraa. Vastaavasti yli 100 000 litran tuottavia tiloja oli vain 7 prosenttia kaikista maidontuottajista.

On syytä myös muistaa se, että joka kolmas maidontuottaja on oikeutettu pääsemään tänään jo sukupolvenvaihdoeläkkeelle. Maidontuottajien ikä ja pienet tilat johtavat väistämättä siihen, että tilojen lukumäärä supistuu edelleen hyvin nopeassa tahdissa. Uusi sukupolvi ei lähde näillä edellytyksillä yrittäjiksi pienille ja huonotuottoisille ja myös tuotantotilojen osalta heikkokuntoi-

sille tiloille. Suurin osa maitotilojen vähene- misestä pohjautuu ikääntyneiden tuottajien luopumiseen, mutta myös nuorissa ikäluokissa maitotilojen määrä on vähentynyt. Tämä osoittaa sen, että nuorten kiinnostus maidontuotannon jatkamiseen on ollut todella pientä ja vähäistä tänään.

Arvoisa puhemies! Kiintiöjärjestelmän aikana maidontuotanto on laskenut noin 10 prosenttia. Maidontuotanto vähenee eri tuotantoluokissa saman suuntaisesti kuin tilojen lukumäärä. Maitohuollon selkäranka on, kuten jo edellä toin ilmi, pääsääntöisesti 6—15 lehmän karja. Valitettavasti näillä karjatiloil- la maidontuottajan saama tulo on jäänyt erittäin pieneksi. Tulojen niukkuus ja maidontuotannon suuri työtarve sekä työn sidonnaisuus eivät houkuttele nuoria jatka- maan. Tämän vuoksi maidontuotanto tulee mielestäni tulevaisuudessa edelleen voimak- kaasti alenemaan.

On syytä erityisesti todeta navettojen huono kunto tällä hetkellä. On vaikea kuvitella, että 20 vuotta vanha navetta olisi houkutteleva työpaikka tämän päivän koulunsa päättävälle nuorelle yrittäjälle. Maaseudun elinvoiman kannalta on tärkeää, että tuotantorakennusten tasoa voidaan parantaa ja että maidontuotanto voi tarjota työpaikan, jonka taso edes kohtuudella vastaa yleisesti yhteis- kunnassa miellyttävälle työpaikalle asetetta- via vaatimuksia.

Nykyinen maidon kaksihintajärjestelmä ja eräät muut maatalouden tuotantopoliittiset toimet ovat johtamassa siihen, että meillä vuonna 2000 on noin 30 000 maitotilaa, ehkä sen allekin. Valitettavaa on, että kun tuotanto nopeasti supistuu, sivutuotteena samalla heikennetään kaikkien, myös tuotantoon jäävien maidontuottajien asemaa. Nyt olisikin maidontuotannon rajoitustoimista huolimatta huolehdittava siitä, että tuotantoa jatka- villa tiloilla olisi mahdollisuus pitää työpaik- kansa kohtuullisella tasolla. Tämä onnistuu vain siten, että valtio ryhtyy myös myöntä- mään lainoja tuotantorakennusten peruskor- jaamiseen ja uusimiseen ja näin parantaa maidontuotannon kannattavuutta yksittäisil- lä maitotiloilla.

Arvoisa puhemies! Keskustan rinnakkais- lakialoite lähtee siitä, että maaseudun elin- voima voidaan turvata maidontuotannon edellytyksiä parantamalla. Lakiehdotuksessa ehdotamme, että maatilain 74 §:n 2 mo-

mentissa tarkoitettulla rakentamisavustus-alueella, Kajaanin ja Joensuun maatalouspiirien rakentamisalueeseen kuulumattomissa kunnissa sekä Ahvenanmaan maakunnassa alle 120 000 litran tuottajat vapautettaisiin kiintiömaksun suorittamisvelvollisuudesta. Samoilla perusteilla alle 60 000 litran tuottajat tulisi vapauttaa kiintiömaksusta koko maassa.

Maidon tuotantorakenteen parantamiseksi sekä maidontuotannon tulevaisuuden turvaamiseksi ed. Juhantalon rinnakkaislakialoite lähtee siitä, että lisäkiintiönä palautettaisiin tuotantoon vuonna 1989 lakkautettuja kiintiöitä vastaavasta vuonna 1987 tuotetusta maitomäärästä sata prosenttia koko maassa. Samalla siirryttäisiin järjestelmään, jonka mukaan maatalouspiiri lakkauttaessaan tuotantokiintiön vuonna 1990 voisi heti myöntää sen perusteella vuonna 1988 tuotetusta maitomäärästä 80 prosentin suuruisen lisäkiintiön. Maatilahallitus päättäisi erikseen, kuinka lakkautetuista kiintiöistä palautetaan 20 prosenttia takaisin tuotantoon. Maatilahallitus päättäisi edelleen näiden litrojen alueellisesta jaosta.

Jaettaessa vapautuvia kiintiöitä tulisi erityisesti ottaa huomioon nuorten viljelijöiden asema. Lisäksi vapautuvia kiintiöitä jaettaessa tulisi ottaa erityisalueen ulkopuolella huomioon ne alueet, joilla kiintiöiden tarve maidontuotannon kehityksen ja hyväksyttävien hakemusten perusteella on erityisen suuri, kuten esimerkiksi Suomenselän alue Vaasan ja Keski-Suomen lääneissä sekä Pohjois-Satakunta.

Arvoisa puhemies! Nuorten usko maidon-tuotantoon voidaan palauttaa vain siten, että ryhdytään toimenpiteisiin myös tuotantorakenteen parantamiseksi ja ennen kaikkea annetaan mahdollisuutta tuottaa maitoa jo voimassa olevissa tuotantotiloissa.

Edellä olevan perusteella ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintöön liitetyn II vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Ed. Jokiniemi: Arvoisa puhemies! Käytän tämän puheenvuoron kehitysalueen kansanedustajana ja heti aluksi haluan referoida kirjallista kysymystäni n:o 109, joka koskettaa tämän vuoden kiintiölitrojen jakamista, sikäli, jotta viime vuonna, vuosi sitten, kun käsitelimme vastaavaa lakia, joka silloi-

nessa hallituksen esityksessä oli esitetty kaksivuotiseksi, se ei kuitenkaan saanut riittävää enemmistöä taakseen, ja näin ollen se äänestettiin lepäämään. Käytännössä se tietysti tuli uudelleen käsiteltäväksi yksivuotisena, ja siinä vaiheessa tapahtui tietynlaisia ihmeellisyyskysymyksiä, joihin uutena kansanedustajana jouduin tutustumaan. Nimittäin pohjoiskarjalaisessa kokoomuksen äänenkannattajalehdessä etusivun uutisena oli sitten kuvatekstin kanssa, että ellei maidon kaksihintalaki olisi jäänyt opposition äänestyskäyttäytymisen vuoksi yksivuotiseksi, Pohjois-Karjalaan olisi saatu maidon lisälitroja kaksinkertainen määrä. Periaatteessa tämä pitää paikkansa.

Toisaalta tulee valtavasti ihmetellä sitä, jotta kun lakiesitys tuli uudelleen, kun se oli käynyt kaikki kolme käsittelyä eduskunnassa ja kysymys oli ns. maitobonuslitrojen jakamisesta tuottajille erityisalueilla, joka koskettaa Lappia, Koillismaata, Kainuuta ja Pohjois-Karjalaa sekä Ahvenanmaata, näin ollen tuossa vaiheessa, kun laki tuli uudelleen tähän saliin käsiteltäväksi, hyvin pienellä muutoksella — kakkonen ja ja-sana lisättiin — jaettava maitolitramäärä mm. Joensuun maatalouspiirissä putosi puoleen. Tätä ovat juristit selvittäneet eduskunnassa, ja olen usealta puolelta tätä tiedustellut. Muun muassa oikeuskanslerinvirasto ei voi puuttua eduskunnan tekemisiin, jos virhe on tapahtunut. Näin ollen ainoaksi mahdollisuudeksi jäi, jotta hallitus olisi antanut uuden esityksen eduskunnalle ja sen mukaisen esityksen, minkä muodon se eduskunnan käsittelyssä sai.

Mutta ministeri vastasi kirjalliseen kysymykseen, jotta tämä oli vain pieni tekninen muutos, jolla ei ole lopputulokseen ollut minkäänlaista vaikutusta. Ja hän vahvisti asian suullisesti vielä 19.10. tänä syksynä ed. Anttilan suullisen kysymyksen yhteydessä esittämäni kysymykseen vastaten ja sanoi, että juristit ovat tämän selvittäneet ja siinä ei ole tapahtunut mitään virhettä. En tiedä, ministeri on kaikei jäävi tässä asiassa, jos omat juristit ovat selvittäneet sikäli, jotta nimenomaan maa- ja metsätalousministeriö oli antanut tämän tekstin yksivuotiseksi muuttamiseksi niin, että tarpeellisiin kohtiin nämä muutokset tulivat.

Tämän halusin kertoa myös tässä salissa. On nähtävästi varsin poikkeuksellinen tilanne, että näin on päässyt käymään, mutta

virhe kun on tapahtunut, niin meidän valtiösääntömme ei tunne tällaiseen korjausmahdollisuutta. Toisaalta tämä on myös osoitus siitä, jotta hallitus ei suhtaudu myönteisesti kehitysalueisiin, mikä tuli myös ed. Apukan puheenvuorossa. Lupauksia kyllä annetaan, mutta käytäntö on sitten erilainen. Maidon tuotanto on toisaalta aivan ratkaisevassa asemassa maaseudun asuttuna pysymiseen harvaan asutuilla Pohjois- ja Itä-Suomen alueilla. Ellei sille tietyllä tavalla anneta tuottamisedellytyksiä, nämä alueet todella ovat vakavassa autioitumisvaarassa.

Ensi vuodelle hallituksen esittämä jatko on yksivuotisena. Jotta tällaista mahdollisuutta ei pääse tapahtumaan, on toivottu valiokunnassa, jotta asiaa voitaisiin tehdä pitkäjänteisemmäksi ja useampivuotiseksi. Mutta näyttää kumminkin siltä, jotta siihen ei ole valmiuksia.

Ed. Vihriälä puheenvuorossaan käsitteli ed. Juhantalon nimissä tehtyä rinnakkaislakiesitystä, jossa nimenomaan on pyritty otamaan nämä seikat huomioon. Kaikkein hankalimmilla ja vaikeimmin viljellyillä maatalousalueilla tässä valtakunnassa tulisi vapauttaa byrokratiasta maitokiintiöt. Liikatuotantoa ne eivät aiheuta, mutta ne antaisivat uskoa tällä hetkellä nuorille alkaville viljelijöille, sikäli, että tilanne on erittäin huolestuttava, se on parin vuoden aikana nähty. Esimerkiksi maatalousoppilaitoksiin nuoret eivät halua hakeutua. Oppilasmäärät ovat pudonneet kolmannekseseen kahden kolmen vuoden aikana. Ellei hallitusvallan taholta haluta puuttua tähän asiaan, niin kehityksen suunta on jääväämätön.

Nyt on todella korkea aika antaa sitä uskoa, mitä oli toisaalta viime vuoden maaseutukampanja, hallitusvallan taholta erinomainen kampanja, tiedottaminen. Ainakin minulle on sellainen käsitys tullut, että myös kaupungin ihmisillä on sellainen käsitys, jotta hallitusvaltamme huolehtii erinomaisesti maaseudun asuttuna pysymisestä. Viime vuosihan oli koko Euroopassa tällainen kampanjavuosi. Mutta käytännön toimenpiteet näiden lakiesitysten ja myös määrärahojen osalta puhuvat aivan päinvastaista kieltä.

Ed. Vihriälä perusteli muutosesityksiä, joita hallituksen esitykseen olemme keskustaneet taholta tehneet. II vastalauseessa on pykälämuutokset tuotu esille.

Kannatan ed. Vihriälän ehdotusta käsitteilyn pohjasta.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tunnustan, että en ole maitokiintiöasioissa mikään asiantuntija. Mutta olen usein kuunnellut keskustalaisten edustajien puheenvuoroja Pohjois- ja Itä-Suomen elinkeinoista. Toistuvasti he väittävät, niin kuin ed. Jokiniemikin tällä kertaa, että maatalous olisi ainoa mahdollinen elinkeino Itä- ja Pohjois-Suomessa. Kun itse tiedän hyvin, että siellä on erittäin vireä matkailuelinkeino, joka on uusi elinkeino Pohjois- ja Itä-Suomessa, niin ihmettelen, miksi tätä ei koskaan oteta huomioon, vaan annetaan ikään kuin väärä kuva Pohjois- ja Itä-Suomen elinkeinoista.

Ed. Jokiniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tainan puheenvuoroon vastauksena käsityksiäni: Tietyllä tavalla matkailu on kehittyvä elinkeino. Lapissa se on jo varsin mittavaa. Toisaalta on todettava, jotta Itä-Suomessa se on vielä suhteellisen vaatimatonta. Kuitenkin maaseudulla nimenomaan maitotalous on aivan ratkaiseva ja metsätalous toinen. Nämä ovat alkutuotannon ja myös maaseudun asuttuna pitämisen kulmakiviä. Matkailu ei ole pystynyt ratkaisemaan näitä asioita. Toisaalta täytyy ihmetellä kokoomuksen kantaa sikäli, että rakennusveroasiassa matkailukohteet pantiin kuitenkin tällä hetkellä jäihin koko valtakunnassa. Tämä ei ole oikein johdonmukaista politiikkaa. Maitotilalliset työskentelevät varsin vaikeissa olosuhteissa, mutta se on ainoa vaihtoehto sikäli, että sääolosuhteista johtuen kasviviljelytuotantoa ei voida harjoittaa, ainoastaan heinää viljellä. Ja märehitijät ovat niitä eläimiä, joiden avulla tämä heinä voidaan jalostaa. Tämä aivan yksinkertaisena vastauksena.

Ed. Koistinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Tainalle matkailun osallisuudesta maaseudun elävänä pitämiseen: Matkailu on tärkeä elinkeino ja se on tulossa, kuten ed. Jokiniemi sanoi, Itä-Suomeen ja osittain myös Pohjois-Suomeen. Kun puhutaan maaseudun elävänä pitamisestä, on muistettava, että runkoasutuksen on muodostuttava toimivista maataloista. Sen jälkeen voidaan puhua muusta

yrittöistöinnasta, jota toki tarvitaan ja joka on välttämätöntä maaseudun elävänä pysyttämiseksi.

Se, että esimerkiksi Pohjois-Suomessa kyetään karjataloutta maatiloilla harjoittamaan, on aivan välttämätöntä, koska toimivilla maatiloilla, joiden, korostan vielä, on muodostettava runkoasutus maaseudulla — ovat elinehto — vaihtoehdot ovat hyvin vähissä. Karjatalous on niin sitova elinkeino, että niille ei muita vaihtoehtoja esimerkiksi sivuansioina kyetä ajattelemaan. Näin ollen esimerkiksi matkailu on hyvin vähäistä karjataloustiloilla.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jokiniemi jo kiinnitti huomiota ed. Tainan logiikkaan siinä, että samanaikaisesti käsitellään rakennusveroesitystä ja sitten puhutaan niin kuin ed. Taina äsken.

Kiinnitän kuitenkin omista lähtökohdistani huomiota siihen, että matkailu on erittäin suhdanneherkkä ala. Tällä hetkellä sen ekspansio perustuu paljolti halpaan energiaan. Kun energian hinta tulee sille tasolle, millä sen luonnonvaran puolesta pitäisi olla, pahoin pelkään, että jos jollakin alueella elinkeinotoiminta perustuu matkailuelinkeinoon, niin se on aika huteralla pohjalla. Pohjalla ehdottomasti pitää olla kunnossa olevat peruselinkeinot ja siinä suhteessa vaihtoehtoja Itä- ja Pohjois-Suomessa luonnonoloista johtuen ei ole. Ne ovat vähissä. Sen takia me kannamme erittäin paljon huolta siitä, että maa- ja metsätalous ovat järkevässä tilassa ja kunnossa Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On totta, että matkailu on eräs Itä- ja Pohjois-Suomen asuttamista ja maaseutuelinkeinoja tukeva elinkeino. Muistuttaisin tässä myös siitä, että hallituksen ohjelmaan ovat kuuluneet myös monet muut maataloutta tukevat yrityselinkeinot. Silti on tietysti totta, että elävän maaseudun tietynlainen perusta on maataloudessa. Muistuttaisin nyt kuitenkin myös tässä maatokiintiöasiassa eräästä tosiseikasta. Eräs syy siihen, että esimerkiksi noita Kemian maatalousnäyttelyn komeita puheita ei voitu toteuttaa, oli, paitsi nämä laskuvirheet, joista on jo puhuttu, eräs todellinen syy oli mm. se,

että kulunut kesä oli ylipääntänsä tietyllä lailla niin hyvä, että meillä on siitäkin johduvua ylituotantoa.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! On ilahduttavaa, että myös kokoomuksen eduskuntaryhmässä on kiinnostusta maidontuotantoon ja maatalouteen. Ed. Saastamoinen äskeisessä puheenvuorossaan totesi, että viime kesä oli hyvä ja siitä syystä on nyt tiukennettava kiintiöjärjestelmää siitä, mitä ministeri aiemmin kesällä lupasi. Tämä puheenvuoro osoittaa sen, että meillä edelleenkin ollaan tekemässä liian lyhytjänteisiä ratkaisuja tilanteessa, jolloin ikääntyminen, hallittomuus maatalouskoulutukseen ja muut maaseudun kannalta tärkeät edellytykset ovat kaiken aikaa heikkenemässä. Nyt käsiteltävä maidon kaksihintajärjestelmän jatko ei tuo parannusta siinä määrin kuin välttämättä pitkäjänteisyyden ja uskon palauttamisen kannalta olisi välttämätöntä.

Itse järjestelmähän on toiminut odotetulla tavalla. Tuotanto on supistunut. Ongelmaksi on muodostunut kuitenkin se, että järjestelmää ei ole riittävässä määrin muutettu joustavampaan suuntaan. Sitä ei ole kehitetty niin, että tilakohtaiset ja alueelliset ongelmat voitaisiin ottaa riittävästi huomioon. Ylipääntänsä järjestelmää voidaan sanoa liian jäykäksi. Se ei ota huomioon käytännön elävää elämää.

Erityisesti ongelmat, joita järjestelmän suhteen on entistä enemmän, kohdistuvat alueille, missä maatalouden suhteellinen merkitys on toimeentulon antajana edelleenkin suuri, suurin. Jopa yli 50 prosenttia työpajoista on edelleen maataloudessa. Kun samaan aikaan, niin kuin ed. Jokiniemi totesi, hallitus on voimakkaasti kiinnittänyt huomiota siihen, että maaseutua pidetään elävänä, niin tuki silloin tulisi huolehtia siitä perusrakenteesta, jonka varaan elinkeinopohja edelleenkin rakentuu.

Tilakohtaisesti suurimmat vaikeudet ovat kasautuneet niille nuorille viljelijöille, jotka eivät ole saaneet sukupolvenvaihdon yhteydessä riittävästi kiintiötä. Tämä ongelma on korostunut vielä, kun taloudellinen kehitys muutoinkin on mennyt ankeampaan suuntaan: korkotasou noussut, kustannukset jatkuvasti kaatumassa päälle ja tulonhankkimisedellytykset käytännössä kaventuneet. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa tuotanto on

alentunut siinä määrin, että viime vuonna maakunnassa tuotettiin enää noin 175 miljoonaa litraa maitoa, kun muutama vuosi sitten määrä oli vielä yli 200 miljoonaa litraa. Rahavirtana mitattuna tämä parin vuoden sisällä tapahtunut alenema merkitsee noin 75 miljoonan markan bruttotulojen menetystä, mikä on erittäin suuri menetys juuri alueilla, missä kaikki tulot ja kaikki työpaikat ovat mitä tärkeimpiä.

Kehityksen myötä maidontuottajien määrä on juuri Pohjois-Karjalassa ja Itä- ja Pohjois-Suomessa yleensä pudonnut erittäin rajusti. Kun vuonna 1985 Pohjois-Karjalassa oli maidontuottajia noin 5 500, niin heitä on nyt enää noin 3 500. Samaan aikaan sukupolvenvaihdosten määrä on pudonnut hyvin uhkaavasti. Vuonna 1985 sukupolvenvaihdoksia tehtiin Pohjois-Karjalassa 157, viime vuonna enää 84. Tänä vuonna lukumäärä jää vieläkin pienemmäksi, ehkä noin 60:n paikkeille.

Voidaan sanoa, että maidontuotannon osalta ovat ratkaisevan tärkeitä ne päätökset, joita tilakohtaisen ja alueellisen tuotannon joustavoittamiseksi ja tuotantoedellytysten parantamiseksi nyt tehdään. On tietysti tärkeää, että nämä ratkaisut tehdään kyllin pitkäjänteisinä, voidaan turvata riittävä alueellinen tilarakenne. Se on välttämätön mm. lomitusjärjestelmän toimivuuden kannalta.

Maatalouden rakenteen voimakas murros sattuu ajankohtaan, jolloin maakunnissa kehitysalueilla on muutoinkin elinkeinotoiminnoissa ongelmia. Ne työpaikat, joita on maataloudessa ja työvaltaisessa maidontuotannossa, ovat erittäin vaikeasti korvattavissa muun elinkeinon kautta. Voidaan sanoa, että maaseutualueiden kannalta on ratkaisevasti murenemassa se väestö- ja elinkeinopohja, jonka varassa myös palvelut ovat. Ellei tätä rakennetta pystytä turvaamaan riittävästi, ei ole edellytyksiä myöskään siihen, täällä ed. Taina viittasi, että matkailuelinkeinoa näillä alueilla entistä enemmän kehitettäisiin.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että meillä entistä suurempi osuus nettotuloista tulee olemaan puunjalostuksen tuotteiden viennistä, ja ellemme pysty työvoima- ja väestörakennetta säilyttämään, niin emme pysty myöskään hoitamaan kansantaloutemme kannalta tärkeimmän raaka-aineen tuottami-

sen ja korjaamisen kannalta välttämättömiä toimenpiteitä.

Alueellisen kehittämistarpeen kannalta olisi välttämätöntä, että ne korjaukset, joita keskustan eduskuntaryhmä esittää, voitaisiin nyt toteuttaa ja jatkossa asetettaisiin tietyt alueelliset kehittämistavoitteet yleensäkin maatalouden osalta niin, että niiden alueiden, joilla maatalous on ratkaisevassa asemassa työn ja toimeentulon antajana, elinkeinopohjaa voitaisiin pitkäjänteisesti kehittää omiin luontaisiin mahdollisuuksiin perustuen. Kiintiöjärjestelmä sinällään antaa mahdollisuudet myös alueellisen tuotantotavoitteen toteuttamiseen esimerkiksi maakuntapohjaisena.

Täällä edellä on jo todettu, että sukupolvenvaihdokset ovat voimakkaasti vähentyneet. Yleinen ilmapiiri maataloutta ja maaseutua kohtaan on ollut viime aikoina hyvin kielteinen. Me kaikki tiedämme, että nuoret reagoivat hyvin herkästi tällaisiin asenteisiin.

Haluan vielä kiinnittää lopuksi huomiota siihen, mihin myös keskustan vastalauseessa puututaan, eli laaja-alaisen maaseudun kehittämisohjelman aikaansaamiseen. Viime vuonna puhuimme voimakkaasti elävän maaseudun puolesta. Tulokset, joita tuosta vuodesta on käsillä, ovat kuitenkin varsin vähäiset. Tässä tilanteessa me tarvitsemme nopeasti maaseudun kehittämisohjelman, joka ottaa huomioon niin perinteisen maatalouden kehittämisen kuin myös muun yritystoiminnan, metsätalouden, yleensäkin ne työn ja toimeentulon mahdollisuudet, mitä maaseutu voi tarjota. Samalla tämän kehittämisohjelman on johdonmukaisesti otettava huomioon myös ne tavoitteet, joita maaseudun kehittäminen muutoin edellyttää mm. palvelujen säilymisen kannalta. Ilman tällaista kokonaiskuvaa ja siihen liittyvää tehokasta toimenpideohjelmaa maaseudun kehittäminen ei tässä rakennemuutostilanteessa tule hallintaan.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Täällä käytetyissä puheenvuoroissa on varsin monelta osalta jo ruodittu niitäkin epäkoh-
tia, joita itse ajattelin puheenvuorossani tuoda esille.

Ensinnäkin toteaisin sen, että kun vuonna 1985 tämä järjestelmä tuli voimaan, tilanne sellaisilla tiloilla, joilla tuotanto oli kunnossa, on siitä saakka ollut kohtuullisen hyvää.

Sen sijaan niillä tiloilla, joilla tilan maidontuotanto ei ollut vakiintuneella tasolla, vaan syystä taikka toisesta alentuneena, on tuotannon nostaminen vakiintuneeseen tasoon aiheuttanut yllättävän paljon ongelmia. Aivan erityisesti valiokunnassa asiantuntijana kuultu nuori viljelijä hyvin seikkaperäisesti toi esille ne epäkohdat, jotka lainsäädäntö on aiheuttanut, eli ennen sukupolvenvaihdosta useimmiten maidontuotanto johtuen vanhuudesta ja väsymisestä putoaa. Kun nyt tämä vaihe ajoittui juuri ennen voimaantuloa, seurasi siitä se, että tilan maidontuotantotasoa nuoren jatkajan aloittaessa oli aivan liian alhainen.

Edelleen haluaisin todeta sen, että kun tuotantomahdollisuuksien lisääminen on esitetty, velat kuitenkin ovat päällä, ja niistä on vastattava täysimääräisesti. Samalla kysyisin, miten tällä järjestelmällä kuvitellaan mahdolliseksi esimerkiksi uuden navetan rakentaminen. Ei ainakaan, jos ajatellaan nykyisiä tuotannon tehokkuusvaatimuksia, ole mitään mahdollisuutta lain ylärajassa olevan litramäärän puitteissa perustaa uutta navettaa niine uusine tehokkaine laitteineen, joita se tänä päivänä vaatii.

Kaksihintajärjestelmä on nyt voimassa ollessaan tuonut esiin todella ison joukon erilaisia haittoja, ja tänä päivänä aika moni jo väittää, että sen haitat ovatkin hyötyjä suuremmat. Tuotantorakenteen kehitys on pysähtynyt, ja maidon tuotantokustannustaso on säilynyt edelleen korkeana. Haitat kohdistuvat niin tuottajiin, kuluttajiin kuin koko kansantalouteenkin.

Uudessa maataloustulolaissa on selkeät pelisäännöt maidontuotannosta aiheutuvan markkinointivastuun jakamiselle valtion ja maatalouden kesken. Tuotantotilanne on saatu kohtuullisen hyvään tasapainoon, ja ennusteiden mukaan tuotannosta luopuminen jatkuu pienemmillä tiloilla verrattaen nopeasti mm. korkean ikärakenteen johdosta.

Kaksihintajärjestelmällä on nyt kaikki edellytykset luoda vaihtoehto, jossa on vähemmän viranomaisohjausta ja maidontuotannon kokonaistason ohjaus perustuu enemmän markkinavoimien ja meijerien toimintaan. Maidontuotannon rakenne kehittyisi ja loisi edellytyksiä tuotantokustannusten nousun hillitsemiselle.

Ohjausjärjestelmä rakentuisi seuraaville

periaatteille: Kaksihintajärjestelmä korvataan järjestelmällä, joka perustuu toisaalta meijerikiintiöihin ja sopimustuotantoon ja toisaalta tiettyä kokorajaa suurempien yksiköiden perustamisen tai laajentamisen saatamiseen edelleen luvanvaraiseksi. Meijerikiintiöiden yhteismääräksi asetetaan maataloustulolaissa asetetut tavoitteet. Tähän rajaan saakka maatalouden osuus katetaan pääasiallisesti yleisellä perinnällä, lannoiteveuroilla, rehuveroilla ja vastaavilla. Meijereiltä peritään vientikustannusmaksua kiintiön ylittävästä maitomäärästä. Maksu alentaa meijerin tilityskykyä ja sitä kautta maidon tuotajahintaa. Näin tuotannon kasvu heijastuu markkinasignaalina tilatasolle saakka. Jos edellä mainittu menettely uhkaisi alentaa maidon tilityshintaa yli 10 penniä litralta, tulee meijerille antaa mahdollisuus kohdentaa hinnan alennus aiheuttamisperiaatteen pohjalta tilakohtaisesti.

Uusien yli 150 000 litraa tuottavien maidontuotantoyksiköiden perustamisen tai laajentamiseen voitaisiin jatkossakin vaatia lupa ja niitä tulisi myöntää vain markkinatilanteen salliessa. Kaikkia maitoa tuottavia yksiköitä tulisi jatkossakin koskea rehuomavaraisuusvaatimus, jossa toki tulisi ottaa huomioon pienten tilojen erityisolosuhteet ja rehuomavaraisuusprosentti asettaa sen mukaiseksi.

Edellä mainitun järjestelmän hallinto annettaisiin mahdollisimman pitkälle tuottajien ja meijerien itsensä tehtäväksi. Tästä on hyviä esimerkkejä mm. Tanskassa, missä meijerit ovat perustaneet kiintiöjärjestelmän hallintoa varten maitovaliokunnan. Sen tehtävänä olisi ohjata meijereitä ja tuottajia mm. tuotantosopimusten tekemiseen ja tarkistamiseen liittyvissä kysymyksissä. Eli kaiken kaikkiaan käsittääkseni asteittain on mahdollisuus siirtyä vähitellen nykyisestä jäykästä järjestelmästä järjestelmään, jossa entistä suurempi osuus olisi meijereillä ja maidontuotantotiloilla, jotka yhteistyössä voisivat maataloustulolain tavoitteiden mukaisesti toimia. Ennen kaikkea tällä mahdollistettaisiin se, että vapautuva tuotanto kanavoituisi uudelleen tuotantoon huomattavasti nopeammin kuin tässä nyt luodussa järjestelmässä.

Samalla, arvoisa puhemies, haluaisin, että tätä asiaa käsittelemässä toki täällä olisi myös maa- ja metsätalousministeri. Toivon

vain, että ensi viikolla, kun laki on kolmannessa käsittelyssä, olisi mahdollista ministerille esittää kysymyksiä. Aivan erityisesti itseäni huolestuttaa se, että nyt palautettavista kiintiöistä 30 prosenttia jää valtioneuvoston käytettäväksi. Näistä valtioneuvosto aikanaan tekee päätöksen, mitä niille tehdään, ja niiden alueellisesta jakamisesta, mikäli ne jaetaan, päättää aikanaan maatilahallitus. Eli jatkossa on mahdollisuus jakaa eteenpäin ainoastaan 60 prosenttia vapautuvista vuoden 1988 kiintiöistä. Toivon, että silloin jaon kohteena ovat erityisesti ne nuoret maidontuottajat, jotka todella ovat jääneet tämän jäykän järjestelmän jalkoihin ja aikamoisiksi väliinpuotoajiksi.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

14) Ehdotukset laiksi maataloustuotannon tasapainottamisesta sekä laiksi kotieläintuotannon ohjaamisesta eräissä tapauksissa annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 147

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 17

Suuren valiokunnan mietintö n:o 191

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 191. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 1—5 §, 1 luvun otsikko, 6—8 §, 2 luvun otsikko, 9—16 §, 3 luvun otsikko, 17—22 §, 4 luvun otsikko, 23—26 §, 5 luvun otsikko, 27—30 §, 6 luvun otsikko, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 13 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

15) Ehdotus laiksi Valtion viljavarastosta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 170

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 13

Suuren valiokunnan mietintö n:o 182

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 182. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, 1 luvun otsikko, 3—8 §, 2 luvun otsikko, 9—11 §, 3 luvun otsikko, 12—15 §, 4 luvun otsikko, 16—18 §, 5 luvun otsikko, 19—25 §, 6 luvun otsikko, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

16) Ehdotus laiksi lainajyvästöistä ja siemenrahastoista annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 214

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 14

Suuren valiokunnan mietintö n:o 183

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 183. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 14 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

17) Ehdotukset porotalouslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 144
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 15
Suuren valiokunnan mietintö n:o 184

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 184. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Tämä ilta on ollut keskustelujen osalta varsinainen tuottaja — kuluttaja-ilta. Välillä käsitellään perustuotantoa ja sitten kuluttajien asemaa ja oikeuksia. Nyt on käsittelyssä hallituksen esitys porotalouslaiksi. Hallitus sinänsä ansaitsee varsin merkittävän kiitoksen siitä, että se on ryhtynyt tuomaan eduskuntaan ehdotuksia porotalouden elinkeinotoiminnan edistämiseksi. Nyt on käsittelyssä, kuten sanoin, porotalouslaki, ja tiedossa on, että poronhoitolaki on kutakuinkin valmis esiteltäväksi eduskunnalle. Olisi kuitenkin toivonut noin teknisesti ja asiallisestikin, että olisimme ensin saaneet käsiteltäväksi poronhoitolain, joka on peruslaki, ja sitten porotalouslain joko sen kanssa yhdessä tai sen jälkeen. No, käyhän se näinkin, että ensin käsitellään porotalouslaki ja sitten poronhoitolaki.

Äsken mainitsemani parempi käsittelyjärjestys olisi tuonut konkreettisesti esille sen, miksi olemme jättäneet valiokunnan mietintöön vastalauseen. Nimittäin nykyisessä voimassa olevassa ja tulevassakin poronhoito-laissa tullaan selvästi sanomaan ne ekologiset perusteet, joista poronhoito ei voi poiketa ilman, että se taloutena menettää toimintakykynsä. Poronhoidossa luontaisena elinkeinona on kysymys siitä, että laidunten kantokykyä ei missään tilanteessa ylitetä, ja tällöin kriittisiä ovat luonnollisesti porojen

talviset jäkälälaitumet. Henkilökohtainen näemykseni on, että porotalouden tulee olla luontainen elinkeino, joka perustaa luonnon laitumiin. Jos se sen tekee, niin se on kestävä talouden elinkeinotoimintaa.

Jos tämä hyväksytään lähtökohdaksi, niin silloin porotalouslain tulee ottaa se kaikilta osin huomioon. Tämä tarkoittaa sitä, että porotalouslailla ei tarpeettomasti rajoiteta elinkelpoista elinkeinotoimintaa, ja juuri tässä on hallituksen esityksen heikkous. Nimitäin jos poronhoitoa harjoittavat taloudet ovat niukin naukin toimeentulon rajamailla toimivia, niin silloin tulee houkutus sille, että pyritään pitämään ylisuuria porokarjoja, ja jos ylisuuriin porokarjoihin ajaututaan vaikka pakkotilanteen kautta, silloin vaarannetaan talvilaidunten riittävyys, silloin nakeretaan tulevaisuudelta pohjaa pois. Me olemme tarkastelleet hallituksen esitystä porotalouslaiksi juuri siltä pohjalta, että ei aseteta tarpeettomia rajoituksia sille, että voidaan saada niitä etuuksia, jotka porotalouslaissa tullaan porotalouden harjoittajille osoittamaan.

Arvoisa puhemies! Ehdotankin, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otetaan valiokunnan mietintöön liitettyyn vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Tuossa lakiehdotuksessa on puututtu olen- naisimpiin kohtiin eli pyritty rajoituksia järkevällä tavalla väljentämään. Lakiesityksen 7 §:n 1 momentissa ehdotetaan nimittäin säädettäväksi, että jos tilalla harjoitettava varsinainen tai erikoismaatalous vaatii keskimäärin suuremman työpanoksen kuin 1 000 miestyötuntia vuodessa, ei lakiehdotuksen mukaisia toimenpiteitä saa kohdistaa tällaisen tilan omistajan hyväksi. Meidän mielestämme tämä miestyötuntimäärä on käytännön tilanteeseen nähden liian alhainen. Tuon miestyötuntimäärän raja-arvon tulisi mielestämme 2 000 miestyötuntia vuodessa.

Hallituksen esityksen saman pykälän 3 momentissa ehdotetaan porotilalaissa tarkoitettujen porotilajien suljettaviksi lakiehdotuksen mukaisen järjestelmän ulkopuolelle. Mielestämme tätä rajoitusta ei voida järkevästi perustella. Asiantuntijoilta kuulumme, että tämä oli eräältä maa- ja metsätalousministeriön virkamieheltä heitto, eli kun he nyt ovat saaneet jo porotilan, niin ei nyt mitään muuta tarvitse. Mielestämme kuitenkin käytännön vaatimukset sanovat toista. Moni

nykyinen porotila tarvitsee sitä, että se voisi saada etuuksia porotalouslain kautta.

Lakiehdotuksen 10 §:ssä rajoitetaan lisäalueen saamista siten, että lisäaluetta voitaisiin antaa vain niin paljon, että hakijan metsän vuotuinen kestävä hakkuumäärä on enintään 75 kiintokuutiometriä. Jos tarkastellaan käytännön tilannetta jälleen kerran, niin todetaan, että tämä rajoitus on aivan liian alhaisella tasolla. Paljon toimivampi ja järkevämpi kokonaistalouden kannalta on se, että tämä kiintokuutiomäärä kohotetaan 150:een, ja se sattuu vain sitten olemaan myöskin sama kuin veroton hankintahakkuumäärä vuodessa.

Arvoisa puhemies! Toivonkin, että kun asiasta äänestetään, niin hallitusrintama on havainnut, että nämä muutokset ovat erittäin paikallaan.

Ed. Sarapää (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tämä porotalouslaki on nyt tullut eduskunnan käsittelyyn, ja se vastaa hyvin pitkälle niitä ajatuksia, mitä poromiesten ja Paliskuntain Yhdistyksen piirissä on ollut. Tämä porotalouslaki on erittäin tarpeellinen nimenomaan tässä tilanteessa, ja uutta on siinä se, että myös paliskunnille voidaan osoittaa rahoitustuki.

Ed. Pulliaisen puheenvuorossa nämä näkökannat olivat minusta täysin oikean suuntaisia ja kannatettavia, ja nämä vastalauseeseen sisältyvät muutosehdotukset parantaisivat porotalouslain vaikutusta. Kuitenkin haluan tässä yhteydessä antaa myös hallitukselle tunnustusta siitä, että porotalouslaki on vihdoinkin saatu eduskuntaan ja ilmeisesti se lähipäiviä myös hyväksytään. Mutta jos ed. Pulliaisen ehdottamat muutokset voitaisiin siihen hyväksyä, niin porotalouslaki tältä osinkin parantuisi.

Tässä yhteydessä voi lisäksi todeta, että parhaillaan maa- ja metsätalousministeriössä mietitään maatilalain muutosta ja siinä yhteydessä harkitaan myös näitä tiettyjä raja-arvoja, jotka ed. Pulliaisen ja muiden esittämään vastalauseeseen sisältyvät, eli on odotettavissa, että porotalouslakiin joudutaan näiltä osin lähiaikoina tekemään muutokset.

Ed. Apukka: Herra puhemies! Ensinnäkin kannatan ed. Pulliaisen tekemää ehdotusta käsittelyn pohjaksi.

Niin kuin on jo todettu, on poromiesten kuin paliskuntienkin toiminnan kannalta hyvä asia, että porotalouden rahoituslaki on viimeinkin loppusuoralla. Ed. Pulliainen hyvin esitteli ne vastalauseeseen sisältyvät epäkohdat, jotka laista pitäisi ilman muuta vielä korjata.

Minun mielestäni siinä on kaikkein suurin epäkohta se, että porotalouslain ulkopuolelle jäävät porotilalain mukaan tukitoimia saaneet tilat. Ajatellaanpa, että joskus porotilojen perustamisen alkuvaiheissa joku poikamiesporomies on saanut porotilan ja rakentanut sille rakennuksen, 80 neliometriä. Sen jälkeen hän on avioitunut ja saanut vaikkapa viisi perillistä, ja vaikka hän olisi kuinka päätoiminen poromies, niin nyt hän jää varsinaisen porotalouslain ulkopuolelle. Minusta on oikeastaan naurettavaa, että kun porotalouslaki kuitenkin tehdään varsinaisille poromiehille, niin tällainen tapaus jätetään kokonaan lain ulkopuolelle. Siis tällainen perhettään lisännyt poromies ei saa peruskorjauslainaa eikä laajennuslainaa tämän lain mukaan, ja sehän on melkoinen epäkohta.

Aivan samanlainen epäkohta on, että yleensä porotilalain mukaan saadut etuudet ovat tilakohtaisia eivätkä henkilökohtaisia. Esimerkiksi sukupolvenvaihdostapauksissa jäävät nuoret isännät ulkopuolelle, jos haluaisivat tilaansa kohentaa. Erityisesti nämä asiat pitäisi laissa saada korjattua, mutta myös ne kaksi pääasiallisinta puutetta, mitkä ed. Pulliainen puheenvuorossaan toi ilmi.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

18) Ehdotukset laeiksi kansaneläkelain väliaikaisesta muuttamisesta, vuodelta 1990 suoritettavasta sairausvakuutusmaksusta ja työnantajan lapsilisämaksun perimättä jättämisestä vuodelta 1990

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 154

Lakialoite n:o 89

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 31

Suuren valiokunnan mietintö n:o 186

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o

186. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sitten ryhdytään lakiehdotusten yksityiskoh-
taiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhe-
mies! Sosiaaliturvamaksuja koskeva lakiehdotus on joka syksy eduskunnan käsittelyssä. Sosiaalivaliokunta on toistamiseen vaatinut maksujärjestelmän muuttamista siten, ettei se rasita työvoimavaltaisia yrityksiä niin kuin nykyisellään. Tästä asiasta on niin paljon puhuttu, ettei ole tarpeen toistaa sitä. Mitään ei tosin ole tapahtunut. Aika kuvaava esimerkki on se, että valiokunnan mietinnössä todetaan, että sosiaalivaliokunta toistaa mietinnöissään vuodelta 1989, 1988, 1987, 1986 ja 1985 lausumansa kannan, että kuntien esitetyllä menettelyllä korkeammaksi tulevat välilliset työvoimakustannukset vaikeuttavat kunnallisten palvelujen kehittämistä. Valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksuja koskevan järjestelmän kehittämiseksi siten, että se kohtelee valtiota ja kuntia tasapuolisesti yksityiseen työnantajaan nähden.

Tämän kannan valiokunta on toistanut ainakin viisi kertaa. Sama koskee työvoimavaltaitten yritysten asemaa. Jos vuodesta 1977 alkaen otettaisiin kaikki lausumat, jotka aikaisemmin olivat hieman toisen muotoisia — viimeiset viisi vuotta näitä on toistettu samassa muodossa — niin niiden määrä vielä kasvaisi huomattavasti. Olisi todella aika, että hallitus tekisi jotakin eikä vain lupaisi. Hallitusohjelmassakin sentään on lupaus, mutta mitään tämänkään eduskunnan aikana ei ole tapahtunut.

Me emme voi enää odottaa hallituksen toimia, koska siihen ei voi luottaa. Siksi olemme tehneet ehdotukset työnantajien maksujen porrastamisesta ja niiden määräämisestä siten, että niissä otettaisiin huomioon sekä poistot että varaukset, jolloin maksut eivät rasita nykyisellä tavalla työvoimavaltaisia yrityksiä. Tämän olemme esittäneet ensimmäisenä askeleena järjestelmän muuttamiseksi.

Kuntien maksut on nostettu. Miksi, ilmenee kaikkien kunnallisten keskusjärjestöjen ja valtioneuvoston välisessä järjestelyasiakir-

jassa, joka on allekirjoitettu 28.6.1989. Siinä todetaan: ”Työttömyysturvauudistuksen yhteydessä vuonna 1985 säädettiin kunnille ja kuntainliitoille muita työnantajia korkeampi sosiaaliturvamaksu. Ero valtiotyönantajaan on tällä hetkellä 1,25 prosenttiyksikköä. Tasoitetaan kuntasektorin ja valtiotyönantajan sosiaaliturvamaksujen välillä oleva ero. Pitkällä aikavälillä tavoitteena on yhtenäistää julkisen sektorin sosiaaliturvamaksu yksityisen sektorin kanssa.”

Edes tasoittamista valtiotyönantajan ja kuntatyönantajan välillä ei tässä budjetissa ole esitetty, vaikka kesäkuussa on allekirjoitettu tätä koskeva paperi. Hallituksen taholta menettely on — mitenkä sitä nyt nimitäisi, ettei kovin rumasti sanoisi — menettely osoittaa, että hallituksen lupauksiin ei voi luottaa. Me esitämme siis näiden maksujen yhtenäistämistä kunnan, valtiotyönantajan ja myös yksityisen sektorin välillä, niin ettei kunnille ja valtiolle ole kalliimpaa palkata työntekijöitä kuin yksityisille työnantajille.

Vielä asia, jonka haluan tässä ottaa esille, on työnantajien kansaneläkemaksun alentaminen puolella prosenttiyksiköllä. Tämä alennus tulee voimaan vuoden alusta. Se merkitsee sitä, että valtion kansaneläkerahastoon maksama takuusuoritus kasvaa 960 miljoonalla markalla. Valtio joutuu siis tämän rahan siirtämään rahastoon, mikä on omiaan estämään kansaneläkelain parannuksia, esimerkiksi kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamista ja myös välttämätöntä lisäosan tasokorotusta.

Työnantajan kansaneläkemaksun alentaminen antaa siis työnantajille huomattavan helpotuksen ensi vuoden alussa. Odotan vain, että hinnat eivät nousisi nyt joulukuun alussa, kun työnantajien liikevaihtoveroa nostetaan puolella prosenttiyksiköllä, koska tässä on nimenomaan haluttu tehdä maksujärjestelmien muutos, siirtää kansaneläkemaksu liikevaihtoverona kerättäväksi, jotta se ei rasittaisi vain kotimaisia yrityksiä. Voisi odottaa, että liikevaihtoveron korotuksen johdosta hinnat eivät nouse, tai vähintään, että ne laskisivat samalle tasolle tammikuun alusta.

Hallitukselta on erittäin epä johdonmukaista, että se toteuttaa nämä järjestelyt eri aikoihin, koska aivan varmasti joulukuun alussa hintoihin ilmestyvät korotukset liikevaihtoveron korotuksen johdosta. Pelkään

pahoin, että yhdenkään tavaran hinta ei laske tammikuun alussa, kun työnantajat saavat puolen prosentin kansaneläkemaksun alennuksen. Olisi syytä valvoa tätä asiaa ja nimenomaan hallituksen nostaa tämä asia tiedotuksessaan esille ja todeta, että myyjillä ei ole aihetta nostaa hintoja, koska he tulevat vuoden alusta saamaan kansaneläkemaksun alennuksen.

Herra puhemies! Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin valiokunnan mietintöön liitetyn I vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Viitataan tässä yhteydessä tiistai-iltana ensimmäisessä käsittelyssä käyttämäni puheenvuoroon, jossa esittelin keskustan ryhmän vastalauseita. Me esitämme siinä, että yksityiseltä työnantajalta perittävä sairausvakuutusmaksu alennettaisiin 0,95 prosenttiin. Olemme perustelleet esitystämme paitsi hallitusohjelmalla, johon täällä äsken viitattiin, myös sillä, että verouudistus on erityisesti pienten yritysten kustannuksia lisännyt.

Toinen asia, mitä me emme voi hyväksyä ja joka sisältyy vastalauseeseemme, on se, että valtio kantaa kirkolta pakollista kolehtia perimällä kirkkotyönantajalta suurempaa sairausvakuutusmaksua kuin kuntatyönantajalta. Me ehdotamme, että nämä tasattaisiin saman suuruisiksi.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että toisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otetaan valiokunnan mietintöön liitettyyn II vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Ed. Koistinen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Alarannan tekemää ehdotusta käsittelyn pohjaksi.

Perusteluna meillä todella tässä asiassa on se, että eduskunta on useaan otteeseen edellyttänyt, että työnantajan sosiaaliturvamaksua koskevaa lainsäädäntöä kehitetään siten, että työvaltaisten yritysten asemaa parannetaan. Tästä on useita kertoja lausuntoja annettu, kuten täällä edellä on mainittu.

Enkä malta minäkään olla lausumatta tästä kirkon erottamisesta kuntatyönantajasta. Aina, kun tämä asia on ollut esillä, on käynyt ilmi myös, että kun erottaminen tapahtui, ei ollut neuvoteltu kirkon edustajien kanssa niistä perusteista, miksi tämä ero on. Tätä me kummastelemme, ihmettelemme ja peräämme edelleen.

Ed. Väistö: Herra puhemies! Hallitus lupaa ohjelmassaan, että hallitus parantaa työvoimavaltaisten yritysten asemaa uudistamalla nykyisin palkkaperusteisina kerättävien sosiaaliturvamaksujen rahoitusjärjestelmää. Käytännössä hallitus on kuitenkin toiminut juuri päinvastoin. Työvaltaisten pienten ja keskisuurten yritysten sairausvakuutusmaksua on nykyisen hallituksen aikana korotettu useita kertoja, ja tilapäiset korotukset näyttävät jäävän pysyviksi.

Kuitenkin juhlapuheissa valtioneuvoston jäsenet mielellään korostavat, että pientä ja keskisuurta yritystoimintaa etenkin kehitys-aluemaakunnissa tulee tukea. Perusteluna on sinänsä aivan oikein tuotu esiin myös se, että on varauduttava tulevaan yhdentymiskehitykseen ja on voimistettava ja tuettava sitä yritystoimintaa, joka kehitysalueilla meillä menestyy. Tämän vuoksi odottaisi, että vihdoin nämä ratkaisut, niin kuin keskustan valiokuntaryhmä ja eduskuntaryhmä on edellyttänyt, toteutuisivat niin, että yksityisen työnantajan sairausvakuutusmaksua todella alennettaisiin ja samalla toteutettaisiin myös sosiaaliturvamaksun porrastaminen alueellisesti niin, että tälläkin järjestelmällä voitaisiin tukea alueellista kehitystä ja edistää maamme tasapainoista kehitystä tilanteessa, jolloin rakennemuutos edelleenkin koettelee maamme hyvin voimakkaasti.

Ed. Apukka: Herra puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukosen tekemää ehdotusta käsittelyn pohjaksi.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

19) Ehdotukset laiksi lapsilisälain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 175

Lakialoitteet n:ot 19, 80 ja 91

Toivomusaloite n:o 928/1987 vp.

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 32

Suuren valiokunnan mietintö n:o 192

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o

192. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sitten ryhdytään lakiehdotusten yksityiskoh-
taiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Almgren: Herra puhemies! Lapsilisälain mukaan maksetaan lapsilisää jokaisesta Suomessa asuvasta tietyn ikäisestä lapsesta. Asetus lapsilisälain täytäntöönpanosta sanoo 1 §:ssä: "Lapsen katsotaan asuvan Suomessa sinäkin aikana, jona hän tilapäisesti oleskelee ulkomailla. Oleskelua ei pidetä tilapäisenä sellaisena vuosineljänneksenä, jonka lapsi kokonaisuudessaan on ollut ulkomailla, paitsi milloin ulkomailla oleskelu johtuu siitä, että lapsi on korkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa ulkomailla opiskelevan isänsä tai äitinsä luona saamatta siellä lapsilisää." Tiedämme, että tämä asetus on vuodelta 1948 ja vanhentunut. Siinä puhutaan vuosineljänneksestä. Nykyisin lapsilisien maksu tapahtuu kuukausittain.

Saman pykälän 3 momentti kuuluu: "Suomen valtion palveluksessa ulkomailla olevan henkilön lapsi, joka on Suomen kansalainen, katsotaan kuitenkin Suomessa asuvaksi, vaikka hän oleskelisikin isänsä tai äitinsä mukana ulkomailla."

Tässä on kohtuuttomuus ja suoranainen vääryys. Suomen valtion palveluksessa -käsite on saanut aikojen kuluessa saatteekseen tulkinnan. Sen mukaan Suomen valtion palveluksessa on, jos työnantajana on Suomen valtion hallintaan kuuluva viranomainen. Sellaisia ovat mm. Suomen Pankki, Kansaneläkelaitos, ministeriöt, niiden alaisina toimivat keskusvirastot ja muut viranomaiset, Matkailun edistämiskeskus, VTT, Merentutkimuslaitos ja vastaavat. Luetteloon kuuluvat edelleen yliopistot ja korkeakoulut. Mukaan eivät sen sijaan mahdu yhtiöt, joissa valtio on omistajana, eivät kansainväliset järjestöt, kansalaisjärjestöt eivätkä lähetysjärjestöt.

Tälle asiaintilalle ei ole ainuttakaan järkevää tai oikeudenmukaista perustetta. Suomalaiset lapset ja kokonaiset perheet joutuvat eriarvoiseen asemaan vain siitä syystä, että asia on aikanaan asetuksella vuonna 1948 rajattu väärin. Tähän asiaan on saatava oikeudenmukainen korjaus. Asetuksen sanamuoto rajaa lapsilisien ulkopuolelle mm.

kansalais- ja lähetysjärjestöjen palveluksessa olevien vanhempien lapset. Kuitenkin mainituissa järjestöissä työtä tekevät ihmiset ovat usein täsmälleen samanlaisessa kehitysyhteistyössä.

Ruotsissa vastaava säädös kuuluu näin — huomautan, että käännös on epävirallinen: "Lapsi, joka jättää Ruotsin, katsotaan edelleen maassa asuvaksi, jos oleskelu ulkomailla kestää vuoden. Jos työntekijä, jonka valtio lähettää toiseen maahan, vie mukanaan lapsen, tämän katsotaan koko oleskelun ajan olevan asumassa Ruotsissa. Mukana seuraava ruotsalaisen lähetystyöntekijän tai papin lapsi, jos lähetystyöntekijä tai pappi muusta syystä on kiinnitetty työhön ulkomaille, katsotaan jatkuvasti täällä" — siis Ruotsissa — asuvaksi, jos oleskelu kestää korkeintaan kolme vuotta."

Tässä on, sosiaalivaliokunnan herra puheenjohtaja, sosiaalisesti oikeudenmukainen malli myös Suomelle. Lapsilisälain 1 §:ään olisikin lisättävä näin kuuluva momentti: "Tätä lakia sovellettaessa lapsen katsotaan asuvan Suomessa sinäkin aikana, jona hän tilapäisesti oleskelee ulkomailla. Oleskelua ei pidetä tilapäisenä sellaisena kuukautena, jonka lapsi kokonaisuudessaan on ollut ulkomailla, paitsi milloin ulkomailla oleskelu johtuu siitä, että lapsi on korkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa ulkomailla opiskelevan isänsä tai äitinsä luona saamatta siellä lapsilisää. Lisäksi Suomen valtion palveluksessa ulkomailla olevan ja suomalaisen järjestön tai kirkkokunnan palveluksessa ulkomailla kehitysyhteistyössä tai lähetystyössä olevan suomalaisen henkilön lapsen katsotaan asuvan Suomessa."

Valitettavasti tätä oikeudenmukaista, sosiaalisesti perusteltua esitystä eduskunnan enemmistö ei esimerkiksi viime vuonna hyväksynyt. En ole kuullut ainuttakaan perusteltua esitystä sille, miksi ulkomailla asuvat suomalaiset lapset on saatettu asetuksen säädöksellä eriarvoiseen asemaan. Kun olen keskustellut asiasta mm. eräiden ministereiden kanssa, ainoaksi perusteluksi on heitetty se, että se on valtiontaloudellinen kysymys. Tämä perustelu ei voi olla oikeudenmukainen eikä sosiaalisesti oikea.

Herra puhemies! Kun pidän tätä asiaa monessa suhteessa tärkeänä, en vähiten periaatteellisista syistä, haluan että edustajat voisivat vielä kerran miettiä asian periaat-

teellista ja oikeudenmukaisuuspuolta. Siksi pyydän, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistaina 28. marraskuuta 1989 pidettävään eduskunnan täysistuntoon.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ed. Almgrenin esiin ottama asia on todella tärkeä. Tällä hetkellä on hyvin paljon esimerkiksi kehitysyhteistyössä kansalaisjärjestöjen lähettämiä työntekijöitä ulkomailla, osa heistä perheineen, ja tällaisissakin tapauksissa olisi varsin perusteltua, että lapsilisä voitaisiin maksaa. Tämän vuoksi on perusteltua jättää asia pöydälle.

Toinen perusteltu syy on se, että lapsilisien määräästä on aihetta vielä keskustella ja odottaa, että hallitus lunastaa lupauksensa, jotka se on antanut lapsilisien korotuksista. Tämä esitys, mitä nyt käsitellään, merkitsee lapsilisien korottamista vasta ensi lokakuun alusta ja vain 15 prosentilla. Se ei riitä lunastamaan näitä lupauksia.

Kannatan siis ed. Almgrenin tekemää ehdotusta, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistaihin.

Toinen varapuhemies: Koska on tehty kannatettu ehdotus asian pöydällepanosta, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Ed. Törnqvist: Herra puhemies! Ehdotan, että tämä asia pannaan pöydälle huomiseen täysistuntoon.

Ministeri Halonen: Herra puhemies! Kannatan ed. Törnqvistin ehdotusta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Almgren ed. Stenius-Kaukonen kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Ed. Törnqvist ed. Halosen kannattamana on ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle huomiseen täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Ed. Törnqvistin ehdotus "jaa", ed. Almgrenin ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 24 jaa- ja 23 ei-ääntä; poissa 152. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Törnqvistin ehdotuksen.

Asia pannaan pöydälle huomiseen täysistuntoon.

Poisto päiväjäestyksestä

Toinen varapuhemies: Päiväjäestyksestä poistetaan 20) asia.

21) Ehdotukset laeiksi lastensuojelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 177

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 34

Suuren valiokunnan mietintö n:o 194

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 194. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ministeri Halonen: Herra puhemies! Jäin odottamaan paikalleni hetken aikaa, kun ajattelin, että sosiaalivaliokunnan puheenjohtaja on aikeissa pitää selostavan puheenvuoron valiokunnan nyt saatua työnsä loppuun lastensuojelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muutoksista.

Kuitenkin haluan jo näin keskustelun aluksi todeta hyvin vilpittömästi sen, että sosiaalivaliokunta on selvinnyt varsin lyhyessä ajassa ja monipuolisesti asiantuntijoita kuullen suuresta lakiuudistuskokonaisuudesta ja kaiken lisäksi päättynyt yksimieliseen mietintöön. Tätä yksimielistä mietintöä voi myös hallituksen näkökulmasta pitää sinänsä voittona lastensuojelun tulevien uudistusten täytäntöönpanoon liittyvien toimien kannalta.

Valiokunnan mietinnössä varsin laajasti käsitellään yleisperustelujen osalta lastensuojeluun liittyviä näkökohtia, joiden uskon tulevan eduskunnan keskusteluun vielä selonteon valmistuttua valiokunnassa ja palatessa takaisin tänne suureen saliin. Voin kuitenkin jo tässä vaiheessa sanoa, että sosiaalivaliokunnan mietinnössään edellyttämä lapsipoliittinen selonteko viiden vuoden päästä vaikuttaa siinä suhteessa — jos sen hallituksen edustaja voi sanoa — toivotulta, hyvän suuntaiselta ehdotukselta, koska se todennäköisesti tulee pitämään sekä tämän että seuraavan hallituksen hyvinkin lastensuojelusta kiinnostuneena ja sitä jäntevästi seuraavana.

Kun on näinkin suuresta lainuudistuskonaisuudesta kyse, voi tietysti etukäteen edellyttää ja odottaa, että valiokunta perusteellisessa käsittelyssään voi joitakin kohtia lähteä muuttamaan. Kun valiokunta on tehnyt nämä muutokset yksimielisesti ja kun ne mielestäni ovat toteuttaneet myös tämän lakiuudistuksen henkeä ja tarkoitusta, en ole missään vaiheessa katsonut tarpeelliseksi ryhtyä uudelleen keskusteluun siitä, ovatko nämä muutokset aiheellisia ja tarkoituksenmukaisia. Tässä tietysti on myös koko joukko sitä kunnioitusta, mitä perinteisesti olen tuntenut sekä eduskunnan toimivaltaan että myös sen suuressa asiantuntijaroolissa olevan sosiaalivaliokunnan omaan tehtävänkuvaukseen.

Kuitenkin rohkenen sanoa, että nimenomaan valiokunnan tekemistä muutoksista ehkä eniten kiinnittää omalta osaltani huomiota 12 vuotta täyttäneen puhevaltaa koskevan säännöksen muuttaminen. Olen käsitellyt niin valiokunnan mietintöön tutustuttuani, että valiokunta sinänsä on päätenyt lapsen oikeuksien laajentamisen kannalle, mutta että se on muotoillut tämän oikeuden uudelleen, voisi sanoa, positiivisesti ja yksilöinyt sitä. Tätä on sinänsä pidettävä hyvänä toimenpiteenä. Sen sijaan rohkenen ehkä hieman enemmän juristinomaisesti epäillä sitä, onko tällä saavutettu suurempaa selkeyttä kuin hallituksen esityksessä olleella sanamuodolla.

Joka tapauksessa on mitä todennäköisintä, että sosiaalivaliokunnan nyt muotoilema pykälä tulee olemaan eduskunnan tahto. Tässä mielessä on tietysti erityistä huomiota lain täytäntöönpanon yhteydessä kiinnitettävä

niihin perusteluihin, jotka eduskunta tätä säännöstä tehdessään on kirjoittanut.

Herra puhemies! Mieltymyksellä voi todeta, että sosiaalivaliokunta on ollut hallituksen kanssa samaa mieltä siitä, että lastensuojelussa on yleisemmillä lapsipoliittisilla periaatteilla ollut merkitystä ja että tämä toteamus ei ole jäänyt vain perusteluihin, vaan tätä kantaa on tuettu varsin voimakkaasti nimenomaan hallituksen esitykseen liittyvien asuntopoliittisten toimenpiteitten perustelujen yhteydessä.

Hallituksen esitykseen on eräiltä osin tullut muutoksia myös lastensuojelua koskevan lainmuutosehdotuksen 14 ja 16 a §:ään. Tämän tapainen sinänsä yksityiskohtaisen ja tarkan aikamäärän pehmentäminen, joka valiokunnan mietinnössä on tehty, saattaa olla käytännössä hyvinkin. Tässä mielessä minulla ei ole tähän säännösmuutokseen mitään lisättävää, mutta sen sijaan pidän omalta puoleltani erittäin tärkeänä sitä, että valiokunta on myös sitten mietinnön erityisperusteluissa yksityiskohtaisesti kertonut syitä, milloin tätä lisämääräaikaa voidaan käyttää. Hallituksen esityksen tarkoituksena oli nimenomaan selkeyttää lastensuojelun nykytilaa ja pitää siinä sitten johtotähtenään lapsen ja hänen perheensä aseman vahvistamista. Tässä mielessä voi sanoa niin, että hallinto-
viranomaisten tulee omaa toimintaansa kehittää sen mukaisesti, että näitä päätöksiä voidaan tehdä nykyistä nopeammassa aikataulussa. Tämän vuoksi hallinnon omat toimintavaikkeudet eivät saa olla näiden määräaikojen pidentämisen perusteena, sanoo sosiaalivaliokunta, ja mielestäni se on hyvä ohje täytäntöönpanolle.

Herra puhemies! Kaiken kaikkiaan omalta puoleltani näen erittäin hyvänä, että budjettilakien käsittelyn yhteyteen on nyt saatu varsin merkittävänä pitämäni lastensuojelulain uudistaminen, joka omalta osaltaan jatkaa johdonmukaisesti jo vuosia sitten aloitettua lastensuojelulainsäädännön uudistamista, jonka tarkoituksena on toteuttaa lapselle samanlaiset ihmisen perusoikeudet kuin meille suuremmillekin.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen myös hyvin tyytyväinen siitä, että lainmuutokset on voitu hyväksyä yksimielisesti, ja yhdyn tässä ministerin näkemykseen. Sosiaalivalio-

kunta on joutunut paneutumaan hyvin kovassa kiireessä hyvin vaikeisiin asioihin. Sen vuoksi olisin toivonut ja ainakin toivoisin, että tulevaisuudessa hallitus myös harkitsisi sitä, onko kaikki tämän tapaiset lakiuudistukset syytä kytkeä budjettilaeiksi vai olisiko niille mahdollisuus löytää aikaa enemmän, perehtymisaikaa ja paneutumisaikaa.

Ministeri viittasi myös puheenvuorossaan 12 vuotta täyttäneiden lasten puhevaltakysymykseen. Minä en pysty juridiseen näkökohtaan ottamaan kantaa, ovatko ne selkeitä vai epäselviä, mutta minusta valiokunta on kuitenkin selkeästi tuonut oman näkemyksensä siitä, että alle 15-vuotiailla lapsilla on myös oikeus lapsuuteen ja tietyt vaikeat ratkaisut täytyy aikuisten tehdä. Erityisesti silloin, kun lapsi on häiriintynyt tai sairas, on erittäin vaikeita ongelmia, on täysin kohtuutonta ja lasta kohtaan väärin sysätä niitä hänen ratkaistavikseen. Hän ei pysty, vaan ne vaikeat ratkaisut täytyy aikuisten tehdä.

Kun valiokunta edellyttää lapsipoliittista selontekoa, toivon, että tulevat hallitukset todella ymmärtävät silloin tarkastella lasten asemaa hyvin laajasti, ettei yksinomaan tuijoteta lastensuojelulain säädöksiin vaan katsotaan, mikä lasten tilanne kaiken kaikkiaan on. Niin kuin ministeri viittasi, meillä on mahdollisuus selonteon yhteydessä vielä näihin asioihin paneutua, ja kaikki ne merkit, joita olemme ympärillämme näkemässä, viittaavat siihen, että meidän täytyy näistä kysymyksistä puhua paljon enemmän ja myös ottaa monissa sellaisissa asioissa vastuuta, jotka nyt ovat jääneet ehkä välinpitämättömyyden alle.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hallitus ja ministeri Halonen ovat lastensuojeluasiassa tehneet erittäin hyvää työtä, ja omalta osaltaan sosiaalivaliokunta laajan asiantuntijakierroksen jälkeen näitä muutoksia teki. Hallituksen peruslinjaus tässä kauttaaltaan on sellaisenaan säilynyt. Myös 10 §:ssä, johon ministeri Halonen viittasi, toki on 12 vuotta täyttäneen lapsen asemaa parannettu verrattuna siihen tilanteeseen, mikä se on ollut. Muutenkin lapsen etu, joka ehkä ei kaikissa vaiheissa ollut kovin helppo löytää, koska myös näissä asioissa lapsien kanssa tekemisissä olevilla on omakin asema esillä, kuitenkin on ollut mietinnön lähtökohtana, niin kuin se on

ollut hallituksen esityksenkin lähtökohtana.

Laajan asiantuntijakierroksen pohjalta tehty valiokunnan mietintö on yksimielinen, mille mielestäni on annettava verrattain suuri arvo siinä mielessä, että lapsen edusta lähtevä lainsäädäntö, hallituksen esitys, on tällä tavoin saanut eduskunnan tuen riippumatta siitä, ovatko kansanedustajat olleet hallituspuolueiden edustajia vai ovatko he olleet oppositiossa. Toivon, että myös jatkossa lapsen etu on se lähtökohta, josta lähdetään.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kuuskoski-Vikatmaan puheenvuoron johdosta on syytä jo tässä yhteydessä nostaa esille se väärinymmärrys, joka puhevalta-käsitteestä on levinnyt. Tämä termi on täysin prosessaalinen, totesi professori Aarnio sosiaalivaliokunnassa. Se ei pidä sisällään mitään päätösvaltaa, ja nyt on tapahtunut täydellinen väärinymmärrys kentällä. On luultu, että puhevalta tarkoittaa sitä, että todella lapsen niskaan sysätään päätösten teko. Sitähän tämä ei suinkaan tarkoittanut, vaan laissa on selkeät säädökset siitä, kuka päätökset tekee nimenomaan vaikeissa tapauksissa. Ne ovat sosiaalivaltuutetun ja sosiaalilautakunnan tehtävissä, ja puhevalta antaa ainoastaan oikeuden ilmaista oma mielipiteensä, tulla kuulluksi asiassa ja myös sitten valittaa niistä asioista, joista on erikseen säädetty 17 ja 35 §:ssä, joita ei ole muutettu.

Jo aikaisemmin totesin, että on erittäin ikävää, että tiedotusvälineetkin ovat ymmärtäneet väärin valiokunnan mietinnön. Kyseisellä 10 §:n muutoksella ei ole viety lapselta pois mitään sellaista, mitä oli tarkoitettu hänelle antaa, vaan tämä on aivan muodollinen muutos. Lapselle jo 12-vuotiaana tulee merkittävät oikeudet ottaa itse kantaa asioihin, mutta se ei missään tapauksessa merkitse, että hänen niskaansa sysätsiäin vaikeita ratkaisuja.

Ed. Kärhä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun on tullut nyt esille kysymys siitä, mitä puhevalta tarkoittaa, ja kun sosiaalivaliokunta joutui miettimään, voidaanko puhevaltaa lapselle antaa vaikeissa asioissa, tuli eteen myös se kysymys, että puhevallan antaminen, oikeus käyttää puhevaltaa, merkitsee myös vastuuta. Jos henkilö käyttää puhevaltaa, hänelle saattaa sen pu-

hevallan seurauksena tulla monenlaista vastuukysymystä eteen, jopa taloudellista vastuuta, niin kuin eräs asiantuntija tulkitse tilanteen. Näin ollen todella on parempi, että ei lapselle, 12-vuotiaalle, sysätä tämän kaltaistakaan vastuuta, jota tämä termi tuo tullessaan, joten toivoisin, että myös tämä puoli otetaan huomioon silloin, kun puhumme lapsesta, puhumme puhevallasta ja siitä, kuinka paljon lapselta odotetaan omien asioiden hoitamisessa.

Ed. Kuuskoski-Vikatra (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, miten ed. Stenius-Kaukonen minun puheenvuoroni ymmärsi. Minä en kokenut, että meillä on mitään ristiriitaa, mutta valiokunnan mietinnön jälkeen ja tehtyjen muutosten jälkeen uskon, että asia on hyvin selvä nyt. Tämä keskustelu on sen aiheuttanut, ja uskon, että se on myös niin kirjattu, ja pidän tätä erittäin hyvänä. Ainakin, kun itse kuuntelin ed. Stenius-Kaukonen puheenvuoron, olin ymmärtänyt asian aivan samalla tavalla. Näen juuri niin, että lasta pitää kuulla, hänen mielipidettään pitää myös mahdollisimman pitkälle kunnioittaa, mutta silloin, kun tehdään vaikeita ratkaisuja, ne on aikuisten tehtävä. Minusta tämä linjanveto on nyt hyvin selkeä.

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Huolimatta kiireestä, jolla hallitus on vaatinut lastensuojelulain muutokset käsiteltäviksi, on sosiaalivaliokunta mielestäni tehnyt vastuullista työtä. Pienistä erimielisyyksistä huolimatta on tärkeän lakiesityksen käsittely päättynyt yksimieliseen lopputulokseen ja lähes kaikkien muutosta kaivanneiden pykälien muuttamiseen.

Ainoa tärkeä asia, joka ei kritiikistä huolimatta muuttunut valiokuntakäsittelyssä, oli muutoksenhakuoikeusikäraja. Ikäraja alenee nyt lain mukaan 15:stä 12 vuoteen. Tähän ikärajaan suhtaudun edelleen epäillen. Epäilyni johtuu ainoastaan siitä, etten voi olla varma siitä, onko vaikeassa tilanteessa lapsen eduksi tehtävistä ratkaisuista voitava lapsen itse valittaa. Lapsen edun on kuitenkin aina lastensuojelupäätöksissä oltava päätöksen perusteena. Lapsi ei itse välttämättä lainkaan voi ymmärtää, mikä on hänen etunsa mukaista. Eniten pelkään sellaisia tilanteita, joissa papereista asioita tutkailevat

valitusviranomaiset tekevät lapsen edun vastaisia päätöksiä. Mielestäni on tapaus tapaukselta tarkoin seurattava niitä tilanteita, joissa esimerkiksi 12-vuotias valittaa huostaanottopäätöksestään. On pidettävä huoli siitä, että muutoksenhakuoikeus ei missään tilanteessa käänny lasta itseään vastaan.

Lapsen puhevaltaa koskevan ikärajan alentaminen 12 vuoteen herätti paljon epäilyä ja kritiikkiä. Tämän muutoksen pelättiin vaikeuttavan lapsen asemaa. Sosiaalivaliokunta sai asiantuntijoilta tarkat selvitykset siitä, mitä puhevallan käyttö tarkoittaa. Niin kuin ed. Stenius-Kaukonen totesi, tässä oli juuri epäselvyyttä, ja lähes kaikki asiantuntijat arvostelivat puhevallan ikärajan alentamista 12 vuoteen. Puhevalta on prosessuaalinen termi, ja se tuo prosessiin osallistujalle tiettyjä oikeuksia. Puhevalta on yleensä annettu vain aikuisille.

Koska lastensuojelulain tarkoituksena on lähinnä ollut turvata lapsen kuuleminen ja mielipiteen huomioiminen eikä niinkään aikuisille yleensä annettavan puhevallan laajentaminen lapsille, on valiokunta muuttanut ikärajan puhevallan osalta nykyiseen 15 vuoteen. Asiantuntijat vaativat tätä muutosta myös siksi, että esitys olisi määrännyt sosiaalitoimikunnan avustamaan lasta puhevallan käytössä. Tämä olisi asettanut sosiaalitoimikunnan lastensuojelun toteuttajana ristiriitaiseen asemaan ja joissakin tapauksissa myös jääviksi lapsen asioiden hoitamisessa. Olen sitä mieltä, että tämäkin pykälämuutos kuten muutkin tehtiin nimenomaan lapsen edun vuoksi.

YK on alkanut käsitellä Lapsen oikeuksien yleissopimusta. Sopimuksessa todetaan lapsella tarkoitettavan jokaista alle 18-vuotiaasta henkilöä, ellei lapseen sovellettavissa olevien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä ole saavutettu aikaisemmin. Samoin todetaan, että sopimusvaltioissa on säädettävä vähimmäisikäraja, jota nuorempien lasten ei voida olettaa kykenevän rikkomaan lakia. Nyt käsiteltävänä olevassa lastensuojelulaissa tavallaan määrittelimme 12-vuotiaan lapsen täysi-ikäiseksi ja tunnustamme 12-vuotiaalla olevan kykyä arvioida viranomaisen tekemää päätöstä niin, että hän voi itsenäisesti hakea siihen muutosta.

Lastensuojelulaki ja laki nuorista rikoksentekijöistä ovat sidoksissa toisiinsa, koska alle 15-vuotiaat rikoksentekijät yleensä ovat

lastensuojelun asiakkaita. Tämän lain yhteyteen sopii siksi mielestäni pohdinta myös rikosoikeudellisesta vastuukärajasta, kun nyt olemme alentamassa muutoksenhakuoikeuskärajaa. Jos pidämme 12-vuotiaista tarpeeksi kypsänä harkitsemaan muutoksenhakua esimerkiksi huostaanottopäätöksestä, voimmme pitää myös 12-vuotiaista kykenevänä kantamaan vastuun rikoksestaan. Tätä vastuukärajaa vaatii alennettavaksi mm. Maria Kärkkäinen, joka lasten äitinä on nähnyt jengien vaikutusvallan piirissä olevien lasten aseman. Hän on esittänyt vetoomuksen myös meille kansanedustajille sen puolesta, ettei lapsia jätettäisi heitteille, ja vaatinut yhteiskunnalta toimenpiteitä lasten auttamiseksi. Tämän saman vetoomuksen esitti eräs sosiaalivaliokunnan kuulemista asian tuntijoista, joka totesi, että lapsia ympäröi puuttumattomuuden muuri. Kukaan ei halua ottaa vastuuta. Tätä keskustelua on myös julkinen sana virittänyt.

Toivon todella, että ne pyynnöt ja varoitukset, joita asiantuntijat esittävät lasten aseman huonontumisesta, otettaisiin huomioon. Näissä asioissa ei riitä toimenpiteeksi vakuuttelu siitä, ettei ongelmia ole. Niitä on, ja niihin on vastattava.

Hallituksen esityksessä oli käytännölle vieraista aikarajoja mm. kiireellisen huostaanoton käsittelyssä ja perhehoidon ja laitoshuollon käytössä tukitoimena. Sosiaalivaliokunta on näitä aikarajoja pidentänyt ja siten ottanut huomioon asiantuntijoiden huolen lapsen edun syrjäytymisestä liian tiukkojen aikarajojen vuoksi. Lastensuojelulakiesityksessä painotetaan avohuollon merkitystä. Suuntaus on sama kuin mielenterveyslaissa tai rikoslain muutoksissa, joissa ongelmat edellytetään ratkaistavaksi avohuollossa. Kenelläkään ei varmasti ole mitään tätä suuntausta vastaan, jos se vain käytännössä onnistuu.

Ongelmana avohuollossa mm. lastensuojelussa on ensinnäkin se, ettei lasten ongelmiin puututa ajoissa. Koska lainsäädännössä on erilaisten pakkokeinojen ja viimeisten keinojen käyttöä kiristetty, kuvitellaan sen samalla merkitsevän sitä, ettei yleensäkaan saa ongelmiin puuttua. Seurauksena voi olla, että ne tilanteet, jotka lastensuojeluviranomaisten tietoon tulevat, pahenevat entisestään. Tämä ei edistä lasten suojelemista. Siksi on pidettävä huoli siitä, että ongelmiin aletaan entistä enemmän reagoida siellä, missä ne ensimmäisenä esiintyvät.

Kotona naapureiden ja sukulaisten toimesta, päiväkodeissa, neuvoloissa ja kouluissa on puututtava lapsen heitteillejättöön ja huonoon kohteluun. Se, että on olemassa lastensuojeluviranomaisia, ei tarkoita, että lasten suojeleminen kuuluu vain heille.

Muutama päivä sitten otsikoi eräs lehti, että kotihoidon tuen pelätään lisäävän huostaanottoja. Raflaava otsikko kotihoidon tukea vastaan harmitti, mutta aloin myös pohtia sitä, onko todella niin, että ongelmaisen perheen ja hoitoa ja huolenpitoa vaille jäävän lapsen löytää vain päivähoitopaikan kautta. Vastuu lapsista ja velvollisuus osallistaa lasten suojelemiseen kuuluu kaikille aikuisille. Tähän on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Sosiaalivaliokunta aikoo lastensuojelun selontekoa käsitellessään puuttua myös yhteisvastuukysymykseen. Toivon, että keinoja yhteisvastuun lisäämiseen löytyy niin, ettei äärimmäisiin tilanteisiin jouduta.

Käsiteltävänä olevassa lakiesityksessä lakisäateistetään koulukuraattori ja -psykologi toiminta. Tämä varmasti edistää kouluissa tehtävää ongelmia ehkäisevää työtä. Epäselväksi on jäänyt edelleen se, tuleeko valtionosuus virkoihin siinäkin tapauksessa, että virat ovat koulutoimen alaisuudessa. Sosiaalivaliokunta edellyttää sosialidemokraattien nihkeästä suhtautumisesta huolimatta, että valtionosuus on suoritettava riippumatta hallinnollisesta sijoittamisesta. Tämä on tärkeä vaatimus, koska ei ole järkevää siirtää koulutoimen alaisuudesta kuraattorin tai psykologin virkoja sosiaalitoimeen vain siitä syystä, että kunta saisi valtionosuutta. Tässäkin asiassa on etusijalla oltava lapsen etu. Kunta voi itse arvioida, minkälaisilla hallinnollisilla järjestelyillä päästään lasten kannalta parhaaseen lopputulokseen. Tätä arviota kunnat eivät tule tekemään, jos valtionosuus tulee vain sosiaalitoimen kautta.

Lastensuojelulaki edellyttää kuntien järjestävän toimeentulon ja asunnon lastensuojelutapauksissa, jos perheen tai lapsen tilanne sitä edellyttää. On hyvä, että mm. asunnon järjestäminen tulee velvoitteeksi, mutta haluan muistuttaa siitä, että jo tänä päivänä voidaan sosiaalipoliittiset näkökohdat ottaa huomioon. Kysymys on hyvästä tahdosta. Esimerkiksi Tampereella vapautuu kaupungin vuokra-asuntoja vuosittain noin 500,

joten muutaman asunnon järjestäminen yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa kyllä onnistuu.

Tuntuukin ihmeelliseltä, että kuntien keskusjärjestöt ovat suhtautuneet asunnonjärjestämisvelvoitteeseen melko kielteisesti. Järjestöt kuvittelevat erityisvelvoitteiden asettavan ihmiset eriarvoiseen asemaan ja synnyttävän tarpeetonta epäluuloa ja kaunaa sosiaalipolitiikan tavoitteita ja tarkoituksia kohtaan. Koska vakavia lastensuojelutilanteita ja muutoin sosiaalisista syistä asunnon tarvitsevia on kaikista asunnon tarvisijoista vain murto-osa, pidän keskusjärjestöjen esiin tuomia kantoja valitettavina. Ne ovat osaltaan lisäämässä asuntoviranomaisten yhteistyöhallittomuutta sosiaalitoimen kanssa. Yhteistyö on välttämätöntä, koska sosiaalisista syistä asunnon saavien perheiden ja nuorten on voitava asua normaalissa asuinympäristössä.

Lopuksi haluan vielä lyhyesti muistuttaa siitä, että todellinen ongelma varsinaisessa lastensuojelutyössä on henkilökunnan vaihtuvuus. Lasten turvattomuuden poistaminen on pitkäjänteistä työtä, ja kun suojelua tarvitsevien lasten ihmissuhteet aikuisten kanssa ovat pettäneet, pitäisi edes viranomaisista saada tukea. Koska lapsen asiaa hoitavat sosiaalityöntekijät vaihtuvat, lisääntyy lasten turvattomuus. Vaihtuvuuden estämiseksi pitäisi etsiä keinoja palkkaratkaisun lisäksi. Johtamisjärjestelmät, henkilöstöpolitiikka yleensäkin, henkinen työsuojelu ja mahdolliset työn raskauden huomioon ottavat lomaratkaisut ovat keinoja, joiden avulla turvataan työntekijöiden jaksaminen raskaassa työssään. Vaihtuvuuden vähentäminen on välttämätöntä palvelujen määrän ja laadun turvaamiseksi tulevaisuudessa.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Lastensuojelulain käsittely valiokunnassa tapahtui aivan liian suurella kiireellä. Tässä on niin tärkeästä asiasta kysymys, että meillä olisi pitänyt olla aikaa paneutua perusteellisesti näihin kysymyksiin. Kun ministeri Halonen yritti tätä esitystä jo keväällä antaa eduskunnalle, niin on erittäin vaikea ymmärtää, että tästä tehtiin budjettilaki ja valtiovarainministeriö esti esityksen antamisen. Se johti sosiaalivaliokunnan vaikeaan tilanteeseen, mutta kuten mietinnöstä voidaan havaita, olemme kuulleet varsin laajan joukon asiantuntijoita.

Muuten tästä käsittelystä haluaisin sanoa, että se oli myönteinen sen vuoksi, että kerrankin valiokunnan jäsen tunsivat voivansa vaikuttaa asian käsittelyyn. Ei yksin, mutta yhdessä muiden kanssa. Tuntui siltä, että silläkin mielipiteellä, mitä itse esitti, oli vaikutusta. Tässä mielessä pidän hyvänä sitä, että saimme yksimielisen mietinnön. Se merkitsi tietenkin sitä, että joissakin näkemyksissä piti myös itse olla valmis tyytymään toisenlaiseen ratkaisuun kuin siihen, mitä olisi pitänyt parhaana mahdollisena.

Toivoisin, että tällä tavalla asioita voitaisiin yleensä käsitellä, että todella valiokunta asiantuntijoita kuultuaan voisi tehdä ne ratkaisut, mitkä näkee parhaana. Nimenomaan myönteistä oli se, että laajan asiantuntijakierroksen pohjalta valiokunta päätyi hyvin monessa asiassa todella yksimielisesti muuttamaan hallituksen esitystä. Se osoittaa juuri sen, että hyvin monessa muussakin asiassa, jos asiantuntijoita kuultaisiin ja otettaisiin huomioon ne mielipiteet, saataisiin varmasti parempaa lainsäädäntöä kuin nyt hyvin usein, erityisesti budjettilaissa, joissa muutokset merkitsisivät kustannuksia. Missään sellaisissa asioissa valiokunnassa ei yleensä ole mahdollista tehdä muutoksia. Niissä tyydytään siihen, että vaikka kaikki ovat yksimielisiä muutoksen tarpeellisuudesta, niin tehdään vain ponsi, jossa edellytetään hallituksen ryhtyvän kiireellisesti toimenpiteisiin asian korjaamiseksi tai muuttamiseksi.

Toivoisin, että tämänkertainen menettely todella voisi laajentua kaikkiin asioihin ja myös kaikkiin valiokuntiin. Se olisi omiaan lisäämään eduskunnan arvovaltaa, ja tämän päätöksen ja tämän menettelyn voi ottaa käyttöön vain eduskunta itse. Kukaan muu ei tähän voi vaikuttaa. Se on meistä kansanedustajista kiinni. Ymmärrän varsin hyvin, että on paljon asioita, mistä me emme pääse yhteiseen kannanottoon, vaan olemme tämmälleen päinvastaista mieltä. Ei ole syytäkään yrittää niitä ristiriitoja ja erimielisyyksiä saada puettua jollain tavalla yksimielisyyden muotoon tai kompromisseihin. Mutta kun on paljon asioita, missä me todella voimme löytää yhteisen kannan, niin silloin pitäisi ne asiat viedä eteenpäin sillä tavoin kuin valiokunta katsoo tarpeelliseksi.

No, käytin tähän menettelytapaan huomattavasti aikaa, mutta ainakin itse 14 vuotta tässä talossa oltuani olen kyllä täysin

turhautunut siihen tapaan, että asiat pääte-tään valiokunnan ulkopuolella, että hallitus antaa eduskunnalle ohjeet, että muutoksia ei saa tehdä. Jos jostain muutoksista neuvotellaan, niin neuvotellaan valiokunnan ulkopuolella. Tässä asiassa käsittely tapahtui valiokunnan sisäpuolella ymmärryksen mukaan ainakin lähes koko ajan ja todella muotoiltiin kannanotot yhteisten keskustelujen pohjalta. Ei suinkaan kaikkea sitä, mitä asiantuntijat esittivät, otettu, ei sen mukaisesti näitä muutoksia tehty. Täällä on ollut esillä jo puhevallan käyttö.

Halusin ed. Kuuskoski-Vikatmaan puheenvuorosta jo käyttää vastauspuheenvuoron, koska siinä mielestäni tulivat esille ne ongelmat, mitä tässä kohdassa asiantuntijoidenkin taholla oli. Ehkä ed. Kuuskoski-Vikatmaa on tämän asian oikein ymmärtänyt, mutta juuri samoja muotoiluja usein käytettiin, kun vastustettiin 12 vuoden ikärajaa. Sitä vastustettiin nimenomaan sillä perusteella, että annettiin ymmärtää, että ikärajan alentaminen merkitsisi sitä, että pantaisiin lapsi päättämään näistä asioista. Tästähän ei todellakaan ole kysymys, vaikka lapselle olisi annettu puhevaltaakin.

Mutta kuten jo on todettu, puhevalta on prosessuaalinen käsite. Se, mitä 10 §:llä ja ikärajan alentamisella on haluttu, ainakin ministeriön asiantuntijan mukaan on saavutettu, sama asia, tällä muotoilulla, minkä valiokunta on 10 §:ään tehnyt. Se, että 12-vuotiaalle ei ole annettu puhevaltaa, ei ole muuttanut sitä, ettei 12-vuotiaan lapsen oikeuksia olisi huomattavasti laajennettu. Nimenomaan itsenäinen muutoksenhakuoikeus on lapselle annettu 17 §:ssä. Sitä ei valiokuntakäsittelyn aikana muutettu eikä myöskään 35 §:ää. Nämä ovat tärkeitä asioita, vaikka ed. Taina epäillen tähän suhtautuu. Lapsenkin oikeusturvan kannalta on merkittävää, että lasten oikeuksia lisätään.

Valiokunta toteaa, että lastensuojelussa yleensä ja myös lastensuojelulain soveltamisalalla tulee oikeusturvanäkökohdat ja niihin liittyvät perusoikeuskysymykset ottaa painokkaasti huomioon. Tässä tuntuu olevan selvästi ongelmia nimenomaan sosiaalityön kentässä. Syntyi sellainen käsitys, että monet sosiaalityöntekijät pelkäävät, jos heidän päätöksistään voidaan valittaa. Muutoksenhakuoikeus on kansalaisten oikeusturvan ta-

kaajana säädetty. Se on välttämätöntä myös näissä sosiaalialan kysymyksissä.

En tiedä mistä johtuu, että tässä näin suurta arkuutta tunnetaan, ehkä koulutuksesta osittain. Sen vuoksi tämän asian yhteydessä tuli esille se, että sosiaalityöntekijöiden koulutukseen tulisi lisätä oikeusturvanäkökohtia. Erityisesti kun ollaan YK:ssakin lapsenoikeussopimusta käsittelemässä, se edellyttäisi, että oikeusturva nimenomaan lapsen edun pohjalta otettaisiin meillä sosiaalialan koulutuksessa voimakkaammin koulutusohjelmiin.

Ed. Taina toteaa, että lapsi ei aina voi ymmärtää, mikä on hänen etunsa. Varmasti näinkin joissain tilanteissa on, mutta hyvin monessa tilanteessa lapsella on kyky ymmärtää. Ed. Taina pelkää sitä tilannetta, että papereita tutkailevat valitusviranomaiset pääsevät ratkaisemaan näitä asioita. Mutta ed. Taina unohtaa sen, että jo se ensimmäinen viranomainen, sosiaalityöntekijä, voi tällä menetelmällä ratkaista lapsen asioita.

Uskon, että valtaosa sosiaalityöntekijöistä tekee todella laadukkaasti, hyvällä korkealla ammattitaidolla ja myös korkealla ammatillisella etiikalla työtänsä, ja arvostan sitä työtä erittäin suuresti. Mutta voi olla aina ongelmatilanteita, joissa ratkaisut eivät olekaan lapsen edun mukaisia.

Kun me otamme huomioon sen, että tällä hetkellä vaihtuvuus sosiaalityöntekijöiden ja erityisesti lastensuojelutyöntekijöiden keskuudessa on erittäin suuri, niin heillä ei monesti ole riittävää kokemusta näiden päätösten tekemiseen. Tämäkin voi johtaa siihen, että alusta alkaen päätös ei ehkä olekaan oikea. Silloin lapsen ja myös hänen perheensä oikeusturvan kannalta on välttämätöntä, että heillä on mahdollisuus hakea viranomaisen päätöksiin muutoksia. Muuten he jäävät yhden ihmisen tai sanotaan kahden ihmisen päätöksen armoille, koska nyt on siirrytty siihen, että aina parityöskentelynä sosiaalityöntekijät työskentelevät ja tekevät päätökset. Uskon, että se on jo erittäin hyvä parannus työskentelymenetelmissä. Mutta sosiaalityöntekijät tarvitsisivat vieläkin laajempaa tukea ja tukiryhmää näiden asioiden ratkaisussa.

On todella kysymys erittäin vaikeiden asioiden käsittelemisestä, johon tarvitaan suurta ammattitaitoa, ja sen takia näille

työntekijöille on myös annettava työnohjausta, niin kuin valiokunnan mietinnössään todetaan. Heille on annettava täydennyskoulutusta ja kaikin tavoin tuettava heitä tässä vaikeassa työssä.

On erittäin ongelmallista, että saattaa olla tilanteita, joissa lapsi vuoden aikana kohtaa kahdeksan sosiaalityöntekijää, koska virkailija aina vaihtuu. On tehtäviä, joissa työntekijät eivät pysy, koska työ on niin raskasta ja vaativaa. Sen vuoksi oikeusturva lapsen näkökulmasta ja myös hänen perheensä näkökulmasta on tärkeä, koska kyllä näissä päätöksissä voi tapahtua virheitä.

On sanottu, että usein ratkaisuja tehdään perheen näkökulmasta, vanhempien etujen mukaisesti. Ei tietenkään ole oikein, jos näin tapahtuu. Mutta eivät aina vanhemmatkaan ole väärässä näissä asioissa. Myös heidän mielipiteensä tulee voida ottaa huomioon ja myös heillä tulee olla muutoksenhakuoikeus, samoin kuin lapsella tulee olla oikeus hakea muutosta. Tämän vuoksi oikeusturvasäännökset ja nimenomaan säännökset, mitkä koskevat 12-vuotiaasta lasta, ovat tärkeät oikeusturvan eteenpäin viemisen kannalta.

Vielä tämän asian tiimoilta haluaisin todeta sen, että sosiaalityöntekijöiden palkkaus pitäisi järjestää kuntoon. Mielestäni niin vaativaa työtä nykyisellä palkkauksella on kohtuutonta vaatia työntekijöitä tekemään. Muistaakseni keskimääräinen virassaoloaika tällä hetkellä on kaksi vuotta. Se on erittäin lyhyt aika, jos näin usein työntekijät vaihtuvat.

Herra puhemies! Tämän asian käsittelyyn on kulunut runsaasti aikaa, mutta tämän puheenvuoron yhteydessä haluan vielä esittää ministeri Haloselle pari kysymystä. Ensimmäinen koskee tutkimusta ja lastensuojelulain 44 §:n tarkoittamaa kokeilu- ja kehittämistoimintaa. Tämä on erikoislaatuinen pykälä. Meillä ei ole monessakaan laissa tällaista pykälää, joka mahdollistaisi suoraan budjettimäärärahan ottamisen tutkimus- ja kokeilutoimintaan. Tätä määrärahamahdollisuutta ei kuitenkaan ole käytetty näiden viiden vuoden aikana, kun laki on ollut voimassa. Valiokunta edellyttää, että tällainen määräraha varattaisiin. Haluaisin ministeriltä vastausta, kuinka tämä mahdollisuus on jäänyt käyttämättä.

Myös koulukuraattorien ja koulupsykologien asemaan ja valtionosuuteen haluaisin

vastausta, koska tämä asia lopullisestikin jäi epäselväksi valiokunnassa. Me emme saaneet tarkkaa vastausta, vaikka pyysimme ministerin allekirjoituksella varustettua kirjettä, miten tämä asia nyt lopultakin on. Kaikilla asiantuntijoilla, jotka olivat tämän asian käsittelyyn ja suunnitteluun osallistuneet, oli alun perin ollut se käsitys, että myös jos asia on koululautakunnan alaisuuteen järjestetty, valtionapu tulee SVOLin mukaisesti. Mutta nyt täällä selontekokeskustelussa syntyi toisenlainen käsitys, ja tähän asiaan täytyisi saada selvyys. Sen takia, vaikka tämä ei varmasti ole keskeisin asia tässä lainsäädännössä, sosiaalilautakunta on joutunut kirjoittamaan tämän ponnen muotoon.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä yhdyin myös siihen näkökohtaan, jonka ed. Stenius-Kaukonen toi esiin, että sosiaalityöntekijöiden palkkaus on todella kipeä kysymys. Me kaikki tiedämme, että lastensuojeluun liittyy hyvin paljon vaikeita kysymyksiä, jotka eivät edellytä vain hyvää koulutusta, vaan hyvää ja pitkäaikaista ammattikokemusta, ja tiedämme, että tilanne on juuri sen näköinen kuin ed. Stenius-Kaukonen sanoi, että viroissa tänä päivänä pysytään kovin lyhyen aikaa, jolloin kokemusta ei riittävästi tule.

Me tiedämme, että sosiaaliministeriö ei tee palkkaratkaisuja, mutta esittäisin ministeri Haloselle vakavan toivomuksen, että kaikin mahdollisin keinoin pyritäisiin nyt tässäkin erittäin hankalassa ja vaikeassa tilanteessa vaikuttamaan tähän kysymykseen. Jos hoito- ja hoiva-alojen palkkauskysymystä ei pystytäkään ratkaisemaan, emme koe kriisiä vain palvelujen määrällisenä ongelmana, vaan ennen kaikkea kaikkein heikoimmassa asemassa olevat henkilöt — ja juuri lapset ja lapsiperheet kuuluvat heihin — tulevat tästä kärsimään. Keinoja auttamiseen kuitenkin jo tänä päivänä on, jos vain niitä voidaan käyttää.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun on ministeri paikalla, niin lisäisin vielä edellä käytettyihin puheenvuoroihin sen, että saimme tänään juuri kuulla, että julkisen sektorin varhaiseläkettä hakevat suhteellisesti eniten sosiaalialan työntekijät ja ero muihin työntekijäryhmiin oli huomattava. Mielestäni se on myös yksi osoitus siitä, miten vaativaa ja kuluttavaa tämä työ on.

Toinen varapuhemies: Huomautan edustajille, että vastauspuheenvuoro saa sisältää oikaisun tai kommentin. Muutoin on pyydettyä tavallinen puheenvuoro.

Ministeri Halonen: Herra puhemies! Koska ed. Stenius-Kaukonen teki kaksi suora kysymystä, pyrin niihin vastaamaan.

Ensinnäkin erillisestä määrärahasta tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoimintaan sanon suoraan sen, että kysyin selonteon yhteydessä myös sitä omassa hallintokunnassani ja virkamiehiltäni, koska me olimme todellakin käyttäneet vain yleisiä budjettimahdollisuuksia. Tässä mielessä voin sanoa sen, että mitään hyvää perustetta siihen, että myös tätä kautta ei olisi koitettu saada varoja, ei voi löytää. Sen vuoksi tydyn vastaamaan vain siten, että seuraavan budjetin ollessa kyseessä tulen tekemään kaiken voitavani, jotta myös tätä kautta tutkimus-, kokeilu- ja kehittämismäärärahoja voitaisiin saada. Tietysti se, että valiokunta on nyt sitten erityisesti evästännyt minua ja muuta hallitusta tämän suhteen, toivottavasti auttaa myös valtiovarainministeriön suuntaan.

Sitten koulukuraattorien ja koulupsykologien osalta olen jo aikaisemmin sanonut sen, että olen itse katsonut asianmukaiseksi, että kunta voi päättää, minkä lautakunnan alaisuuteen nämä asetetaan, ja tässä mielessä olen myös tietysti sitoutunut siihen, että pyrin tekemään omalta osaltani voitavani, jotta valtionapu ei olisi se ratkaiseva tekijä, jonka mukaan päätökset tehdään, ja huolehtimaan siitä, että päätös saa oikean sisällön.

Mitä tulee tässä yhteydessä ed. Stenius-Kaukosen muihin mielipiteisiin, minulla ei ole kovin paljon niihin lisäämistä, koska nimenomaan puhevallan osalta pitkälti olen käsittänyt valiokunnan aivoitukset juuri siten kuin ed. Stenius-Kaukonen esille toi. Olen erittäin iloinen siitä, että ed. Kuuskoski-Vikatmaa myös vakuutti olevansa tässä asiassa samaa mieltä. Onhan ed. Kuuskoski-Vikatmaalla varsin pitkä myös valmistelu-prosessuaalinen kokemus lastensuojelun osalta näistä teksteistä.

Ed. Tainan puheenvuorossa tuotiin esille myös eräitä vastausta kaipaavia seikkoja. Nimittäin rikosoikeudellisestihan on kyllä rangaistuksen uhkarajana 15 vuotta, mutta sen sijaan hyvin usein ja niin tässäkin puheenvuorossa jäi huomioon ottamatta se,

että vahingonkorvausvelvoite syntyy toki aikaisemmin samastakin teosta, ja toisaalta myös se, että lastensuojelu koskee ei pelkästään alle 15-vuotiaita, vaan myös ja nimenomaan niitä nuoria rikoksentekijöitä, jotka ovat rikosoikeudellisen säännösten alaisia eli 15 vuotta täyttäneitä. Ne perusteet, joita ed. Taina käytti mahdollisesta vastuukärajan pudottamisesta rikosoikeuden puolella — tämä ei nyt minulle varsinaisesti toimialana kuulu, vaan ministeri Louekoskelle — mielestäni eivät tässä suhteessa olleet täysin loogisia.

Lopuksi vielä toteaisin lähinnä prosessuaalisesti tästä keskustelusta, että annan todellakin arvoa sille, että valiokunta on löytänyt yksimielisen mietinnön siltäkin hinnalla, että se on eräiltä osin muuttanut hallituksen esitystä. Muistan aikaisemmasta kansanedustajatoiminnastani, että se ei suinkaan ole ollut sosiaalivaliokunnille aikaisemminkaan mitenkään poikkeuksellista, mutta toisaalta haluaisin pitää kansanedustajien mielessä myös sen, että kun tällaista päätösvaltaa on käytetty ja siihen on sopeuduttu puolin ja toisin, niin sitten kyllä myös kansanedustajat seisovat tämän mietintönsä takana.

Ed. Koistinen: Herra puhemies! Olemme käsittelemässä lakia lastensuojelusta sen toisessa käsittelyvaiheessa ja haluaisin kiinnittää huomiota muutamaan pieneen asiaan. 7 §:ssä todetaan koulukuraattorien ja psykologien saanti kouluihin. Olen erittäin iloinen siitä, että mietintöön saatiin maininta, että heidän määräänsä on kiireesti lisättävä ja että myös kiinnitetään huomiota siihen, että valtionosuus on saatavissa näille siitä riippumatta, minkä hallintokunnan alaisina ne ovat.

Eräs seikka, joka tämän asian valiokunkäsitteilyn aikana tuli ilmi ja jonka haluan tuoda julki, oli erään koulukuraattorin esille tuoma asia. Nyt kun puhutaan näistä asioista, lastensuojelusta, useimmiten puhutaan kotien aiheuttamista ongelmista. Hän mainitsi, että hyvin vähän puhutaan koulusyntyisistä ongelmista, ja tämä on mielestäni sellainen asia, joka tulevaisuudessa on entistä enemmän otettava huomioon esimerkiksi koulujen työjärjestyksiä suunniteltaessa. Tämä asiantuntijakuraattori toi esille esimerkiksi kouluruokailun. Kouluruokailu on todella tällä hetkellä mitä epäinhimillisimpänä

aikana eräillä lapsilla, ja se on osaltaan varmasti myös vaikuttamassa niihin negatiivisiin tilanteisiin, joita lasten kohdalla tulee.

11 § todettiin myös monissa asiantuntijalausunnoissa erittäin tärkeäksi. Todettiin, että tämän pykälän kohdalla on uusi iso kasvava ongelma, johon on puututtava mahdollisimman pian. Tässä pykälässähän käsitellään välttämättömiä palveluja raskaina olevien naisten erityiseksi suojelemiseksi, ja valiokuntakäsittelyn aikana lisättiin päihdeongelmien lisäksi huomioon otettavaksi seikaksi myös mielenterveydelliset asiat.

Tämä asia on mielestäni niin tärkeä, että haluan siitä ottaa esille muutamia seikkoja. Kuten valiokunnan mietinnössä todetaan, kävi ilmi, että noin 600 päihdeongelmaista naista vuosittain synnyttää noin 300 vammaista lasta, ja nyt on otettava huomioon, että nämä lapset ovat hyvin usein vielä monivammaisia. Todettiin myöskin, että neuvolan on vaikea saada vaikutuksensa alaiseksi näitä äitejä, sillä vain yksi neljästä hakeutuu hoitoon. Todettiin samalla, että niistä, jotka hakeutuvat hoitoon, kaksi kolmesta vähentää myöskin päihteiden käyttöä. Edelleen todettiin, että noin 70 prosenttia näistä 600 naisesta on jo ennestään sosiaalihuollon piirissä.

Mielestäni on tulevaisuudessa pyrittävä tekemään kaikki mahdollinen työ sen hyväksi, että nämä naiset saataisiin hoitoon, muutamaan tapansa, sillä tässä on kysymys lapsen suojelusta. Ei saa olla vastakkainasetelua, että äitiä ei saada hoitoon. On kysymys lapsen suojelusta. On myöskin kysymys suuresta yhteiskunnallisesta asiasta, sillä kuten eräs asiantuntija totesi, yksi tällainen vammaisen lapsi saattaa maksaa yhteiskunnalle 5 miljoonaa markkaa. On kysymys vuosikymmenistä, joiden aikana tällaisesta lapsesta joudutaan pitämään huolta.

Laki lastensuojelusta on hyvä ja oikean suuntainen. Se vaatii jatkotoimenpiteitä. Se vaatii keskittymistä entistä enemmän perhepoliittisiin asioihin nykyisessä yhteiskunnassamme. Kun todettiin asian käsittelyn aikana, että noin 10 000 perhettä on tulossa perhekohtaisiin konkursseihin lähivuosina, voi kysyä, montako lastensuojelutapausta näihin perheisiin sisältyy. Niinpä mielestäni on erittäin tärkeää, että lain toimeenpanoa seurataan ja siitä annetaan selonteke. Se on mielestäni aivan välttämätön asia.

Ja lopuksi puuttumatta niihin asioihin, joista täällä on jo ansiokkaasti puhuttu, olen myöskin omasta kohdastani erittäin hyvilläni siitä, että me saimme valiokunnassa yksimielisen mietinnön aikaan. Mielestäni tämän asian käsittelyn aikana toteutui inhimillisyyttä, toteutui myöskin se, että ajateltiin todella sitä asiaa, mitä me olimme käsittelemässä, ja teimme työtä sen asian eteen, tässä tapauksessa lapsen eteen.

Haluaisin lopuksi vielä jättää eduskunnan pöytäkirjoihin saman lausunnon, mikä tuli mietintöömme 10 §:n kohdalta, jota muutimme. Lapsi tuli kuulluksi. Tämän asian käsittelyn yhteydessä myöskin valiokunnan oppositioedustajat tulivat kuulluiksi.

Ed. Törnqvist: Herra puhemies! Vanhan kansan keskuudessa elää paljon viisauksia. Niitä viisauksia on myös lastenkasvatuksesta. Nuo viisaudet kulkevat aina sukupolvesta toiseen, suusta suuhun, ja hyvin pitkälti niiden mukaan eletään. (Ed. Aittoniemi: Joka vitsaa säästää...) "Joka kuritta kasvaa, se kunniaa kuolee" ja "Joka vitsaa säästää, se vihaa lastaan". Siinä on kaksi lastenkasvatusohjetta, joiden mukaan useat täällä istuvat kansanedustajatkin lienee kasvatettu. Sodan jälkeen syntynyt sukupolvi on kokenut kovan ja hyvin kurinalaisen lapsuuden. Vanhempien kunnioittamisen nimissä lapsen mielipidettä ei kuunneltu, saati sitten, että se olisi otettu huomioon. Lapsen vanhemmat omasta mielestään tiesivät ja päättivät, mikä on lapselle parasta. Lastensuojelua ei tuollain juuri yhteiskunnan taholta ollut, ja monia julmia lapsikohtaloita noilta ajoilta on varmasti meidän kaikkien tiedossa ja tänä päivänäkin vielä osittain näkyvissä.

Lasten kasvatusta on vuosikymmenien myötä kehittynyt mielestäni oikeaan suuntaan. Nyt lasta kuunnellaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon ja päätökset tehdään yhdessä. Näin tapahtuu suurimmassa osassa suomalaisia perheitä. Tällaiset perheet joutuvat hyvin harvoin, tuskin koskaan, tekemisiin lastensuojelun ja lastensuojeluviranomaisten kanssa.

Perhe-käsite yhteiskunnassamme on muuttunut rajusti. Avioerot ja avoliitot ovat lisääntyneet huomasti, samoin perheet, joissa on vain yksi huoltaja. Voidaan perustellusti sanoa, että raju rakennemuutos koettelee myös perheitä, ei vain muuta yhteiskuntaa.

Muutos heijastelee lapsiin turvattomuuden tunteena ja tunteena, joka panee monen varhaisnuoren koettelemaan rajojaan. Se heijastuu uhmakkaana käyttäytymisenä ja väkivaltana kodissa ja sen ulkopuolella. Vaikka maallista mammonaa on lapsilla ja nuorilla tänä päivänä enemmän kuin koskaan aikaisemmin, he eivät näytä tuntevan oloaan tyytyväiseksi ja turvalliseksi.

Sodan jälkeen syntyneet lapset ovat tämän päivän aiteja ja isiä, vanhempia, jotka monesti ovat saaneet kokea aineellisesti köyhän ja puutteellisen lapsuuden ja kurinalaisenkin lapsuuden. Herääkin kysymys, korvaavatko tämän päivän vanhemmat lapsilleen oman ankean lapsuutensa antamalla heille rahaa, tavaroita ja vapautta liikaa. Unohdammeko usein sen, että lapsi ja nuori tarvitsee muutakin kuin rahaa ja tavaroita? Hän tarvitsee rakkautta ja huolenpitoa, mutta myös selvät rajat siitä, mitä saa tehdä ja mitä ei. Lapselle on kodissa kerrottava, mikä on oikein ja mikä väärin. Nuo rajat ovat tarpeen lapsen itsensä vuoksi, vaikka hän luonnollisesti kapinoikin niitä vastaan ja koettelee vähän väliä, missä rajat kulkevat. Yhteiskunnassa nämä rajat tulevat kuitenkin vastaan ennemmin tai myöhemmin, ja törmäys voi olla todella raju.

Herra puhemies! Nyt käsittelyssä olevalla lastensuojelulalla parannetaan vuonna 1984 voimaan tullutta lastensuojelulakia. Haluan omalta osaltani myös korostaa sitä, että valiokunnan mietintö oli yksimielinen, ja antaa lämpimät kiitokset erityisesti kai opetustoimelle siitä, että yksimielisyys saavutettiin. Haluan puheenvuorossani korostaa vain muutamia seikkoja valiokunnan mietinnössä.

Lastensuojelu kunnissa on ymmärrettävä laajasti siten, että siihen kuuluvat kaikki lasten ja lapsiperheiden elämänlaadun parantamiseen liittyvät kysymykset. Lastensuojelu kunnissa ei saa olla vain sosiaali- ja terveystoimen tehtävä. Suurta merkitystä on myös opetustoimella, asunto-oloilla, kaavoituksilla ja oikeastaan kaikilla muillakin yhteiskunnallisen toiminnan lohkoilla. Lastensuojelun kannalta saumaton yhteistyö eri hallinnonalojen välillä on välttämätön, sillä saumattomalla yhteistyöllä voidaan hoitaa ongelmia pois jo ennakolta.

Nykyinen tilanne kunnallishallinnossa valitettavasti on vielä sitä, että jokainen sektori

varjelee omaa reviiriään, ja monta kertaa todetaan varpaalle polkaisuna se, että pyritään eri hallinnonalojen yhteistyöhön. Reviirijattelu tulisi unohtaa kaikissa muissakin asioissa, mutta lastensuojelussa tämä on erityisen tärkeää. Eli reviirit ja kapea sektoroitunut ajattelu kunnista on saatava poistumaan.

Sosiaalityöntekijän asema lastensuojelun käytännön toteuttajana on hyvin vaativa ja raskas. Se on täällä jo moneen kertaan todettu. Heidän asemaansa tulee parantaa työtapoja kehittämällä, palkkausta parantamalla ja myös henkistä työsuojelu tehostamalla. Koulukuraattoreilla ja -psykologeilla on hyvin tärkeä tehtävä kouluissa lasten ongelmien kuuntelijana ja auttajana. Valiokunta korostaa, että tämän toiminnan on tapahduttava nimenomaan koulun yhteydessä, jotta he ovat helposti oppilaan saavutettavissa. Haluan myös omalta osaltani korostaa sitä, että näihin virkoihin on tultava valtionapu, olivatpa ne sitten sosiaalitoimen taikka opetustoimen alaisia. Siitä ei saa muodostua arvovaltaksi kahden hallinnonalan välille, niin kuin monta kertaa vaarana on.

Ed. Tainalle sanoisin, kun hän sanoi, että sosialidemokraatit ovat tähän asiaan suhtautuneet nihkeästi, että kyse ei ollut siitä, että itse asiasisältöön olisimme suhtautuneet nihkeästi, vaan kyse oli siitä, että emme olisi halunneet tästä asiasta tehtäväksi pontta sen vuoksi, että kun kyse on lastensuojelusta kokonaisuudessaan, niin emme pitäneet oikeana, että ponsi tehdään valtionosuudesta. Minusta se ei sopinut siihen yhteyteen, kun toinen ponsi on selonteon tekemisen välttämättömyys. Tämä oli se asian ydin. Emme suinkaan ole vastustaneet sitä, että valtionapua ei saataisi, olipa kummasta hallinnon-alasta hyvänsä kyse.

Vuoden 1993 alusta alkaen on kuntien järjestettävä asunto huostaanottouhan edessä oleville perheille tai itsenäistyvälle nuorelle silloin, kun tilanteen pääasiallisena syynä on puutteellinen asuminen tai asunnon puute. Kunnilla on nyt kolme vuotta aikaa miettiä, miten ne tämän asian järjestävät. Se on vaikea ja haastava tehtävä kaikille kunnille, mutta erityisesti pääkaupunkiseudun kunnille, joissa asuntopula on huutava. Tämän asian hoitaminen on aloitettava kunnissa välittömästi, ettei syksyllä 1992 ole sellainen

tilanne edessä, että kunnat esittävät lain voimaantumisen siirtämistä sillä perusteella, ettei asuntoja ole varattuna. Päivähoitolain kuviot eivät saa toistua tässä asiassa.

Lopuksi lainaan sosiaalivaliokunnan mietinnöstä kappaleen, jota pidän hyvin tärkeänä: "Lasten suojelemisen kannalta tärkeää on yleinen kansalaisvastuu niin yksilöistä kuin eri ryhmistäkin. Ihmisten omakohtainen puuttuminen havaitsemiinsa epäkohtiin myös yksilötasolla on omiaan luomaan yhteiskuntaan yleisestikin sellaista henkeä, joka johtaa yleisen mielipiteen ja parantuneen vastuuntunnon kautta lastenkin hyväksi."

Herra puhemies! On muistettava, että vastuu lapsesta on aina ensisijaisesti vanhempien tai huoltajien. Sosiaalityöntekijä, lastensuojeluviranomainen, ei ole koskaan lapsen oikea omainen. Hän tekee palkallista työtä, eikä hänen työssään ole mahdollista tunteilla suhtautua lastensuojelutapauksiin. Tunnetta ja lämpöä nämä lapset juuri tarvitsevat päästäkseen elämässään tasapainoon.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Törnqvist puhui eri hallintokuntien saattamisesta vastuuseen myös lastensuojelusta. Tämä asia on erittäin tärkeä, koska meidän pitää puhua siitä, mistä ongelmat alkavat, ja silloin meidän pitää puhua ennalta ehkäisystä. Tietysti tämän lain käsittelyn yhteydessä pykälien kohdalla puhutaan siitä viimeisestä tilanteesta. Meidän pitäisi päästä pois siitä, että näihin ei tarvitsisi niin paljon enää puuttua. Silloin tarvittaisiin kunnissa todella sitä, että kaikki hallintokunnat ottaisivat tämän asian omakseen.

Me olemme ikävä kyllä saaneet havaita valiokunnassa asiantuntijoitakin kuultaessa, että ei tätä asiaa ole millään tavoin sisäistetty kunnissa rakennustoimessa tai kaavoitustoitimessa, ikävä kyllä ei myöskään ympäristöministeriössä siinä määrin kuin olisi tarpeen. Ei todella ole sisäistetty lastensuojelun tarpeen huomioon ottamista kaikessa maankäytössä. Työllisyys on toinen kysymys. Ei työministeriössäkään ole pohdittu varmasti-kaan lastensuojelun kannalta erinäisiä määryksiä, mitä työllisyyslakiin ja työttömyys-turvalakiin on sijoitettu. Vasta sitten, kun näistä asioista aletaan puhua vakavasti kaikissa hallintokunnissa, niin että voidaan ongelmia ehkäistä, sitten voimme toivoa, että

voimme luopua pakkopykälästä ja viimesijaisista keinoista, mistä nyt keskustelua joudutaan käymään.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun arvostan suuresti ed. Törnqvistiä ja hänen edistyksellisyyttään, jota hän tavallisesti täällä keskustelussa edustaa, en voi olla huomauttamatta, että nyt kyllä ed. Törnqvist puhui hieman vanhanaikaisesti, jos hän tosissaan esitteli ja markkinoi meille tuota vanhaa kasvatuseriaatetta "Joka vitsaa säästää, se vihaa lastaan". Ed. Törnqvist ei ehkä ole huomannut, että vitsan käyttö lasten kasvatuksessa on aika päiviä sitten lailla kielletty. Eilen eduskunnan auditoriossa oli viimeksi seminaari, jossa asiantuntijat totesivat, että väkivaltaisen kasvatusten menetelmän käyttö vain lisää väkivaltaista käyttäytymistä.

Ed. Löyttyjärvi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. Törnqvist otti esille kotikasvatuksen, niin sai tällainen maallikkokansanedustajakin tilaisuuden puuttua keskusteluun, vaikka en olekaan tätä lakia ollut valiokunnassa käsittelemässä. Edustaja puhui kasvatuksen sisällöstä ja rajojen asettamisesta lapselle yhtenä rakkauden osoittamisen muotona. Kasvatustahan on perinteisesti ajateltu sosiaalistamisena. Kasvatuksen kautta lapsi sopeutetaan yhteiskuntaan, hänelle opetetaan yhteiskunnan normit ja arvot. Tätähän me kaikki teemme. Pyrimme saamaan lapsemme omaksumaan edes jossain määrin niitä arvoja, jotka meille ovat tärkeitä.

Kuitenkin varmasti tarvitaan paljon muutakin. Mielestäni entistä voimakkaammin pitäisi lähteä siitä, että kasvatusta on vuorovai- kutusta, johon sisältyy myös lapsen kunnioittaminen, lapsen mielipiteen arvostaminen. Yhteiskunnallinen kehitys, maailman kehitys on ollut hyvin voimakasta. Itse asiassa todella sitä maailmaa, jossa me olemme kasvaneet lapsuutemme ja nuoruutemme, ei enää ole. Maailma tänään on hyvin toisenlainen. Lapset kokevat maailman hyvin eri tavalla. Myös perhe on kokenut valtavan mullistuksen tällä välillä. Mielestäni se, että lastensuojelulaissa nyt 12 ikävuoden raja tulee mukaan rajana, jonka ikäistä lasta on kuultava häntä koskeissa kysymyksissä, on erittäin tärkeä signaali myös meille kotikas-

vattajille siitä, että lapsen mielipide on todella tärkeä myös kaikissa niissä arkisissa ratkaisuisissa, joita joudumme tekemään, ja että lapset ovat meille hyvin tärkeitä opettajia tänään myös.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Alarannalle vastaisin, että hän kyllä nyt ymmärsi minut täydellisesti väärin. Kuvasin puheessani sitä, millä tavalla lapset kasvatettiin sodan jälkeisessä Suomessa. Silloin nämä kasvatusmenetelmät monilta osin pitivät paikkansa.

Ettei väärinkäsitystä enää syntyisi, luen uudestaan puheestani pienen kappaleen, joka tuli tämän kuvaavan kappaleen jälkeen. ”Lasten kasvatusta on vuosikymmenten myötä kehittynyt mielestäni oikeaan suuntaan. Nyt lasta kuunnellaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon ja päätökset tehdään yhdessä. Näin tapahtuu suuressa osassa suomalaisia perheitä.” Pidän tätä kehitystä oikean suuntaisena. Olen ehdottomasti sitä mieltä, että vitsa ja kuritus kuuluvat hamaan menneisyyteen. Ne eivät kuulu tämän päivän lastenkasvatukseen.

Ed. Antvuori: Herra puhemies! Lastensuojelulain 1 §:ssä sanotaan: ”Lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etuoikeus erityiseen suojeluun.” Lapsen etu on keskeinen periaate lastensuojelussa, ja etusija tarkoittaa, että lapsen etu menee aina aikuisen edun edelle.

Hallituksen esityksessä lain henki on se, että lasta on kuultava ja että 12-vuotias lapsi voi käyttää puhevaltaa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Peruslähtökohta on se, että lapsi on yksilö, jolla on omat oikeutensa. Lapsia on aina pidetty jotenkin aikuisen osana. Lapsen oikeuksia ei ole edes perustuslaissa erikseen määritelty. Seurauksena onkin ollut, että yhteiskunta on hyvin huonosti kyennyt puolustamaan lasten etuja suhteessa vanhempiin esimerkiksi silloin, jos kyseessä on väkivalta, inesti tai vakava laiminlyönti. Oikeudenkäynneissä oikeutta on käyty vanhempien ja viranomaisten välillä, vaikka sitä olisi pitänyt käydä vanhempien ja lasten välillä. Tässä valossa kaikki ikärajat ovat keinotekoisia. Lapsen edun on oltava ylitse muiden. Pienen lapsen kyseessä

ollen viranomaisten on kyettävä puolueettomasti selvittämään ja ajamaan lapsen asiaa hänen parhaan etunsa mukaisesti.

Puhevallan osalta siinä mielessä, että lapsen on otettava vastuu itseään koskevista lastensuojelupäätöksistä, on 12 vuoden ikä hyvin alhainen. Nämä kipeät ristiriitatilanteet lasten ja vanhempien välillä ovat liian vaikeita lapsen ratkaistavaksi, koska lapsi on viimeiseen asti hyvin lojaali vanhempiaan kohtaan ja myös siinä mielessä helposti manipuloitavissa. Mielestäni tässä valossa sosiaalivaliokunnan päätös nostaa puhevalan ikäraja on oikea ratkaisu.

Lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle on aina hyvin vaikea päätös. Laitokseen sijoittaminen on usein koettu erityisen pahana asiana ja siihen on liittynyt myös paljon ennakkokäsityksiä. Lastensuojelulain yksi keskeinen päämäärä on auttaa lapsia ja perheitä vaikeuksissa heidän omassa ympäristössään. Reaalielämä lieene kuitenkin se, että vaikka meillä olisi kuinka kattavat auttamisjärjestelmät, aina on niitä tilanteita, joissa lapsen etu on sijoitus kodin ulkopuolelle. Jokainen meistä on lkenut ja kuullut niistä epätoivoisista tilanteista, joissa biologiset vanhemmat taistelevat lapsestaan. Näissä tapauksissa tuskin on ollut kysymys siitä, etteivät vanhemmat rakastaisi lastaan, ei, vaan siitä, että he eivät yksinkertaisesti kykene huolehtimaan lapsestaan. Lapselle ei yksin riitä rakkaus. Hän tarvitsee toiminnalleen kohteen. Hänestä on huolehdittava. Aivan kuten aikuinenkin, lapsikin kykenee turvallisessa ympäristössä tekemään surutyötä ja ymmärtämään sellaisenkin asian, etteivät hänen omat vanhempansa pysty hänestä huolehtimaan.

Lastensuojelulaki on hyvä laki. Lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsikin ymmärtää, että edellä oleva ja koko laki täyttää lain kirjaimen jollakin hyvin yltäasolla eikä sen todellisuudessa tarvitse koskettaa elämän arkea juuri ollenkaan, varsinkin silloin kun meillä asuntopolitiikka on hoidettu huonommin kuin mikään ja silloin kun kaavoitetaan ja rakentamisen valta pitkälti on rahan valtaa, silloin kun budjettimme neljännes käytetään sosiaalijärjestelmiin ja kuitenkin huono-osaisuus on suurempi kuin koskaan, silloin kun kaikesta vauraudesta huolimatta lapsia elää kadulla

enemmän kuin koskaan, silloin kun elämän sisältöä ja turvaa joudutaan ja on opittu etsimään kulutuksesta, tavaroista, silloin kun valtavan teknisen kehityksen myötä ei löydy keinoja elämän suojelemiseen saasteilta jne.

Tätä epätoivon luetteloa voisi jatkaa vaikka kuinka pitkään ja laajentaa siihen suuntaan, mitkä ovat meidän auttamisjärjestelmämme mahdollisuudet. Olemmeko valmiit suuntaamaan voimavaroja auttamisjärjestelmiimme, onko meillä rohkeutta analysoida hoidon tasoa, olemmeko valmiit tukemaan ammattiauttajien koulutusta, työnohjausta, palkkausk kehitystä, heidän jaksamistaan jne. Laki on laki, ja sitä tarvitaan, mutta väistämättä tämänkin lain todellista merkitystä syvällisemmin pohtien tulee sellainen olo, että eikä voitaisi päättää, mikä on meidän lastemme paras, mikä on lastemme etu, ja se olisi laki.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Vaikka nyt on jo lasten nukkumaanmeno aika, niin pitkittäisin hieman tätä aikuisten istuntoa jatkamalla vähän samasta aihepiiristä, mihin ed. Antvuori puheensa päätti, eli niin kuin ed. Antvuori tätä aihepiiriä kuvasi, puhumalla hieman elämän arjesta yhden asian valossa.

Jos olisimme nyt Helsingin rautatieaseman tienoilla, voisimme tehdä havaintoja eräästä elämän arkeen liittyvästä vakavasta ongelmasta. Luulenpa, että tekisimme parasta lastensuojelutyötä, jos tämän istunnon päätyttyä päättäisimme yhdessä lähteä rautatieaseman tienoille katselemaan ja perehtymään tähän ongelmaan ja ehkä myös auttamaan siinä, jos pystyisimme. Tarkoitin nyt voimakkaasti ja nopeasti lisääntyneitä lasten alkoholinkäyttöä.

Äsken vastauspuheenvuorossa jo totesin, että eilen eduskunnan auditoriossa oli tähän aiheeseen liittyvä seminaari, jossa eräs asiantuntija, apulaisprofessori Lea Pulkkinen, puhui tästä ongelmasta ja esitti siellä kysymyksiä, joita sosiaali- ja terveysministerikään ei varmaan ollut kuuntelemassa ja jotka haluan tässä hänenkin tietoonsa välittää. Hän käski meidän päättäjien miettiä mm. tällaisia kysymyksiä: Miten voitaisiin estää alkoholin välitys lapsille? Miten lainsäätäjä suhtautuu siihen, että lapset käyttävät alkoholia, vaikka alkoholin myynti on sallittu vasta 18-vuotiaille? Mitä tehdä humalassa olevalle lapsel-

le? Näitten Lea Pulkkinen kysymysten jälkeen oli sitten vuorossa vetoamus: Sosiaali- ja terveysministeriön pitäisi ryhtyä voimakkaaseen kampanjaan lasten alkoholin käytön vähentämiseksi.

Tuossa asiantuntijan esitelmässä oli minusta eräs kohta, jonka ajattelin tuoda tähän keskusteluun. Se oli se, että tutkimusten mukaan aikuisten antama esimerkki alkoholin käytöstä lisää lasten alkoholin käyttöä. Kun vapaasti muistelen asiantuntijan puheenvuoroa, hän totesi, että kun lapset näkevät omien vanhempiensa tai muiden aikuisten alkoholinkäyttöä, he tekevät siitä sellaisia johtopäätöksiä, että se on luvallista, se on heillekin luvallista, se on luvarainen tapa purkaa arkielämän paineita ja ongelmia; käsittävät sen siis tällaisena myönteisenä vihjeenä aikuisilta, että lasten alkoholin käyttö olisi sallittua.

Kun olen pappi koulutukseltani, nousivat mieleen tällaiset vakavat sanat: "Joka pahentaa yhden näistä pienimmistä, parempi hänelle olisi, että myllynkivi ripustettaisiin hänen kaulaansa ja hänet upotettaisiin meren syvyyteen." En halua lyödä tällä lainauksella ketään, mutta haluaisin sen herättävän ainakin meissä, jotka olemme vielä täällä, ajatuksia siitä, että tälle ongelmalle pitäisi jottaikin tehdä.

Kun valiokuntakäsittelyn aikana tätä asiaa sivuttiin, rohkenin esittää kysymyksen eräitten järjestöjen edustajille, ovatko he tehneet jotakin ongelman vähentämiseksi ja poistamiseksi, ja rohkenin epäillä, että nämä järjestöt ovat nousseet täällä pääkaupungissa ja muuallakin korkealle oleviin toimistoihinsa papereittensa taakse piiloon näiltä arkielämän ilmiöiltä. Uskaltaisin esittää tässä vetoamuksen, että tarvittaisiin todella Pelastakaa lapset -nimistä järjestöä, tarvittaisiin uutta ajattelutapaa Mannerheimin Lastensuojeluliitonkin toiminnassa kaikella kunnoituksella sen pitkiä perinteitä kohtaan. Kun ed. Rinne ei ole paikalla, rohkenen esittää kysymyksen, mitähän Mannerheimkin mahtaisi elämän arki-ilmiöistä tänään sanoa.

Lastensuojelulain yhteydessä on monessa muussakin kohdin tullut esille se, kuinka suuri vaikutus, merkittävä vaikutus aikaihmisillä on lapsille esimerkkien antajina. Minä olen poiminut kirjallisuudesta pari otetta, jotka kertovat siitä, että runoilijatkin ovat tätä asiaa pohtineet. Pertti Nieminen näin:

"Miten lapset voisivat kasvaa ja kehittyä, kun heillä on silmissä aikuiset aina?" Ja Pentti Saarikoski näin: "Kuuset, kuusien alla pienet kuuset suuria kuuntelevat."

Toinen asia, johon vielä puutun ja johon jo lain lähetekeskustelussa puutuin, koskee 11 §:ää, johon ed. Koistinenkin ansiokkaasti jo omassa puheenvuorossaan on puuttunut, eli raskaana olevien naisten erityistä suojelua. Minusta oli hämmästyttävä kokemus se, että kun yritin valiokuntakäsittelyn aikana asiantuntijoilta kysellä, voitaisiinko lastensuojeluksi katsoa myös sikiön suojelu sillä tavalla, että ihan lain pykälään, kirjaimeen, merkittäisiin paitsi raskaana olevan äidin myös hänen sisällään olevan sikiön suojelu. Ihmeellistä minusta oli se, että näihin kysymyksiin ei vastattu. Ei oikeusministeriökään asiantuntija halunnut vastata, olisiko tällainen aivan tavatonta.

Sosiaali- ja terveysministeriön vakituinen asiantuntija vastasi sitten, että tällä lainsäädännön muutoksella, mitä nyt esitetään, on tarkoitus hoitaa asiaa niin, että sikiö suojellaan äidin käyttäytymisen kautta. Ymmärrän tietysti tämän ja olen itsekin tyytynyt siihen sosiaalivaliokunnan mietinnössä mainittuun kappaleeseen, johon ed. Koistinen viittasi, enkä sitä käy kertaamaan, mutta olen siis tyytynyt tähän periaatteeseen, että äidin käyttäytymisen kautta suojellaan myös sikiö.

Jatkan kuitenkin sitä kyselyä, mitä lain lähetekeskustelun yhteydessä aloitin. Kyllä minusta olisi tarpeellista, että meilläkin pohdittaisiin sitä kysymystä, mistä tulee aikaihmiselle tämä valta, joka tällä tavalla aikuiselle tulee, eli se, jota eräs asiantuntija täällä talossa on joskus esimerkillä valaissut, että kun napanuoraa ei ole katkaistu, niin ihmisenalun saa surmata, mutta sitten kun se on katkaistu, ei saa piiskalla koskettaa, niin kuin täällä tämän illan keskustelussa on jo käynyt ilmi.

Väkivaltaisen kasvatuksen lailla kieltäminen on tietysti ihan oikein, itsekin sitä pidän hyvänä lainsäädäntönä, mutta ristiriitainen ongelma minusta on se, että tätä pientä ihmistä, lähellä syntymistä olevaa valmista ihmistä, ei haluta ennen hänen syntymäänsä paremmin suojella kuin nyt tapahtuu. Ymmärrän, että asia on hieman arkaluonteinen ja ehkä ei suomalaisen lainsäädäntöperinteeseenkään kuulu, mutta olisin kuitenkin toivonut, että eduskunta olisi voinut asiaan

tässä yhteydessä vähän paremmin puuttua.

Perusteluksi sille, että en ole tässä mikään yksityisajattelija, lainaan vielä lopuksi kirjallisuudesta otteen, joka kertoo, että ainakin Helvi Juvonen on tätä asiaa pohtinut näin: "Ei koskaan runko noussut, ei lehti puhjennut. Ei piiri puuta laulavaa iloiten kaartanut. Se siemenenä syötiin, sillä nälkä on, mutta kuinka laulaakaan se puhkeamaton."

Ministeri Halonen: Herra puhemies! Useimmat nyt puhuneista kansanedustajista ovat peräänkuuluttaneet eri hallinnonalojen yhteistyötä ja myös lapsen edun huomioon ottamista näitten ei-perinteisten sosiaali- ja terveydenhuollon kenttään kuuluvien sektoreiden piirissä.

En malta olla sanomatta, kellon nyt ollessa jo lähellä puolta yhtätoista, että jollakin tavoin tuntuu vuosi vuodelta myös siltä, että eduskunnan omassa työjärjestyksessä — oli sitten kyse budjetista taikka hallituksen esitysten käsittelystä — viimeisiltä riveiltä yleensä löytyvät nämä lapsia koskevat asiat, kun sen sijaan niin maidon kaksihintaa kuin myös viljan varastointia koskevat asiat käsitellään jo iltapäivän virkeinä tunteina. Mutta kaikeksi onneksi sitten ne kansanedustajat, jotka ovat olleet asiaan aikoinaan perehtyneitä valiokunnan puolella taikka muuten omaa mielenkiintoaan, sitkeästi kyllä pysyvät paikalla.

Ed. Koistinen toi mielestäni varsin hyvin esille sen, että lapsipoliittinen ote on todellakin hyvin moniulotteinen, ja puhui mahdollisista henkilökohtaisista konkurssista tulevaisuudessa, mikäli perheiden velkaantumiseen ei kiinnitetä vakavaa huomiota. Tähän kantaan voi todellakin hyvin lämpimästi yhtyä. Pankkipolitiikka ei ole mitenkään pois suljettava alue ajateltaessa suomalaisten lasten tulevaisuutta.

Ed. Törnqvist jo itse oikaisi sen väärinkäsityksen, joka tuli hänen suomalaisen kasvatuksen historian varsin kauniista vertauksestaan. Uskon, että kaikki paikalla olijat ovat tämän uudemman käsityksen, lapsen kuulemisen ja kunnioittamisen ja molemminpuolisen vuorovaikutuksen, kannalla olevia ihmisiä.

Sen sijaan kysymys, jonka ed. Antvuori otti esille, onko tilanne tämän lainsäädännön ja näiden toimenpiteiden käyttöönoton jälkeen parempi vai huonompi kuin aikaisem-

min, on hieman problemaattisempi. Minun mielestäni hyvin usein kriittiset ja myöskin itsekriittiset ihmiset syylistyivät menneisyyden romantisointiin. Nimittäin siitä huolimatta, että maailma on kaupallistunut ja meillä on monessa suhteessa näkyvissä valot ja varjot entistä jyrkemmin, katsottaessa lapsen historiaa voi kuitenkin sanoa, että valtavirta on vienyt todellakin paljon, paljon positiivisempaan suuntaan kuin aikaisemmin. Tällä en suinkaan halua vähätellä nyt esillä olevia ongelmia. Uskoisin, että kuitenkin niillä toimenpiteillä, joita lainsäädännöllä ja siihen liittyvillä hallintotoimenpiteillä tehdään, voidaan omalta osaltaan myöskin vaikuttaa siihen yleiseen ilmapiiriin, jossa arkielämä monelta osin tapahtuu.

Ed. Alaranta aivan yhtä hyvin muotoillussa ja lennokkaassa puheenvuorossaan kehotti meitä lähtemään rautatieaseman tienoille. Uskoisin kuitenkin niin, että vaikka tällainen yhteisvastuun periaate, jota myöskin valio-kunta peräänkuulutti omassa mietinnössään, on varmasti oikea yhteiskunnallisen ilmapiirin perusvire, se on oikea ilmapiiri myöskin lainsäädännölle ja budjettipolitiikalle ja hallinnollisille toimenpiteille, niin sen pitäisi myös tunnustaa toisaalta ammattiauttajan tärkeä tehtävä. Tämänkin valiokunta on kyllä mielestäni mietinnössä varsin hyvin painottanut.

Olen itse aikaisemmassa työssäni ja tätä nykyäkin setlementtityön piirissä aika tavalla pohdiskellut sitä, mikä on ammattiauttajan ja erilaisten kansalaisjärjestöjen ja yksityisen ihmisen välisen työn ero. Luulisin niin, että jos se ed. Antvuoren peräänkuuluttama lapsen paras olisi niin helppo kulloisessakin tilanteessa tehdä, niin emme me täällä nyt illan myöhäisinä tunteina näitä pykäläiä eri suuntaan viilaisi ja miettisi, miten se pitäisi käytännössä tehdä.

Uskoisin, että useimmat sosiaalityöntekijät, niin kuin täällä on sanottu, aivan valtaosa heistä pyrkii tekemään hyvää, uskoo tekevänsä hyvää. Sama sääntö pätee myöskin vanhempiin itseensä. Kysymys on todellakin sen arvioimisesta, milloin kaikesta tästä hyvästä tahtomisesta riippumatta on olemassa sellainen riski, johon jonkun muun pitäisi puuttua.

Varsin monissa puheenvuoroissa on puuttunut päihdepolitiikkaan ja päihteiden väärinkäytön mukanaan tuomiin riskeihin per-

heille ja myöskin alaikäisille ja lapsille ennen heidän syntymäänsä olevassa kehityksessä. Lastensuojelulakiin tuleva pykälä on tässä suhteessa aika uuden tyyppinen. Haluaisin vain omalta osaltani painottaa sitä, että hallituksen päihdepoliittinen selonteko, joka tulee nykyään vuosittain eduskunnalle, antaa kyllä mahdollisuuden perehtyä tähän alueeseen laajemmaltikin. Se toki on talousvaliokunnan puolella normaalisti käsiteltävänä, mutta tietenkin se on kaikille kansanedustajille keskustelun kohteena täällä suuressa salissa.

Mitä tulee tutkimuksen painopisteisiin, nimenomaan tämä asia on kyllä ollut meidän päihdepoliittisten tutkimustemme, sanoisiko, uudempiä painopistealueita. Sinänsä sitä ei tehdä niin paljon kuin ehkä pitäisi, johtuen myöskin siitä, että lääkärin koulutuksessa ei näillä asioilla ole vielä riittävää painoa. Uskon, että kun saamme valmiiksi toimikunnan työn, jossa pyritään selvittämään nykyisen Järvenpään yksikön ja Helsingin yliopistollisen keskussairaalan ja yliopistojen välistä yhteistyötä, olisi mahdollista ehkä saada myöskin ihan poikkeutieteellisen ja yliopistojen välisen yhteistyön avulla enemmän tutkimus- ja kehittämisresursseja ja sitä myöten myöskin painopistettä tähän samaan alueeseen.

Toisaalta eduskunnan pitäisi muistaa myöskin omat puheenvuoronsa omassa päätöksenteossaan. Muistaakseni parisen viikkoa sitten eduskunta itse lievensi jossain määrin alkoholilainsäädäntöä juuri alkoholin myyntiä koskevan pykälän osalta siitä, mitä hallitus oli esittänyt. Mutta uskon, että senkin lain muutoksen kohdalla niissäkin raameissa, mitä eduskunta siihen teki, koetettiin sovittaa yhteen hyvää tahtoa ja realistista näkemystä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 7, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 22, 27, 34—37, 45 ja 46 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike, toisen lakiehdotuksen 6 ja 6 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä kolmannen lakiehdotuksen 7 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

22) Ehdotukset laeiksi työttömyysturvalain muuttamisesta sekä työttömyyskassalain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 192

Lakialoite n:o 101

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 33

Suuren valiokunnan mietintö n:o 193

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 193. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puemies! Hallituksen taholta on viime päivinä valiteltu, että kukaan ei puhu työllisyydestä eikä ole tuonut talouspolitiikan keinoista keskusteltaessa esille sitä, että hallituksen politiikka on johtanut työllisyyden paraneamiseen, eikä nähdä sitä tärkeänä arvona ja tuloksena. Kun tällä hetkellä työttömien määrä on noin 93 000, onhan siinä huomattava vähennys aikaisempiin suurimpiin työttömyyslukuihin verrattuna, ja se on tietysti myönteistä. Mutta jos meillä on 93 000 työntöntä, se on erittäin suuri määrä edelleen. Sen vuoksi toimenpiteet, joilla vaaditaan työllisyyden parantamista, ovat ainakin meidän tavoitteissamme ja vaatimuksissamme keskeisellä sijalla edelleen. Keskeisellä sijalla ovat myös vaatimukset työttömien toimeentuloturvan järjestämisestä niin kauan kuin työtä ei ole pystytty kaikille järjestämään.

Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan tehdä oikeastaan mitään oleellisia parannuksia niihin epäkohtiin, joita työttömyysturvassa on havaittu. Osa-aikatyötä tekevien työttömyysturvaan tulee pieni parannus, jota sosiaalivaliokunta itse on aikaisemmin jo vaatinut, mutta keskeisiin ongelmiin kuten työttömyyspäivärahan peruspäivärahan määrään ei hallitus esitä hallitusohjelman tavoitteista ja lupauksista huolimatta minkäänlaista tasokorotusta. Ikävä kyllä sosiaalivaliokunta ei

tuntenut minkäänlaista aktiivista harrastusta peruspäivärahan tasokorotuksen aikaansaamiseen, vaikka eduskunnan perusturvatyöryhmässä, joka kesäkuussa jätti oman esityksensä kiireellisimmistä korjaustarpeista, työttömyyspäivärahan peruspäivärahan tasokorotus asetettiin erääksi keskeisistä lähiajan tavoitteista.

Me vastalauseessamme ehdotamme päivärahaa korotettavaksi 140 markkaan. Kun sitä maksetaan viideltä päivältä, se merkitsee noin 3 000 markan kuukausituloa, joka edelleen on verollista, joten käteen jää vähemmän. Tosin me verolakeja koskevissa esityksissämme ehdotamme myös verotettavan tulon alarajan nostamista. Meidän mielestämme 3 000 markan kuukausitulo ei ole mikään pilviä hipova tavoite eikä millään tavoin mahdoton toteuttaa puhumattakaan siitä, että se vielä takaisi mitään kulutusjuhlaa työttömille.

Tarveharkinta työttömyysturvan peruspäivärahassa on toinen ongelma, joka nimenomaan koskee myös heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevia työttömien perheitä. Silloin, kun on kysymys ansioon suhteutetusta päivärahasta, ei tarveharkintaa suoriteta, mutta peruspäivärahassa tarveharkinta edelleen on voimassa, ja vaatimuksista huolimatta ei ole edetty sen poistamisen suuntaan. Se on erilaisissa selvityksissä todettu myös erääksi kiusallisimmaksi työttömyysturvan epäkohdaksi.

Sosiaalivaliokunta on aikaisemmin useassa yhteydessä kantanut huolta ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien asemasta varsinkin nyt, kun työllisyyslaki velvoittaa osoittamaan heillekin puolen vuoden työn. Valiokunta on vaatinut korjausta asiaan, mutta nyt valiokunta ei tähänkään asiaan jaksanut jälleen kiireen vuoksi paneutua. Erityisesti työttömyysturvalain muutoksen käsittely tapahtui aivan liian suurella kiireellä, liian vähäisellä paneutumisella näihin esityksiin ja näihin ongelmiin. Työministeriön työryhmä on tehnyt syyskuussa esityksen korjauksista ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien asemaan siten, että työttömyyspäiväraha ei alenisi eikä myöskään eläke aikanaan alenisi velvoitetyn johdosta. Olisi kiireellisesti toteutettava ainakin ne esitykset, joita työryhmä konkreettisesti esittää. Nämä eivät vielä riitä korjaamaan kaikkia ongelmia, mutta näillä jo päästäisiin huomattavasti eteenpäin.

Hallitus esitti oikaisumenettelyä työvoimapolitiittisen lausunnon antamiseen työvoimatoimistoissa. Ikävä kyllä työvoimahallinnon henkilökunta asettui vastustamaan esitystä ja perusteli vastustavaa kantaansa sillä, että se hidastaa lausuntojen antamista. On todettava, että hidastus saattaisi tapahtua niissä tapauksissa, joissa lausunto on kielteinen. Silloin, kun lausunto on myönteinen, ei mitään ongelmaa ole eikä varmasti myöskään minkäänlaista hidastusta tapahtuisi. Mutta silloin, kun lausunto on kielteinen ja työttömälle on varattava aika tulla kuulluksi ja hänelle annetaan mahdollisuus tehdä oikaisuvaatimus, tietysti se työvoimatoimistovaiheessa saattaa jonkin verran hidastaa asian käsittelyä. Mutta kun ajatellaan, että se saattaa merkitä sitä, että ei tarvitse tehdä ollenkaan valitusta työttömyysturvalautakuntaan, jossa valituksen käsittely tällä hetkellä kestää vähintään puoli vuotta, niin jos tämä vaihe jää kokonaan pois, nopeuttaahan se työttömän kannalta asian käsittelyä huomattavasti. Tämä tarkoitus tällä esityksellä oli.

Ongelmana nykyään on se, että kun usein työnantajalta pyydetään vielä lausuntoa esimerkiksi työstä kieltäytymisen syistä tai muista vastaavista tilanteista mutta työttömältä itseltään ei enää pyydetä selvitystä, työnantaja saattaa antaa aivan virheellisen tiedon siitä, mikä on johtanut siihen, että työsuhdetta ei ole syntynyt. Tällaisissa tapauksissa oikaisumenettely olisi varmasti tuonut parannusta tilanteeseen ja mahdollistanut sen, että myönteinen työvoimapolitiittinen lausunto olisi saatu, joka sitten olisi lähtenyt työttömyyskassaan tai Kelan paikallistointiin työttömyyspäivärahan päätöksentekoa varten.

Todella pahoittelen, että tämä on sosiaalivaliokunnassa poistettu, enkä voi hyväksyä ja ymmärtää sitä, että näin meneteltiin. Puhenohtaja mielestäni kantaa tästä suuren vastuun, koska asiaa olisi ollut syytä käsitellä huomattavasti huolellisemmin kuin nyt tapahtui. Jos asiaa olisi tarkkaan selvitetty, ehkä tällaista kiireellistä, hätäistä poistamista esitykseen ei olisi tehty.

Herra puhemies! Tässä yhteydessä en laajemmin esittele meidän muutosehdotuksiamme. Niitä on useihin muihinkin työttömyysturvalain epäkohtiin vastalauseessamme esitetty.

Ehdotan, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otetaan tähän vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Näkökohdat, jotka ed. Stenius-Kaukonen toi esille työttömien aseman yleiseksi parantamiseksi, on tarkoitus ottaa esille tulopoliittisissa neuvotteluissa. Tässä mielessä tämä on tausta siihen, että niitä nyt ei loppujen lopuksi siitäkään huolimatta, että esimerkiksi myös meidän valiokuntaryhmämme olisi tähän ollut valmis, käytännössä toteutettu.

Mitä tulee päätöksentekojärjestelmän eli kyseisen lain 3 §:n käytännön toteuttamiseen, siinäkin ed. Stenius-Kaukonen on aivan oikeassa. Mutta se vastustus, joka työhallinnon piiristä tuli, aiheutti sen, että työministeri ja loppujen lopuksi myös asiaa esitellyt sosiaali- ja terveysministeri lähettivät valiokunnalla yhteisen kirjeen, jossa he pyysivät, että tässä vaiheessa tätä pykälää ei vielä muutettaisi. Olen täysin samaa mieltä, että kyseisten noin miljoonan tapauksen käsittelemiseksi pitäisi löytää nykyistä joustavampi menettely erityisesti niissä tapauksissa, jolloin päätös on hakijan kannalta myönteinen.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jatkona vielä, että jo edellisessä käsittelyssä totesin, että ymmärrän työvoimahallinnon henkilökuntaa siinä mielessä, että asianmukaisia neuvotteluja heidän kanssaan ei ollut käyty. Mutta jos sosiaalivaliokunta olisi voinut laajemminkin kuunnella työvoimapiirien henkilökuntaa ja keskustella asiasta ja tavoitteista, olisimme saattaneet saada asiassa yhteisymmärryksen syntymään. Mielestäni tärkeintä on työttömän etu eikä työvoimahallinnon henkilökunnan etu. Tietysti heidänkin asioistaan, tehtävistään ja työmahdollisuuksistaan on huolehdittava, mutta nimenomaan työtön on se, jota pitäisi ensisijaisesti ajatella.

Kun ed. Skinnari vetoaa nyt siihen, että tulopoliittisissa ratkaisuissa työttömyysturva-asiatkin ovat esillä, pahaa pelkään, että niissäkään ei ajeta perusturvan varassa olevan työttömän etua. Ainakaan tähän mennessä näin ei ole tapahtunut. Toivon tietysti, että tilanteessa olisi tapahtunut muutos, että myös ammattijärjestöt olisivat kiinnostuneet niidenkin henkilöiden asioiden ajamisesta,

jotka usein aivan omaa syyttään ovat ansio-
turvajärjestelmän ulkopuolella. Juuri näiden
henkilöiden asemasta, niin kuin ed. Skinnari
eräälle lähetystölle eilen lähetystön vastaan-
ottotilassa totesi, kaikkein vaikeimmassa ase-
massa olevien ihmisten asioista tulisi edus-
kunnan huolehtia.

Ed. Väistö: Herra puhemies! Eduskun-
nassa on usein tuotu esiin, että tasoltaan
nykyistä paremman ja yhtenäisen perustur-
van aikaansaaminen on välttämätöntä. Tässä
tarkoituksessa keskustan eduskuntaryhmä
jätti syyskuussa lakialoitteen yhdessä
SKDL:n kanssa. Me korostamme, että yh-
teiskunnan velvollisuutena on, aivan kuin ed.
Stenius-Kaukonen äsken totesi, huolehtia sii-
tä, että sosiaaliturva toimii tehokkaasti ja
nopeasti, kun siihen joudutaan turvautu-
maan. Sosiaalisen yhteisvastuun periaatteen
mukaisesti keskeisellä sijalla on vähimmäis-
toimeentulon järjestäminen kaikille. Mikäli
vähimmäistoimeentulosta ei yhteiskunnan
toimenpitein huolehdita, vähimmäisturva jää
pahasti jälkeen. Seurauksena on, että ansio-
sidonnaisen turvan parantuessa tuloerot
myös sosiaaliturvan sisällä kasvavat.

Herra puhemies! Keskustan valiokunta-
ryhmä ehdotti käsillä olevan lain valiokun-
takäsittelyssä perusturvaa korottavan laki-
aloitteen ottamista käsittelyyn. Hallituspuo-
luet kuitenkin estivät lakialoitteemme käsit-
telyn. Ehdotuksemme mukaan perusturvan
tasoa korotettaisiin asteittain 3 000 mark-
kaan kuukaudessa, kun nyt työttömyystur-
van peruspäiväraha on nettomäärältään
enimmillään vain noin 1 700 markkaa. Mo-
net työttömät joutuvatkin turvautumaan toi-
meentulotukeen, mikä ei voi olla oikein.
Tämän vuoksi on välttämätöntä, että työttö-
myysturvan tasokorotus toteutetaan ja sa-
malla tarkistetaan työttömyysetuudet ja
myös peruspäivärahan tarveharkinta poiste-
taan.

Ed. Apukka: Herra puhemies! Kannat-
tan ed. Stenius-Kaukonen tekemää ehdotusta
käsittelyn pohjasta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsit-
tely keskeytetään.

23) Ehdotus laiksi kuljetusten alueellisesta tukemisesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 153

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 10

Suuren valiokunnan mietintö n:o 187

Toinen varapuhemies: Käsittelyn
pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o
187. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu,
sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksi-
tyiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksy-
tään keskustelutta 1, 2, 4, 6, 7, 10, 12, 14—16
ja 20 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös,
johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan
päättäneeksi.

24) Ehdotus laiksi eräiden asuntolainojen lyhennysten ja korkojen lykkäämisen väliaikaisesta järjestämisestä

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 180

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 11

Suuren valiokunnan mietintö n:o 188

Toinen varapuhemies: Käsittelyn
pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o
188. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu,
sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksi-
tyiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Löyttyjärvi: Herra puhemies!
Asuntoneuvoston vuokrajaosto julkisti pari
päivää sitten esityksensä vuokrien yleiskoro-
tusohjeiksi. Pääkaupunkiseudulla tasokoro-
tus voisi olla 3,10 markkaa neliöltä ja muual-
la maassa 2,30 markkaa neliöltä. Kyseessä
ovat varsin korkeat vuokrien korotukset.
Niitä voi pitää ennätyksellisen korkeina.
Kokemus osoittaa, että kovan rahan vuok-
ratason korotusta seuraavat aravavuokrat
perässä.

Käsiteltävänä oleva lakiehdotus on vastaa-
vanlainen kuin ne, mitä eduskunnassa syksy-
stä toiseen on usean vuoden ajan ollut
aravavuokra-asuntojen pääomakustannusten
saattamisesta kohtuulliselle tasolle sallimalla
lainojen lyhennysten ja korkojen lykkäämi-
nen maksettavaksi tulevaisuudessa. Tämä
esitys kuitenkin poikkeaa aiemmista siinä
suhteessa, että aiemmin näihin esityksiin on
liittynyt myös aravakorkojen alentamisesitys.
Tällaista korkojen alentamisesitystä ei myös-
kään valiokunta asiaa käsitellessään halun-
nut tähän lakiin liittää siitä huolimatta, että
useat asiantuntijat totesivat, että kun tämä
esitys eduskunnalle annettiin, ei ollut tiedos-
sa sitä vaikutusta, joka peruskoron yhden
prosenttiyksikön korotuksella vuokratasoon
on.

VVO on laskenut mm. omien 12 000 vuok-
ra-asuntonsa osalta, että pelkästään perusko-
ron korottaminen prosenttiyksiköllä merkit-
see 60 pennin korotuspainetta kaikissa asun-
noissa keskimäärin neliölle. Uusimmissa
asunnoissa koron korottaminen merkitsee
jopa 3,18 markan korotusta neliölle. Tämän
lisäksi vuokrankorotuspaineita lisäävät mo-
net muut tekijät, mm. pankkien kanssa teh-
dyt sopimukset ensisijaislainojen korkojen
korottamisesta sen lisäksi, mikä peruskoron
korottamisen kautta toteutuu. Myös monien
maksujen ja hoitokustannusten nousu tulee
aiheuttamaan vuokrankorotuspainetta.

Olisi varsin perusteltua, että myös tässä
yhteydessä päätettäisiin näiden lainojen kor-
kotason alentamisesta sen lisäksi, että anne-
taan korkojen ja lyhennysten lykkäysmah-
dollisuus niille vuokrataloille, joiden pää-
omakustannukset nousisivat kohtuuttomasti.
Korkojen ja lyhennysten lykkäyksillä on
kasattu sellaista lumipalloa tulevaisuuteen,
joka on jollain tavalla joka tapauksessa
purettava, koska jos nämä lykätty korot ja
lyhennykset tulevat maksettaviksi, arava-
vuokratalot joutuvat erittäin suuriin vai-
keuksiin.

Tarvetta saattaa aravavuokratalojen pää-
omakustannukset kohtuulliselle tasolle tule-
helpottumaan, jos toteutuu tavoite yhtenäis-
lainajärjestelmän ulottamisesta myös vanhoi-
hin aravalainoihin. Esitys yhtenäislainajärjes-
telmään, 95 prosentin valtion lainaan, siirty-
misestä on eduskunnan käsiteltävänä
asuntotuotantolain muutoksen yhteydessä,
josta toisen lakivaliokunnan mietintö on jo

pöydillekin jaettu. Mietinnössä valiokunta
painottaa, että on välttämätöntä päästä
myös vanhan asuntokannan osalta yhtenäis-
lainajärjestelmään ja purkaa nämä paineet
vuokratason korottamiseen todella kohtuut-
tomien pääomakustannusten johdosta.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että käsitte-
lyn pohjaksi otetaan valiokunnan mietintöön
liitettyyn vastalauseeseen sisältyvä lakiehdo-
tus.

Se siis merkitsisi sitä, että myös arava-
vuokrien korkoja alennetaan, ja myös sitä,
että se raja, jota hallitus ehdottaa korotetta-
vaksi pääkaupunkiseudulla 2 markkaan, jol-
la vähintään pääomakustannusten tulisi
nousta, jotta lykkäyksiä voidaan toteuttaa,
pidettäisiin nykyisellä tasolla eli 1,50 markas-
sa. Edelleen vastalauseessa ehdotetaan, että
ei laitettaisi rajaa lykkäysmahdollisuuksiin
vuoteen 1971, vaan kaikissa lainoissa, joiden
pääomakustannukset kohtuuttomiksi muo-
dostuvat, olisi lykkäysmahdollisuus.

Ed. Apukka: Herra puhemies! Kannat-
tan ed. Löyttyjärven tekemää ehdotusta kä-
sittelyn pohjasta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsit-
tely keskeytetään.

25) Ed. Jäätteenmäen ym. lakialoite n:o 103 laiksi Suomen Hallitusmuodon 11 §:n muut- tamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemies-
neuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin
perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Väistö: Herra puhemies! Käsillä
oleva lakialoite puuttuu asumisen peruson-
gelmiin, jotka ovat viime aikoina edelleen
kärjistyneet. Meillä Suomessa asunnotto-
muus, asumisahtaus tai asunnon heikko va-
rustetaso on edelleen mitä vakavinta todelli-
suutta noin miljoonan ihmisten arkipäivässä.
Asunnottomia oli pari vuotta sitten noin

17 000 yksinäistä henkilöä ja 1 400 perhettä. Äskeiseen lastensuojelua koskeneeseen keskusteluun viitaten on erittäin huolestuttavaa, että asumisen ahtausta ja asumisongelmat koskettavat edelleen myös lukuisia lapsiperheitä.

Kysymys asumisesta ja asumisoikeudesta on erittäin iso asia. Viime aikoina on herätetty keskustelu siitä, että meillä asumisoikeus tai oikeus asuntoon pitää sisältyä perustuslakiin. Keskustelussa on tullut esiin, että asuntopolitiikka kaikkien tulisi panna uusiksi ja nykyisen hallituksen toimesta monet asunto-ongelmat ovat edelleen kärjistyneet. Muun muassa pankinjohtajat ovat todenneet, että pääkaupunkiseudulla lähivuosina on odotettavissa noin 10 000 perheen ajautuminen henkilökohtaiseen konkurssiin asunovelkojensa vuoksi.

Käsillä oleva ed. Jäätteenmäen ym. lakialoite lähtee siitä, että asumisen oikeus otettaisiin todella jokaisen kansalaisen perusoikeudeksi niin, että kaikilla olisi oikeus kohtuuhintaiseen ja olosuhteisiin nähden riittävän tilavaan asuntoon.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

26) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 76 (HE n:o 112)

27) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 77 (HE n:o 113)

28) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 78 (HE n:o 111)

29) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 25 (HE n:o 184)

30) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 26 (HE n:o 196)

31) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 35 (HE n:o 178)

32) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 12 (HE n:o 194)

 Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna kello 13.

 Täysistunto lopetetaan kello 22.58.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola (s. 3783—3830)

M.V. Mandelin (s. 3830—3834)